

1. poglavje: UVOD V KRIMINALISTIKO

I. POJEM IN PREDMET KRIMINALISTIKE

1. POJEM KRIMINALISTIKE

- prvi je besedo kriminalistika uporabil **Franz Liszt**, vendar je s tem mislil na kazensko pravo
- prvi je izraz kriminalistika uradno uporabil in zapisal **dr. Hans Gross** v svoji knjigi **Priročnik za preiskovalne sodnike**, naslovu je dodal dopolnilo **Als System der Kriminalistik (1899)**
- besede **criminalistique** (*francoščina*), **criminalistics** (*angleščina*), **Kriminalistik** (*nemščina*), **kriminalistika** (*slovenščina*) nimajo enakega pomena
 - **criminalistique, criminalistics**: pomeni kriminalistično tehniko, uporabo naravoslovno tehničnih znanosti pri odkrivanju, preiskovanju in dokazovanju kaznivih dejanj
 - **Kriminalistik, kriminalistika**: pomeni vedo o preiskovanju, dokazovanju in odkrivanju kaznivih dejanj
- kako je **kriminalistika** v našem pomenu besede **opredeljena v drugih jezikih**
 - **v angleščini**: science of criminal investigation, police sciences, forensic sciences
 - **v francoščini**: police scientifique
 - **v italijanščini**: polizia scientifica
- **definicija kriminalistike**
 - kriminalistika je znanost o preiskovanju, dokazovanju in odkrivanju kaznivih dejanj in njihovih storilcev

2. PREDMET IN NALOGE KRIMINALISTIKE

- kriminalistika je pomembna pri odkrivanju in preiskovanju vseh vrst kaznivih dejanj in storilcev
- **predmet kriminalistike** so vse praktične dejavnosti pri odkrivanju in preiskovanju kaznivih dejanj, ne glede na to, v kateri fazi se opravljajo in kateri formalni organ jih opravlja
- **naloge kriminalistike**
 - odkriti kaznivo dejanje in storilca kaznivega dejanja
 - ugotoviti vse okoliščine v zvezi s kaznivim dejanjem (*kaj, kdaj, kje, kako, s čim, kdo, zakaj*)
 - izslediti in prijati storilca
 - zbiranje materialnih in osebnih dokazov
- v kriminalistiki se prepletajo **operativne** in **preiskovalne dejavnosti**
 - **operativne dejavnosti**: neformalna policijska opravila, nimajo dokazne vrednosti
 - **preiskovalne dejavnosti**: formalna opravila, ki imajo dokazno vrednost
- kriminalistika ima **hevrstično** in **silogistično** funkcijo, ki sta med seboj neločljivo povezani
 - **hevrstična kriminalistika**: usmerjena je v policijsko dejavnost (*ima procesna, spoznavno funkcijo*)
 - **silogistična kriminalistika**: usmerjena je v zbiranje sodnih dokazov (*ima dokazno funkcijo*)
- **preventivna kriminalistika**: obravnava načine in metode preprečevanja kaznivih dejanj, vendar je kriminalistika represivna veda in dejavnost, zato naj se ne ukvarja s preprečevalnimi dejavnostmi, če niso povezane s kaznivim dejanjem, ki je že v teku, s preprečevanjem naj se ukvarja druga znanost
- **je kriminalistika teoretična ali praktična znanost?**
 - brez ustrezne teoretične podlage ne more biti praktičnih nasvetov, teorija je včasih nekoliko oddaljena od prakse, vendar je podlaga zanjo, treba je oblikovati teoretična izhodišča, ki se prilagodijo praktični uporabi

II. SISTEM IN METODE KRIMINALISTIKE

1. SISTEM KRIMINALISTIKE

- **tripartitna delitev kriminalistike**:
 - **kriminalistična tehnika**: proučuje, odkriva in uporablja najprimernejša tehnična sredstva in metode za odkrivanje in dokazovanje kaznivih dejanj; sem sodi vse v zvezi s sledovi, identifikacijo storilca, vse o poligrafu in drugih sredstvih za zapisovanje dejanskega stana in izjav oseb
 - **kriminalistična taktika**: proučuje oblike kaznivih dejanj, motive in cilje storilcev, njihovo tipologijo, načine izvrševanja kaznivih dejanj (*modus operandi*), psihološke značilnosti storilcev in drugih udeležencev dejanja, proučuje in razvija taktične metode odkrivanja in preiskovanja kaznivih dejanj; taktične metode izhajajo iz proučevanja prakse, izvajanja preiskovalnih in operativnih dejanj, iz uporabe in prilagajanja drugih znanosti
 - **kriminalistična metodika**: združuje taktiko in tehniko pri preiskovanju posameznih vrst kaznivih dejanj, ukvarja se predvsem značilnostmi in posebnostmi preiskovanja konkretnih vrst kaznivih dejanj
- **Dr. Munda** v svojem kriminalističnem učbeniku **Uvod v kriminalistiko (1951)**, deli kriminalistiko na:
 - **splošni del**: zgodovina kriminalistike, splošna teorija in metodologija, kriminalistična taktika, psihološko-sociološka kriminalistika, kriminalistična tehnika
 - **posebni del**: metodika preiskovanja (*glede na vrste kaznivih dejanj, glede na storilce in glede na objekt napada*), kriminalistična strategija (*glede na vrste kaznivih dejanj, strokovna področja, regije*)

2. KRIMINALISTIČNE METODE

- **kriminalistične metode** so metode, ki se pojavljajo pri preiskovanju kaznivih dejanj
- kriminalistične metode, ki jih v procesu preiskovanja uporabljajo organi odkrivanja, naj bi zagotovile, da se odkrije in dokaže resnica o kaznivem dejanju in zmanjšajo možnosti za zmote
- kriminalistične metode je treba razlikovati od kriminalistične metodike in od posebnih metod in sredstev v smislu 150. člena ZKP (POMSI)
- **kriminalistične preiskovalne metode:** metoda poskusov in napak, metoda vpogleda (*insight*), znanstvena metoda (*ugotovitev problema, postavitve hipoteze, zbiranje podatkov, sklep in razlaga*)
- **splošne metode preiskovanja:** analiza, sinteza, opazovanje, merjenje, primerjanje, hipoteza, eksperiment, rekonstrukcija, indukcija, dedukcija, analogija, matematične metode, dialektične metode...
- **posebne metode preiskovanja:** odorologija, daktiloskopija, trasologija, kriminalistična balistika, kriminalistična akustika, grafoskopija, kriminalistična fotografija, kriminalistična kemija in biologija...
- **posebne kriminalistične teorije:** identifikacijska teorija, indicialna teorija, teorija o sledovih, teorija o verzijah, teorija odražanja, informacijska teorija, dokazna teorija...
- znanstvenih spoznanj (*kot so odorologija, daktiloskopija, trasologija*), ki so drugje lahko sama sebi namen, v kriminalistiki ne smemo instrumentalno uporabljati, služiti morajo posebnemu spoznavnemu namenu kriminalistike

III. KRIMINALISTIKA IN DRUGE ZNANOSTI

1. KRIMINALISTIKA IN KAZENSKO PROCESNO PRAVO

- **kriminalistična znanja so pomembna** za kriminaliste in policiste v **predkazenskem postopku**, pa tudi za delo preiskovalnih sodnikov, državnih tožilcev, sodnikov in odvetnikov v **kazenskem postopku**
- kazensko procesno pravo je **okvir za uporabo kriminalističnih metod in sredstev**
- pri **preiskovalnih dejanjih** ZKP pušča kriminalistiki različen manevrski prostor
 - ogled: v taktiko in metodiko opravljanja ogleda se ZKP ne spušča, prepušča ju kriminalistiki (245. člen)
 - rekonstrukcija, soočenje, prepoznavna: izvedba teh preiskovalnih dejanj je dokaj podrobno določena v ZKP, določeni so bistveni elementi preiskovalnih dejanj, ki jih kriminalistika ne sme obiti (229., 242., 246. člen)
 - zaslišanje prič in obdolženca: sta občutljivo preiskovalno in procesno opravilo, sta natančno določeni v ZKP, tu kriminalistična takrivka nima veliko prostora za samostojno dejavnost (227., 228. člen)
- v **izvajanje tehničnih postopkov** (*način iskanja, zbiranja in zavarovanja sledov*) se ZKP podrobneje ne spušča
- v **izvajanje operativno-taktičnih dejanj** (*zaseda, racija, legitimiranje, pregled oseb...*) se ZKP podrobneje ne spušča
- če v pride do **kršitev določb procesnega prava**, sodne odločbe ni možno opreti na tako pridobljene dokaze
- **dokazni pomen** imajo le opravila, ki so storjena v skladu z določbami ZKP, sicer imajo za preiskovalce le spoznavni (*hevristični*) pomen
- **sporna je dopustnost ali nedopustnost posameznih kriminalističnih metod in sredstev**, ki jih ZKP neposredno ne omenja (*poligraf, hipnoza*) – uveljavljeni sta dve nasprotujoči si stališči:
 - v kazenskem postopku je dovoljeno uporabiti vsa sredstva in metode, ki jih zakon izrecno ne prepoveduje
 - v kazenskem postopku je dovoljeno uporabiti le sredstva in metode, ki jih zakon izrecno dovoljuje

2. KRIMINALISTIKA IN KAZENSKO MATERIALNO PRAVO

- kazensko materialno pravo **določa objekt preiskovanja** – kaj naj kriminalistika odkrije, preiskuje in dokazuje
- **kazensko materialno pravo** določa, kaj je kaznivo dejanje, kateri so njegovi elementi in pogoji kaznivosti, **kriminalistika** pa ugotavlja, ali je bilo takšno dejanje storjeno, kdo ga je storil in katera dejstva to dokazujejo
- gre za **subsumpcijo dejanskega stanja pod abstraktno pravno normo** – s pomočjo kazenskega materialnega prava ugotovimo, ali je nek dogodek pravno relevanten ali ne, ali ima znake kaznivega dejanja, ali ga je mogoče subsimirati pod določeno kazenskopravno normo v KZ
- odločilna je prva ocena – ali obstajajo razlogi za sum, da je bilo storjeno kaznivo dejanje, ali je bilo storjeno dejanje, ki ustreza neki določbi KZ – od tega je odvisno, ali bo preiskovanje steklo in v kateri smeri bo potekalo
- s pomočjo kazenskih norm se iščejo in ugotavljajo dejstva in dokazi, pomembni za kazenski postopek
- zaradi velikega števila možnih kombinacij kazenskih norm iz splošnega in posebnega dela KZ, je včasih težko pravno kvalificirati dejanje in ugotoviti za katero kaznivo dejanje sploh gre
- od kriminalistov in policistov, njih je odvisno ali se bo preiskovanje nadaljevalo ali ne
 - ko policisti in kriminalisti primejo osumljenca, morajo najprej oceniti ali sploh gre za kaznivo dejanje in za katero, kateri dokazi potrjujejo krivdo osumljenca, šele nato napišejo zoper njega kazensko ovadbo
 - policisti in kriminalisti morajo ugotoviti vse objektivne elemente (*za katero kaznivo dejanje gre*) in subjektivne elemente kaznivega dejanja (*krivda, motiv*)
- rezultat kazenskega postopka je odvisen od ustrezne **pravne kvalifikacije, ki je stvar kazenskega materialnega prava** in od **uspešnosti preiskovanja, ki je stvar kriminalistike**

3. KRIMINALISTIKA IN KRIMINOLOGIJA

- **kriminalistika** raziskuje odkrivanje, preiskovanje in dokazovanje kaznivih dejanj in njihovih storilcev
- **kriminologija** raziskuje vzroke za nastanek kriminalitete, inkriminacije in dekriminacije, družbeni odziv na kriminaliteto in deviantnost, kriminalitetno politiko, kaznovalno politiko...
- **predmet kriminalistike** je izključno kriminaliteta, **predmet kriminologije** pa je tudi proučevanje drugih škodljivih socialno-patoloških oz. odklonskih pojavov
- **nekatera področja** obravnave kriminalistike in kriminologije so **identična** ali **se prekrivajo**, namen spoznanj je sicer različen, vendar je pomemben za obe znanosti (*kriminalna fenomenologija, morfologija in kriminografija storilcev, kriminalna geografija in statistika, kriminalna psihologija, induktologija, viktimologija...*)
- kriminalistika in kriminologija imata včasih tudi **različen, kontradiktoren namen** (*za kriminalistiko so morda celo škodljiva spoznanja o družbenih vzrokih kriminalitete*)
- za kriminalistiko so **pomembne raziskave o pojavnih oblikah kaznivih dejanj, tipologijah storilcev in statistični podatki o razširjenosti in porazdelitvi kaznivih dejanj v času in prostoru**, ki se uporabljajo za oblikovanje kriminalistične strategije ter za preprečevanje in odkrivanje kaznivih dejanj

4. KRIMINALISTIKA, VIKTIMOLOGIJA IN "INDUKTOLOGIJA"

- **induktologija** je veda o prispevku tretjih oseb k nastanku kaznivega dejanja, razvil jo je prof. dr. Janez Pečar
 - **kazenskoopravni vidik**: induktologija je pomembna zaradi napeljevalcev, pomagačev, olajševalnih okoliščin
 - **kriminalistični vidik**: induktologija je pomembna za ugotovitev dejanskega poteka zadeve
- **viktimologija** je veda o žrtvah, proučuje vrste žrtev, vlogo žrtve pri nastanku kaznivega dejanja, odnos med storilcem in žrtvijo; njen namen je preprečevati postopke v katerih oseba postane žrtev, nuditi pomoč žrtvam;
- **viktimološka spoznanja** so pomembna za preiskovanje, ker razlagajo zakaj je storilec izbral določeno žrtev, kakšen je prispevek žrtve, ali je iz žrtve mogoče sklepati na storilca, kako postopati z žrtvijo, kako se bo žrtev vedla v postopku, pomoč žrtvi
- **kriminalistična viktimološka analiza** je načrtno zbiranje podatkov o osebnosti žrtve, o njenih lastnostih, vedenju, o njenem odnosu do storilca, vlogi v nastanku kaznivega dejanja, z namenom, da se odkrije storilec in okoliščine kaznivega dejanja, da se izbere ustrezen pristop k žrtvi
- **viktimološka analiza omogoča**:
 - spoznati osebnost žrtve in njeno vlogo v dejanju
 - sestavljati možne verzije o tipu storilca in določiti krog oseb, ki bi lahko storile dejanje
 - predvideti vedenje žrtve v kazenskem postopku
 - določiti vrsto psihološkega pristopa pri razgovoru in zaslišanju žrtve
 - predvideti odnose med žrtvijo in storilcem v prihodnje
 - uporabiti podatke za preprečevanje tovrstnih dejanj
 - pripraviti ustrezno pomoč žrtvi
- pomemben je **odnos žrtve do dejanja** in njena **pripravljenost za sodelovanje**, na podlagi tega žrtve delimo na:
 - **sodelujoče**: prijavijo dejanje in sodelujejo v postopku
 - **nasprotujoče**: zaradi različnih interesov ne želijo sodelovati in celo prikrivajo dejstva in dokaze
 - **pasivne**: ne storijo ničesar
- **dejanja žrtve** lahko vplivajo na pravno kvalifikacijo dejanja, razlikujemo: nedolžne žrtve, delno krive žrtve, žrtve enako krive kot storilec, provokativne žrtve, izključno krive žrtve

5. KRIMINALISTIKA IN SODNA (FORENZIČNA) MEDICINA

- **sodna medicina** je medicinska stroka, ki posreduje medicinske ugotovitve v kazenskih in civilnih zadevah
- **sodna medicina zajema**:
 - smrt in spremembe na truplu – vzroke smrti in poškodb, čas smrti in čas nastanka poškodb...
 - identifikacijo živih oseb in trupel
 - telesne poškodbe, njihov nastanek, posledice in pomen
 - analize krvi in telesnih tekočin
 - zadušitve, zastrupitve, detomor, splav...
- odnos med kriminalistiko in sodno medicino je pomemben pri kaznivih dejanjih zoper življenje in telo
- nujna je navzočnost izvedenca sodno-medicinske stroke v sumljivih smrtnih primerih in ob sumljivih hujših telesnih poškodbah, ko je odločilno vprašanje, ali obstaja sum za kaznivo dejanje
- pri ogledu kraja dejanja mora biti sodnomedicinski izvedenec nujno prisoten, osredotoči se na žrtev
- po pregledu trupla ali poškodovanca poda prve ugotovitve o vzroku smrti ali poškodbe
- za natančnejše preiskave je potrebno raztelesenje trupla – obdukcija na Inštitutu za sodno medicino
- **medicinska kriminalistika** preiskuje sledove, ki so deli ali izločki človeškega telesa (*kri, sperma, urin, slina*)

6. KRIMINALISTIKA IN SODNA PSIHOLOGIJA

- psihološka spoznanja je mogoče s pridom uporabiti pri policijskem delu in preiskovanju kaznivih dejanj
- dosti psiholoških ugotovitev vsebujeta kriminalistična taktika in metodika, saj sta temelj za operativno-taktična opravila, kot so zaslišanje, zbiranje obvestil, pridobitev priznanja, soočenje, prepoznavna, preverjanje verzij...
- **sodna psihologija** podrobneje preučuje posamezne psihološke vidike delovanja policije, kazenskega pravosodja, storilcev kaznivih dejanj ali načine mišljenja preiskovalcev
- **kriminalna psihologija** je psihologija storilcev kaznivih dejanj, preučuje njihove navade, način življenja
- **psihologija preiskovanja** obsega načine ugotavljanja resnice o kaznivem dejanju, psihologijo preiskovalcev, psihološke ovire preiskovanja, pomen logike in intuicije, psihologijo sestavljanja verzij... temu prilagajajo način izobraževanja in usposabljanja kriminalistov

IV. NASTANEK IN RAZVOJ KRIMINALISTIKE

- težko je napovedovati razvoj znanosti kot je kriminalistika, saj so izumi, spoznanja in odkritja pogosto nepričakovani, bliskoviti, presenetljivi in težko obvladljivi
- skoraj vsako novo odkritje spremljajo dvomi glede njegove praktične uporabe in vrednosti, poleg tega pa tudi vprašanja etičnosti, moralne upravičenosti in pravne dopustnosti, ki lahko vplivajo na praktično uporabnost
- ne gre le za zanesljivost in znanstvenost neke metode, ampak tudi za njeno etičnost in pravno dopustnost

1. TRIJE POGOJI ZA NASTANEK KRIMINALISTIKE

- razvoj naravoslovno-tehničnih znanosti (*kemije, biologije, fizike, medicine, fotografije, matematike, statistike...*)
- razvoj družboslovnih znanosti (*psihologije, sociologije, psihiatrije*)
- potrebe kazenskega pravosodja po metodah odkrivanja in dokazovanja

2. RAZVOJ KRIMINALISTIKE V PRETEKLOSTI

- sodobna kriminalistika se je začela razvijati v 19. stoletju
- **faze razvoja:**
 - 1. predznanstveno obdobje: po odpravi ordalij in uvajanju inkvizitornega postopka nastane potreba po novih načinih dokazovanja (*tortura, priče, indici, materialni dokazi*), nastaneta prva kazenska zakonika (*Constitutio Criminalis Carolina – 1532, Constitutio Criminalis Theresiana – 1769*)
 - 2. začetek razvoja kriminalistike kot pomožne vede za sodno preiskovanje (*izdelava splošnih taktičnih napotkov*)
 - 3. razvijanje kriminalistike kot znanosti, ki uporablja spoznanja naravoslovnih in družboslovnih znanosti, se ukvarja s sledovi kaznivega dejanja in identifikacijo storilcev
 - 4. utemeljevanje kriminalistike kot samostojne znanstvene discipline, proučevanje taktičnih metod preiskovanja in izdelavo metod odkrivanja kaznivega dejanja ter v teoretično kriminalistiko,
- **prostorska razdelitev kriminalistike:**
 - vzhodna kriminalistika (*SZ, Vzhodna Evropa*): poudarja taktične, metodične in teoretične vidike preiskovanja, usmerjena v filozofsko teoretična raziskovanja ter utemeljitev kriminalistike kot samostojne pravne znanosti
 - zahodna kriminalistika (*Anglija, Amerika, tudi Francija, Italija*): izrazito praktična in brez posebnih teoretičnih razlag, ukvarja se z uporabnimi metodami iskanja, zavarovanja in analiziranja sledov in materialnih dokazov v okviru policijskih laboratorijev (*gre za laboratorijsko tehnični koncept kriminalistike kot forenzične znanosti*)
 - srednjeevropska kriminalistika (*Avstrija, Nemčija, Jugoslavija*): mešanica obeh pristopov, kriminološko-kriminalistična koncepcija, razvija tehniko, taktiko in metodiko preiskovanja tako na znanstvenih spoznanjih kot tudi s proučevanjem prakse

3. POGLED V PRIHODNOST – SPLOŠNO

- novosti in spremembe lahko pričakujemo na vseh štirih glavnih področjih kriminalistike: teoretični kriminalistiki, kriminalistični tehniki, kriminalistični taktiki in kriminalistični metodiki
- **dejavniki razvoja** kriminalistike v prihodnosti:
 - razvoj posameznih znanosti
 - možnosti za uporabo novih spoznanj pri odkrivanju, preiskovanju in dokazovanju kaznivih dejanj
 - razvoj kriminalitete in odločitve o usmeritvah zatiranja in preprečevanja kriminalitete
 - možnosti uvajanja novosti v prakso
- **teoretična proučevanja kriminalistike** kot znanosti se niso dosegle svojega vrha
- pričakujemo lahko **nova odkritja** in njihovo ustvarjalno vključevanje v kriminalistiko
- glede na pomen **kriminalistične analitike** je možno pričakovati nastanek posebne veje v kriminalistiki
- **kriminalistična taktika** teži k večji specializaciji in samostojnosti, za taktiko so zelo pomembna spoznanja s področja psihologije, v zadnjem času je moderno psihološko profiliranje
- pričakuje se razvoj **kriminalistične metodike**, ki doslej še niso bila obdelana, saj se v zadnjem času se pojavljajo nove vrste kaznivih dejanj in s tem tudi nove vrste metodik

- največji napredek se pričakuje na področju **kriminalistične tehnike**:
 - odkritja, ki dopolnjujejo in izboljšujejo metode, ki jih že uporabljajo, ni ovir za njihovo uporabo
 - znanosti, kjer je bistvo problema novih odkritij v nepreverjenosti in nezanesljivosti
 - znanosti, kjer so odkritja zanesljiva, vendar etično in pravno vprašljiva
 - znanstvena odkritja in dosežki, ki so zanesljivi, vendar zaradi visoke cene težko dosegljiva
 - mejne znanosti, ki niso priznane, vendar kažejo na učinkovitost – parapsihološke metode

4. POGLED V PRIHODNOST – PRI NAS

- najboljše je stanje na področju **kriminalistične tehnike**, saj je Center za kriminalistično-tehnične preiskave po opremljenosti in usposobljenosti strokovnjakov in izvedencev na visoki ravni (*dokaj sodobna oprema, opravljajo tudi najzahtevnejše preiskave, storkovnjaki se šolajo in izpopolnjujejo v tujini*), potrebno bi bilo nabaviti nekaj nove opreme, ki bi zamenjala dotrajano in zastarelo
- pomanjkanje lastnih raziskav, ki bi prinesle kaj novega in uveljavile slovenski kriminalistiko v tujini
- slabo je stanje na področju kriminalistične taktike, metodike in teoretične kriminalistike – tujih spoznanj ne spremljamo dovolj intenzivno, lastnih pa skoraj nimamo, pomanjkljiva je strokovna literatura in pedagoško delo,
- potrebne bi bile intenzivne lastne raziskave, ki bi upoštevale značilnosti kriminalitete in njenega razvoja pri nas
- na lastnih raziskavah je treba graditi nove kriminalistične metode in prenašati njihove ugotovitve v prakso
- slovenska kriminalistika mora slediti razvoju v svetu in hkrati ustvarjati lastno znanje

5. RAZVOJ POLICIJE

a) RAZLOGI IN POGOJI ZA NASTANEK POLICIJE

- industrializacija
- porast prebivalstva v mestih
- veliko število kaznivih dejanj
- kaotičnost razmer v nadzorstvu

b) ANGLIJA

- zaradi vse večjih odporov in izgredom imajo od leta 1253 dalje v Londonu nočno stražo "**Watch of London**"
- common informers, thief catchers
- **Jonathan Wild** je bil generalni lovec na tatove za Anglijo in Irsko, obešen 1725
- leta 1750 pisatelj **Henry Fielding** postane mirovni sodnik v Londonu in **ustanovi prvo policijo**
- uveljavijo se "**Bow Street Runners**", ki nosijo rdeče telovnike
- leta 1829 **Sir Robert Peel** ustanovi prvo uniformirano policijo, ima 1000 mož, temelj je Metropolitan Police Act
- leta 1842 ustanovljen **Scotland Yard**
- leta 1878 ustanovljen C.I.D.

c) ZDA

- podobno stanje kot v Angliji
- leta 1833 ustanovijo prvo policijo v **Philadelphii**
- leta 1844 ustanovijo policijo tudi v **New Yorku, NYPD**, vodi jo inšpektor Thomas Byrnes (*uvode "third degree"*)
- leta 1850 se uveljavi **Allan Pinkerton**, prvi zasebni detektiv, ki ima velike uspehe pri prijemanju roparjev, prepreči atentat na predsednika ZDA
- **FBI** – Federal Bureau of Investigation, ustanovljen leta 1935 ima le federalne pristojnosti, je razdrobljena, danes ima okrog 11.000 agentov (*special agent, special agent in charge, legal attache*), direktor je Robert Mueller
- **DEA** – Drug Enforcement Administration
- **ATF** – Bureau of Alcohol, Tobacco and Firearms
- **CIA** – Central Intelligence Agency

d) FRANCIJA

- leta 1810 ustanovijo **prvo kriminalistično policijo na svetu**
- policijo vodi **Eugene Francois Vidocq**, bivši kriminallec, ustanovi Brigade de la Surete, upotablja posebne metode: preobleke, tajne sodelavce, uvede parada prepoznavanja, njegovi policiski obiskujejo jetnišnice in opazujejo zapornike, da bi si jih zapomnili

e) SLOVENIJA

- po marčni revoluciji na Dunaju se začnejo priprave na ustanovitev oborožene sile za javno varnost (*francoski vzor*)
- 8.junija 1849 Franc Jožef ustanovi **orožništvo – vojaško organizirano stražo**
- **naloge** so skrbeti za notranjo varnost in izvrševati odločitve sodišč in državnih, deželnih in okrajnih oblasti
- v **Ljubljani** je **poveljstvo orožništva** za Kranjsko, ima **11 okrajnih glavarstev s 275 orožniki**, vodje so **stražmojstri**, poleg tega v Ljubljani obstaja tudi **mestna policija**, podrejena županu
- oborožitev: puška, bajonet, pištola
- Slovenija vstopi v kraljevino SHS s svojo vojsko in svojim orožništvom

V. NAČELA KRIMINALISTIKE

1. KRIMINALISTIČNA IN PROCESNA NAČELA

- tudi v kriminalistiki so nastala načela za praktično delo preiskovalcev v predkazenskem in kazenskem postopku
- časovno so procesna načela starejša od kriminalističnih, prvi jih omenja Meixner
- A. Makra je posebno pozornost namenil primerjavi kriminalističnih in procesnih načel, opozoril je na njihovo medsebojno povezanost, dopolnjevanje, različnost in pomen za praktično delovanje kriminalistov in pravosodja
- ker je kriminalistika v funkciji kazenskega procesnega prava, se njena načela bistveno ne razlikujejo od procesnih
- **procesna načela** izvirajo iz pravne znanosti (*kazenskega procesnega prava*), **kriminalistična načela** pa temeljijo na praktični preiskovalni dejavnosti, veljajo v celotni kriminalistiki
- **najpomembnejša kriminalistična načela so:** načelo tehnično taktične svobode pri vodenju predkazenskega in kazenskega postopka in načelo zakonitosti, načelo metodičnosti in načrtovanja, načelo kritičnosti in samokritičnosti, načelo hitrosti in presenečenja, načelo temeljitosti in vztrajnosti, načelo objektivnosti, načelo enotnega vodenja in sodelovanja, načelo ekonomičnosti, načelo diskretnosti in tajnosti, načelo etičnosti

2. NAČELO TEHNIČNO TAKTIČNE SVOBODE PRI VODENJU PREDKAZENSKEGA IN KAZENSKEGA POSTOPKA IN NAČELO ZAKONITOSTI

- preiskovalci (*policisti, kriminalisti, preiskovalni sodniki*) so pri opravljanju operativnih in preiskovalnih dejanj razmeroma svobodni in praviloma niso vezani na formalne zahteve ali predpise
- v 148. členu ZKP so naštetih ukrepi in naloge, ki naj jih opravijo policisti, če obstajajo razlogi za sum, da je bilo storjeno kaznivo dejanje, ki se preganja po uradni dolžnosti
- druge določbe ZKP določajo pogoje ali pravni okvir za izvedbo preiskovalnih dejanj, vendar preiskovalci sami odločajo, kako bodo konkretno izvedli posamezno opravilo
- glede na svojo oceno položaja lahko preiskovalci predlagajo in izvajajo ukrepe, ki jih lahko privedejo do cilja – torej do resnice o kaznivem dejanju in storilcu
- izvajanje ukrepov je odvisno od osebnosti, znanja in izkušenj preiskovalcev, napotkov kriminalistične tehnike, taktike in metodike, ocene položaja in konkretnih razmer
- prosta izbira ukrepov je omejena z načelom zakonitosti – kriminalisti morajo upoštevati določbe ZKP in drugih predpisov, ki določajo njihovo delo
- svobodna izbira ukrepov je omejena tudi z drugimi načeli: diskretnost, sorazmernost, ekonomičnosti...
- dejanje ali poseg preiskovalca naj bo le tolikšen, kot je nujno potrebno, da bi dosegli konkretni cilj – to velja predvsem za uporabo prisilnih sredstev ter izvajanje operativnih in preiskovalnih dejanj, ki najbolj posegajo v zasebnost posameznika in človekove pravice (*pridržanje, pripor, hišna, osebna preiskava...*)

3. NAČELO METODIČNOSTI IN NAČRTOVANJA

- metodičnost je pomembna pri opravljanju ogleda, hišne in osebne preiskave, rekonstrukcije, zbiranju obvestil in zaslišanju, pri sestavljanju in preverjanju verzij, pri pripravi zapisnikov in drugih oblik dokumentiranja
- načrt in metodika sta potrebna tudi pri enostavnejših kaznivih dejanjih, ker se pri na videz preprostih zadevah v ozadju lahko skriva zapleten zločin, ki ga brez metodičnega preiskovanja in načrtovanja ni mogoče rešiti
- metodičnost in načrtovanje sta pomembni tudi pri sestavljanju in preverjanju verzij o dejanju in storilcu
- spregledana verzija lahko preiskovalce pripelje v slepo ulico, nenačrtno preverjanje verzij v izgubljanje informacij in dokazov
- metodičnost in načrtovanje sta pomembna za izvajanje policijskih opravil v kazenskem postopku in za dejavnost pravosodnih organov v kazenskem postopku

4. NAČELO KRITIČNOSTI IN SAMOKRITIČNOSTI

- obe načeli sta izjemno pomembni pri preiskovanju kaznivih dejanj, še zlasti ko so zadeve videti preproste
- sum in dvom sta zelo pomembna v kriminalistiki, saj se vsako kriminalistično delo prične s sumom, dvomom
- sumiti pomeni več in drugače predvidevati, kot to kaže privid zunanosti
- za odkrivanje prave resnice je nujna kritičnost (*sum*) do tistega, kar pripovedujejo drugi, na kar kažejo sledovi in materialni dokazi, pa tudi kritičnost do lastnih sklepov in ugotovitev (*dvom*)
- kriminalista ne smejo zaslepiti navidezne očitnosti, vsak dokaz mora vedno znova preverjati
- če preiskovalci niso kritični in sumničavi je njihovo preiskovanje površno, zadovoljijo se z domnevno jasno razlago dogodka
- sum je gonilna sila preiskovanja, kdor nima sposobnosti da sumi in dvomi ne more biti dober kriminalist
- paziti je treba, da se pojem kritičnosti ne sprevrže v fanatično sumničavost
- vsa dejstva in dokaze je potrebno temeljito preveriti in šele nato sprejeti sklepe in odločitve
- če kljub kritičnosti ni dvomov v resničnost ugotovljenih dejstev, bi bilo nadaljnje vztrajanje pri drugačnih razlagah zgolj zapravljjanje časa

5. NAČELO HITROSTI IN PRESENEČENJA

- sledovi (*psihični in materialni*) izginjajo, zato je čas pomemben dejavnik pri njihovem odkrivanju in zavarovanju
- čim manj časa mine od nastanka do odkritja kaznivega dejanja, večja je zanesljivost in dokazna moč sledov
- storilci se želijo oddaljiti od kraja dejanja, hitra akcija policistov je pomembna za njihovo odkritje in pridržanje
- akcija policistov je uspešna, če poteka po načelu hitrosti in presenečenja
- storilci se želijo znebiti materialnih dokazov ali sledov, zato je treba ukrepati čim hitreje in čim bolj zmanjšati časovno razliko med izvršitvijo dejanja in prijeto
- sodobne policije si prizadevajo čim bolj zmanjšati reakcijski čas od sprejema prijave do prihoda na kraj dejanja
- včasih pa naglica ni potrebna niti koristna, saj prehitro ukrepanje brez dokazov opozori storilca na previdnost
- včasih je potrebno čakati na napako storilca, na to, da izgubi živce in prehitro ukrepa ali se počuti povsem varnega in se nepremišljeno izda ali se zaradi občutka krivde ovadi sam in prizna dejanje
- potrebno je premisliti, kdaj uporabiti načelo hitrosti in presenečenja in kdaj čakati na ugodnejši trenutek

6. NAČELO TEMELJITOSTI IN VZTRAJNOSTI

- to načelo je povezano z načelom kritičnosti in samokritičnosti ter z načelom hitrosti in presenečenja
- malomarno opravljena preiskovalna in operativna dejanja, spregled pomembnih okoliščin, ki vplivajo na potek preiskovanja, pomanjkljivi zapiski imajo dramatične posledice za uspešnost preiskovanja in dokazovanja
- odvetniki želijo z odkrivanjem napak policije izničiti dokazno vrednost dobljenih sledov, predmetov ali izjav, saj površnost in malomarnost nista tako redki pri kriminalistih
- **temeljnost** pomeni, da je treba preveriti vse možne razlage dogodka in vse izjave udeležencev ter izključiti možnih lastnih napak pri preiskovanju
- **vztrajnost** je pomembna kriminalistična lastnost, kriminalist ne sme odnehati, saj včasih doseže uspeh šele po več letih vztrajnega in temeljitega dela, drugič pa ga k temu pripeljeta sreča ali naključje
- ni popolnega zločina, ker storilec nikoli ne more vnaprej predvideti in odpraviti naključij, to pa lahko izrabi kriminalist, ki je temeljit in vztrajen

7. NAČELO OBJEKTIVNOSTI

- objektivnost pomeni nepristranskost pri preiskovanju
- kriminalist ne sme vnašati v svoje delo ničesar subjektivnega, osebnega, kar to lahko vplivalo na pristranskost
- čustva in predsodki sta dejavnika, ki zelo negativno deluje na objektivnost preiskovanja, saj preiskovalca zavedejo k enostranskim sklepom in ugotovitvam
- če dejavniki, ki povzročajo neobjektivnost delujejo na zavestni ravni jih je mogoče odkriti in preprečiti njihov vpliv na potek preiskovanja
- če dejavniki, ki povzročajo neobjektivnost delujejo na podzavestni ravni je mnogo težje, saj delujejo že na ravni zaznavanja in vplivajo na to, da človek nekaj vidi in si po svoje razlaga
- pri **subcesiji** ali **podzavestnem dojetju** človek podzavestno zavrača nesprejemljivo senzorno gradivo
- človek sledi le eni hipotezi in zavrača druge, omejen je v zaznavanju dejstev, ki njegovi hipotezi nasprotujejo
- podzavestni odpor do določenih dejstev, ki nasprotujejo preiskovalčevi hipotezi, se kaže tudi v procesu pozabljanja, saj človek prej pozabi dejstva, ki se ne skladajo z njegovo hipotezo, kot tista, ki se skladajo z njo
- težko je govoriti o popolni objektivnosti, gre bolj za težnjo, da čim bolj objektivno ocenjujemo tako dejstva, ki so osumljencu v breme, kot tista, ki so mu v prid

8. NAČELO ENOTNEGA VODENJA IN SODELOVANJA

- preiskovanje kaznivega dejanja je skupinsko delo, ki terja sodelovanje večjega števila policistov, kriminalistov in tudi sodelovanje različnih služb
- že ogled kraja dejanja terja ekipo strokovnjakov: policisti kraj zavarujejo, kriminalistični tehniki iščejo sledi in jih dokumentirajo, kriminalisti preiskujejo dejanje, sodnomoedicinski in drugi izvedenci ali strokovnjaki podajo mnenje, preiskovalni sodnik proučuje pravne vidike dogodka...
- pri iskanju osumljenca, preverjanju alibija, zbiranju indicev, ugotavljanju in preverjanju že kaznovanih oseb nujno sodeluje večje število policistov in kriminalistov
- za izvajanje posameznih operativnih (*zaseda, racija, sledenje...*) ali preiskovalnih dejanj (*bišna preiskava, ogled kraja*) je potrebna ekipa ljudi, ki mora delovati usklajeno in načrtno
- zato je pomembno enotno vodenje, če v preiskovanju sodelujejo policisti in kriminalisti iz več organizacijskih enot ali strokovnjaki z različnih področij
- ob težjih primerih je treba ustanoviti operativni štab, ki vodi in nadzoruje celotno dejavnost

9. NAČELO EKONOMIČNOSTI

- preiskovanje kaznivega dejanja in sodni postopek terjata dosti finančnih, materialnih in človeških virov
- stroški postopka so pogosto večji od materialne škode, ki je zaradi kaznivega dejanja nastala
- vendar ne gre le za materialno škodo, ampak tudi za zagotavljanje pravičnosti in preprečevanje kaznivih dejanj
- pogosto gre za škodo, ki je materialno ni možno oceniti (*življenje, huda telesna poškodba, čast, dobro ime...*)
- načelo ekonomičnosti ne sme škodovati ugotavljanju resnice, niti kršiti človekovih pravic
- načelo ekonomičnosti vsebuje naslednje **elemente**:
 - predkazenski in kazenski postopek naj potekata čim hitreje
 - oba postopka morata biti čim cenejša
 - opustiti je treba vse, kar ni nujno potrebno
 - tretjim osebam naj se povzroči čim manj škode
 - upoštevati je treba načelo sorazmernosti
 - pri lažjih dejanjih naj se postopek poenostavi
 - zavriže se dokazna sredstva, ki niso uporabna ali nujno potrebna

10. NAČELO DISKRETNOSTI IN TAJNOSTI

- nekatera kriminalistična dejanja je možno opraviti diskretno brez nepotrebne stigmatizacije domnevnih storilcev in vzbujanja pozornosti, druga po svoji naravi terjajo tajnost, tretjih ni možno skrivno opraviti
- načelo diskretnosti in tajnosti je različno uporabljivo, biti pa mora v skladu z načelom zakonitosti
- dejavnost sodišča je praviloma javna, razen v izjemnih primerih
- dejavnost policije je zlasti v predkazenskem postopku bolj konspirativna
- uporaba posebnih metod in sredstev (*POMS*) terja tajnost, saj jih drugače ne bi bilo smiselno uporabljati – zato policija javnosti dostikrat ne posreduje podatkov o svojih ugotovitvah, ker je to v interesu preiskave
- načelo diskretnosti je pomembno, da bi se izognili nepotrebni stigmatizaciji oseb, do katere bi prišlo ob očitnem izvajanju posameznega ukrepa, ukrepe naj se izvaja tako, da se vzbuja čim manj pozornosti
- načelo diskretnosti je pomembno tudi ko preiskovalci zvedo za podrobnosti iz zasebnega življenja storilca ali tretjih oseb, ki s preiskavo niso povezane, njihova dolžnost je, da te podatke varujejo v tajnosti
- nekaterih dejanj ni mogoče opraviti tajno in diskretno, ne morejo potekati skrivno ampak so izpostavljeni javnosti, v tem primeru načelo tajnosti in diskretnosti ni uporabljivo

11. NAČELO ETIČNOSTI

- včasih je možno ukrepati zakonito, vendar hkrati ravnati neprofesionalno in neetično
- poleg splošnih načel morale in etike so nastali posebni **etični kodeksi policije**, ki dopolnjujejo druge predpise o ravnanju in vedenju policistov
- v Sloveniji je bil 1992 sprejet **Kodeks policijske etike**, ki vsebuje načela policistov, ureja odnose med policisti, odnose policistov do državljanov, institucij in organov, opredeljuje odgovornost za njihovo kršitev
- **temeljna etična načela** so:
 - načelo ustavnosti, zakonitosti in odgovornosti
 - načelo humanosti
 - načelo varovanja ugleda
 - načelo javnosti dela
 - načelo profesionalnosti, strokovnosti in neodvisnosti
 - načelo varovanja poklicne tajnosti
- moralno odgovornost za kršitve kodeksa ugotavlja častno razsodišče
- postopek se prične na pobudo državljana, predstojnika policijske enote, policijskega sindikata, prizadetega policista ali častnega razsodišča

2. poglavje: PREISKOVANJE IN KRIMINALISTIKA

I. POJEM IN PREDMET PREISKOVANJA

1. SPLOŠNO O PREISKOVANJU

- pri spoznavanju resnice o kaznivem dejanju in storilcu gre za **raznovrstna opravila različnih subjektov z različnimi pristojnostmi** in z **različnim dokaznim in procesnim pomenom**, ki se med seboj prepletajo
- za vso dejavnost različnih državnih organov ni izoblikovanega enotnega naziva – **preiskovanje** je najprimernejše
- **preiskovanje** je dejavnost policije, državnega tožilca in preiskovalnega sodnika v predkazenskem in predhodnem postopku, ne glede na to, kdo, kdaj, kako in v kakšni obliki opravlja posamezna dejanja in kakšen procesni pomen imajo
- preiskovanje traja do vložitve obtožnice, obsega predkazenski in predhodni postopek
- pri **preiskovanju** poznamo različne situacije glede kaznivega dejanja (*od tod različna vloga in naloge policije*)
 - ali je znano dejanje in storilec
 - ali ni znano ne dejanje ne storilec
 - ali je znano dejanje, ne pa storilec
 - ali je znan storilec, ne pa dejanje
- v **preiskovanje** (*predkazenski in predhodni postopek*) so vključene naslednje preiskovalne dejavnosti:
 - operativno-taktična dejanja policije: zbiranje obvestil, delo z indici, postavljanje verzij, načrtovanje preiskovanja, uporaba poligrafa, posebnih metod in sredstev, zaseda, racija, iskanje sledov...
 - preiskovalna dejanja, ki jih opravi policija ali preiskovalni sodnik: ogled kraja dejanja, rekonstrukcija, soočenje, prepoznavna, zaslišanje, odreditev izvedenstva...

2. ZNAČILNOSTI SLOVENSKEGA ZKP PO 1967

- **temeljna značilnost** slovenskega kazenskega postopka je, da so naloge odkrivanja, preiskovanja, obtožbe in sojenja razdeljene med različne organe – policijo, tožilstvo in sodišče
- **preiskovalni sodnik** je prevzel funkcijo formalnega izvajanja preiskave v kazenskem postopku
- **policija** je izločena iz kazenskega postopka, ampak je postavljena v predkazenski postopek, ima dolžnost odkrivanja kaznivih dejanj in storilcev, odkrivanja in zavarovanja sledov in možnih dokazov, zbiranja obvestil za poznejši kazenski postopek; s tem so želeli zakonodajalci povečati njihovo operativnost in hkrati zagotoviti večjo nepristranskost pri ugotavljanju dejstev in zbiranju dokazov

3. ZNAČILNOSTI KAZENSKEGA POSTOPKA PRI NAS

- **cilj kazenskega postopka**
 - kontinentalni pogled: ugotoviti resnico o kaznivem dejanju – kaj se je v resnici zgodilo in kdo je storilec?
 - ameriški vidik: razrešiti spor med dvema strankama – med osumljencem in državo
- pri nas je prišlo do združitve kontradiktornega in pretežno inkvizitornega postopka v **mešani postopek**, ki daje ugodnejši položaj osumljencu kot v številnih drugih pravnih sistemih
- mešani postopek poudarja **procesne pravice osumljenca**, ob odvzemu prostosti ima pravico do zagovornika, izjave, ki jih posreduje policiji pa ne morejo biti dokaz v kazenskem postopku – dvojna varnost za osumljenca
- poudarjena je **kontradiktornost** predkazenskega in kazenskega postopka (*tožilec in odvetnik sta enakopravni stranki*)
- **problem sedanje ureditve** je, da na področju osebnih dokazov prihaja do podvajanja dejanj (*zaslišanje na policiji in pri preiskovalnem sodniku*), izjave, ki jih pridobi policija nimajo dokazne vrednosti, osumljenci lahko taktizirajo
- **predlogi za rešitev**: uvesti kontradiktorni postopek s polnimi pooblastili policije za zaslišanje ob ustreznih garancijah (*Miranda*), urediti status CKTP, pregledati določbe ZKP o operativnih in preiskovalnih dejanjih (*primerjalno*), celovito urediti pristojnosti med organi
- **kaj pa sedaj** – ne sme se sistemsko reševati problema, ne iskati hitrih, kozmetičnih rešitev, ne smemo se zgolj zglodovati po tujih ureditvah, temveč upoštevati tudi domače razmer

4. POTEK ISKANJA RESNICE O KAZNIVEM DEJANJU IN STORILCU

- iskanje resnice o kaznivem dejanju in storilcu je razdeljeno na dve fazi:
- **1. faza**: iskanje, zbiranje in ugotavljanje dejstev – oblikovanje hipoteze o kaznivem dejanju in storilcu
 - operativna, iskalna, pripravljalna, neformalna dejavnost policije do sestave kazenske ovadbe
 - formalna, dokazna, potrjevalna vloga preiskovalnega sodnika, ki je vodja preiskave in s tem zadolžen za opravljanje vseh preiskovalnih dejanj
- **2. faza**: odločanje o zadevi, sojenje – preverjanje hipoteze

5. DELITEV NA PREDKAZENSKI IN KAZENSKI POSTOPEK

- delitev spoznavnega procesa na predkazenski in kazenski postopek **ni izpeljana dosledno**
- dejavnosti policije in sodnih organov se med seboj **prepletajo**
- gre za **celoto** v psihološkem in gnoseološkem smislu
 - v psihološkem smislu: policija, državno tožilstvo in preiskovalni sodnik so na "eni strani", obdolženec in zagovornik pa sta na "drugi strani" – prvi želijo dokazati krivdo obdolženca drugo pa jo zavreči
 - v gnoseološkem (spoznavnem) smislu: proces ugotavljanja resnice je enoten in nedeljiv, v njem poteka skupna dejavnost policistov, kriminalistov, preiskovalnih sodnikov, izvedencev, državnih tožilcev, strokovnjakov...

II. KRIMINALITETA IN PREISKOVANJE

1. SPLOŠNO O KRIMINALITETI

- pojem **kriminaliteta** označuje vsa kazniva dejanja, ki so bila storjena v določenem času na določenem območju
- kriminaliteto delimo v **različne skupine** glede na skupne značilnosti
- statistični podatki o kriminaliteti v Sloveniji so sestavljeni iz:
 - splošna kriminaliteta: krvni, spolni in premoženski delikti
 - gospodarska kriminaliteta: poslovne goljufije, zlorabe položaja ali pravic...
 - posebne oblike kriminalitete: računačniška kriminaliteta, ilegalne migracije, ponarejanje denarja, prostitucija, korupcija...
 - organizirana in mladoletniška kriminaliteta sta lahko zaobseženi v katerikoli od teh treh oblik
- statistični podatki ne odražajo celotne kriminalitete, ampak le stopnjo prijavljanja in odkrivanja kaznivih dejanj
- dejanska kriminaliteta je mnogo višja od uradno zaznane, ker številna dejanja ostanejo prikrita in neprijavljena
- neprijavljeno kriminaliteto imenujemo **temno polje kriminalitete**, razlogi za to so:
 - žrtev ne želi prijaviti dejanja
 - policija sprejete ovadbe ne posreduje dalje
 - gre za prikrito kriminaliteto, kjer sta tako storilec kot žrtev zainteresirana za skritost
- **temno polje kriminalitete** so vsa kazniva dejanja, ki so bila dejansko izvršena v nekem času na nekem območju, vendar niso bila prijavljena policiji
- temno polje kriminalitete je možno odkrivati z **viktimološkimi raziskavami**, ko se ugotavlja stopnja viktimizacije med prebivalstvom in pripravljenost za prijavljanje kaznivih dejanj
- **sivo polje kriminalitete** so zaznana kazniva dejanja, pri katerih storilec ni bil odkrit
- **raziskanost kriminalitete** je odstotek zaznanih kaznivih dejanj, kjer je osumljenec odkrit

2. ZNAČILNOSTI KRIMINALITETE V SLOVENIJI (glej članek)

a) OBSEG OBRAVNAVANE KRIMINALITETE

- Slovenija je zmerno obremenjena s kriminaliteto, je razmeroma varna država, to potrjujejo statistike in občutek varnosti prebivalstva
- struktura in obseg kaznivih dejanj se razmeroma hitro spreminjata
- obseg obravnavane kriminalitete se je povečal, kar je posledica bolj doslednega vlaganja kazenskih ovadb za lažja kazniva dejanja in večjega števila deliktov odvisnikov od prepovedanih drog
- **delež preiskanih kaznivih dejanj** pa že več let upada
- razlogi, da že več let **narašča število kaznivih dejanj**, za katera policija vlaga kazenske ovadbe:
 - slabše varnostne razmere
 - bolj dosledno obravnavanje kaznivih dejanj, pri katerih se pregon prične na predlog oškodovanca
 - zaostanek pri vnosu kaznivih dejanj v informacijski sistem konec leta 2000
 - težave pri evidentiranju kriminalitete v začetku leta 2000
- **večajo se fizične, psihične in materialne posledice pri žrtvah in oškodovancih**, vedno več je oškodovanih ali poškodovanih ljudi, škoda, ki jo povzročajo storilci je vedno večja
- najbolj se je povečalo število **drobnih premoženskih deliktov** (*tatvine, poškodovanje tuje stvari, zatajitev, prikrivanje*)
- **narašča število kaznivih dejanj neupravičene proizvodnje in prometa z mamili** (*sekundarna kriminaliteta*)
- precej se je **povečalo** število kaznivih dejanj lahke telesne poškodbe, ogrožanja varnosti, grdega ravnanja, spolnega napada na osebo mlajšo od 15 let, poslovne goljufije...
- narašča tudi **organiziranost in povezovanje storilcev** kaznivih dejanj iz različnih držav, širi se **mednarodna kriminalna dejavnost**
- kriminaliteta ima vedno **več elementov fizičnega in psihičnega nasilja**, povečuje se nasilnost storilcev
- narašča izkoriščanje novih tehnologij in opreme za izvrševanje kaznivih dejanj
- nekoliko so se **umirili tokovi ilegalnih migracij**
- na delo policije vliva vključitev Slovenije v mednarodni boj proti terorizmu

b) STATISTIKA

- policija je evidentirala 87.485 **varnostnih dogodkov**, pri katerih je obstajal sum, da je bilo storjeno kaznivo dejanje, kar je 3,2% več kot lani
- policija je državnemu tožilstvu posredovala **kazenske ovadbe** zaradi 74.795 kaznivih dejanja, pri katerih je utemeljila sum, da so bila storjena kazniva dejanja, kar je za 10,6% več kot lani
- policija je državnemu tožilstvu posredovala 11.195 poročil o domnevnih kaznivih dejanjih pri katerih **ni potrdila suma storitve kaznivega dejanja oz. ni bilo podlage za kazenski pregon**, to je 24,7% več kot lani
- policija je zaradi suma storitve kaznivih dejanj **ovadila 19.439 oseb**, to je 3,9% več kot lani
- pri 52,9% obravnavanih primerih je policija vložila **ovadbo zoper neznane osumljence**
- **struktura ovadenih oseb:**
 - 18,7% povratnikov, narašča
 - 13,7% mladoletnikov, rahlo upada
 - 85,3% moških, rahlo upada

c) PROGNOZA

- možno je pričakovati spremembe v strukturi kriminalitete in nove oblike kaznivih dejanj
- ogroženost ljudi s tradicionalnimi oblikami kriminalitete bo ostala na enaki ravni
- klasične oblike kaznivih dejanj bodo postajale bolj organizirane in nasilne
- več bo organiziranih oblik kriminalitete mednarodnih razsežnosti
- povečal se bo migracijski pritisk iz držav ki ne bodo zajete v evroatlantske integracije
- povečal se bo boj proti mednarodnemu terorizmu
- povečal se bo promet prek Slovenije
- nadaljevalo se bo socialno razslojevanje v državi

d) ORGANIZIRANA KRIMINALNA DEJAVNOST

- organizirana kriminalna dejavnost vedno bolj narašča tudi v Sloveniji
- kaznivo dejanje je posledica organizirane kriminalne dejavnosti, če ga stori član organizirane kriminalne skupine in če so izpolnjeni naslednji pogoji:
 - kriminalna organizacija je formalizirana struktura, je jasno hierarhično organizirana (*jasni so notranji odnosi med tistimi, ki ukaze dajejo, in tistimi, ki jih izvršujejo*), formalna struktura in odnosi so navzven prikriti
 - člane skupine povezuje dalj časa trajajoče skupno kriminalno delovanje
 - temeljni cilj delovanja je ustvarjanje dobička z nezakonitimi dejavnostmi
 - skupina uporablja za doseganje ciljev svojevrstne metode: nasilje, korupcijo, izsiljevanje

III. ORGANI PREISKOVANJA (glej powerpoint zapiske in Zakon o policiji)

1. NALOGE POLICIJE

- naloge policije so določene v ZKP, Zakonu o policiji ter drugih zakonih in podzakonskih predpisih
- **naloge policije, ki so določene v 3. členu Zakonu o policiji:**
 - varovanje življenja, osebne varnosti in premoženja ljudi
 - preprečevanje, odkrivanje in preiskovanje kaznivih dejanj in prekrškov, odkrivanje in prijemanje storilcev kaznivih dejanj in prekrškov in njihovo izročanje pristojnim organom (*izsleditev storilca, odkrivanje in zavarovanje sledov in predmetov, ki bi lahko bila dokaz, zbiranje obvestil, ki bi lahko bila koristna za izvedbo kazenskega postopka*)
 - vzdrževanje javnega reda
 - nadzor in urejanje prometa na cestah
 - varovanje državne meje in opravljanje mejne kontrole
 - opravljanje nalog, določenih v predpisih o tujcih
 - varovanje določenih oseb, organov, objektov in okolišev
 - varovanje določenih delovnih mest in tajnosti podatkov državnih organov

2. STRUKTURA POLICIJE

- policija je organ pod pristojnostjo Ministrstva za notranje zadeve
- sedež policije je v Ljubljani
- **policija je urejena na treh ravneh**
 - **1. nivo:** republiški nivo – generalna policijska uprava (*vodi jo generalni direktor policije*)
 - **2. nivo:** regionalni nivo – policijske uprave (*vodi jo direktor policijske uprave*)
 - **3. nivo:** lokalni nivo – policijske postaje (*vodi jo komandir policijske postaje*)

3. GENERALNA POLICIJSKA UPRAVA

a) GENERALNI DIREKTOR POLICIJE

- **generalni direktor policije** vodi generalno policijsko upravo, direktorja nadomešča ga namestnik
- generalni direktor policije je za svoje delo in delo policije odgovoren ministru

b) OPRAVLJANJE NALOG

- generalna policijska uprava **opravlja svoje naloge v notranjih organizacijskih enotah**
- notranje organizacijske enote vodijo vodje notranjih organizacijskih enot, ki so za svoje delo, stanje v enoti in delo notranje organizacijske enote odgovorni generalnemu direktorju policije

c) NOTRANJE ORGANIZACIJSKE ENOTE GENERALNE POLICIJSKE UPRAVE

- **temeljni enoti**
 - uprava uniformirane policije: sektor za javni red, sektor za cestni promet, sektor za državno mejo in tujce, sektor za organizacijo in razvoj, letalska policijska enota, center za tujce, policijski orkester
 - uprava kriminalistične policije: sektor za splošno kriminaliteto, sektor za gospodarsko kriminaliteto, sektor za organizirano kriminaliteto, sektor za posebne naloge, sektor za računalniško kriminaliteto in kriminalno analitiko, sektor za mednarodno sodelovanje, center za kriminalistično tehnične preiskave
- **samostojne enote**
 - urad za varnost in zaščito: oddelek za varovanje oseb, oddelek za varovanje objektov, oddelek za operativno varovanje in ščitenje, oddelek za operativno dežurstvo in oskrbo, oddelek za varovanje predsednika DZ, oddelek za varovanje predsednika Slovenije, oddelek za varovanje predsednika Vlade
 - specialna enota: enota A, enota B, enota C
 - operativno komunikacijski center
- **štabna enota**
 - urad generalnega direktorja
- **logistične enote**
 - kadrovska služba
 - služba za informatiko in telekomunikacije: center za informatiko, center za telekomunikacije, center za zaščito podatkov
 - skupne službe
- **izobraževalna in vadbena enota**
 - policijska akademija: srednja policijska šola, višja policijska šola, center za izpopolnjevanje in usposabljanje, center za usposabljanje pomožnih policistov, oddelek za podporo
 - vadbeni center

4. POLICIJSKA UPRAVA

- policijska uprava je območna organizacijska enota policije, ustanovljena na določenem območju države
- policijske uprave na regijski ravni skrbijo za varnost ljudi in njihovega premoženja
- Slovenija je razdeljena na 11 policijskih uprav
- policijske uprave so z generalno policijsko upravo povezane organizacijsko in funkcionalno

a) DIREKTOR POLICIJSKE UPRAVE

- direktor policijske uprave vodi policijsko upravo
- direktor policijske uprave je za svoje delo in za delo policijske uprave odgovoren generalnemu direktorju policije

b) OPRAVLJANJE NALOG

- policijska uprava opravlja naloge v notranjih organizacijskih enotah
- notranje organizacijske enote vodijo vodje notranjih organizacijskih enot, ki so za svoje delo, stanje v enoti in delo notranje organizacijske enote odgovorni direktorju policijske uprave

c) NOTRANJE ORGANIZACIJSKE ENOTE POLICIJSKE UPRAVE

- **temeljni enoti**
 - urad uniformirane policije
 - urad kriminalistične policije
- **samostojne enote**
 - operativno komunikacijski center
- **štabna enota**
 - urad direktorja policijske uprave
- **logistične enote**
 - odsek za logistiko
- **lokalni temeljni enoti**
 - policijske postaje
 - policijski odseki

5. POLICIJSKA POSTAJA

- policijska postaja je območna organizacijska enota policije, ustanovljena za neposredno opravljanje nalog policije na določenem območju ali za določeno področje dela policijske uprave

a) KOMANDIR POLICIJSKE POSTAJE

- policijsko postajo vodi komandir policijske postaje
- komandir policijske postaje je za svoje delo, stanje na policijski postaji in delo policijske postaje odgovoren direktorju policijske uprave

b) OPRAVLJANJE NALOG

- naloge policije opravljajo policisti, ki so uniformirani ali neuniformirani delavci policije
- policisti imajo pravico in dolžnost izvrševati policijska pooblastila

6. KRIMINALISTIČNA POLICIJA

- kriminalistična policija je **specializirana služba za boj proti kriminalu**
- **kriminalisti** pri odkrivanju kaznivih dejanj in storilcev **sodelujejo z uniformiranimi policisti**
- lažja kazniva dejanja obravnavajo uniformirani policisti, ki prvi ukrepajo in začnejo raziskovati primer
- **težja kazniva dejanja**, ki zahtevajo posebna preiskovalna znanja in tehnično opremo, obravnavajo kriminalisti
- **organizacija kriminalistične policije**
 - uprava kriminalistične policije: deluje v okviru generalne policijske uprave, je na vrhu kriminalistične policije, vodi, koordinira, spremlja, analizira in ocenjuje stanje na področju kaznivih dejanj, skrbi za učinkovito in zakonito opravljanje nalog na različnih področjih kriminalitete
 - uradi kriminalistične policije: delujejo v okviru policijskih uprav, kriminalisti uradov kriminalistične policije so neposredni operativci, ki odkrivajo in preiskujejo težja kazniva dejanja na svojem območju
 - lokalne kriminalistične enote: delujejo v okviru policijskih postaj, odkrivajo in zatirajo lokalno pogojeno kriminaliteto, delujejo predvsem v urbanih območjih
 - mobilne kriminalistične enote: delujejo v Ljubljani, Mariboru in Celju, spremljajo kriminalno dogajanje in posredujejo v nujnih primerih, nadzorujejo kriminalno bolj ogrožene predele, zbirajo podatke pomembne za odkrivanje in preiskovanje, ukrepajo ob hujših kaznivih dejanjih
- **organizacija kriminalistične tehnike**
 - center za forenzične preiskave deluje v okviru uprave kriminalistične policije
 - oddelek, skupina pri uradih kriminalistične policije
 - kriminalisti v lokalnih kriminalističnih enotah
 - policisti na policijskih postajah
- **center za kriminalistično-tehnične preiskave** se neposredno vključuje v ogled kraja dejanja in sodeluje pri preiskovanju zapletenih kaznivih dejanj

IV. MEDNARODNO POLICIJSKO SODELOVANJE

1. RAZLOGI ZA MEDNARODNO POLICIJSKO SODELOVANJE

- **kriminaliteta** postaja vedno bolj **internacionalna** (*izvrševanje kaznivih dejanj poteka preko cele vrste držav*)
- kriminaliteta dobiva **nove oblike in razsežnosti**, zlasti organizirana kriminaliteta
- **procesi globalizacije** se kažejo tudi v kriminaliteti (*mednarodna kriminaliteta se razvija zaradi razvoja mednarodne trgovine, odprtosti meja, večjega pretoka blaga, storitev, ljudi in kapitala, sodobnih sredstev komuniciranja, migracij...*)
- **delitev dela** med storilci in **specializacija** (*storilci iz ene države izvršujejo kazniva dejanja v drugi državi, se med seboj povezujejo, izmenjujejo podatke, pomagajo pri begu in skrivanju*)
- izredna finančna moč kriminalnih organizacij (*posamezne faze kriminalne dejavnosti potekajo v različnih državah*)
- povezovanje kriminalnih in legalnih poslov
- tako mednarodna kriminaliteta ogroža celotne gospodarske, socialne in politične sisteme posameznih držav

2. PROBLEMI PRI MEDNARODNEM SODELOVANJU

- težnje držav po ohranitvi pristojnosti insuverenosti na svojem ozemlju, zato le izjemoma dopusti poseganje tujih policijskih organov na svoje ozemlje
- različne države imajo različne pravne ureditve (*KZ, ZKP in drugi zakoni*)
- konkurenčnost in tekmovanje med policijami
- različna organiziranost in pristojnosti policij
- nezaupanje počasnost
- različni interesi policij
- ker policisti ene države ne morejo delovati na ozemlju druge, so omejeni, storilci pa tovrstnih ovir ne poznajo

3. OBLIKE MEDNARODNEGA POLICIJSKEGA SODELOVANJA

- v okviru mednarodnih organizacij (*Interpol, Europol, Schengen...*)
- v okviru bilateralnih ali multilateralnih sporazumov o sodelovanju, mednarodnih konvencij...
- v obliki neposrednih stikov policijskih uslužbencev sosednjih držav (*v okviru obmejnega sodelovanja*)
- v okviru neformalnih stikov policijskih uslužbencev, ki temeljijo na osebnem poznanstvu (*tečaji, seminarji, srečanjih*)
- preko zaprosil v okviru pravne pomoči

4. MEDNARODNE POLICIJSKE ORGANIZACIJE

- prvi predlogi za mednarodno policijsko sodelovanje izhajajo iz časov klasične kazenskopravne šole
- 1889 je bilo ustanovljeno **Mednarodno kriminalistično združenje**
- 1905 se je pokazala nujnost oblikovanja mednarodne organizacije kriminalistične policije, tako da je prišlo do ustanovitve Interpola, Europola in drugih mednarodnih policijskih organizacij

a) INTERPOL ALI MEDNARODNA ORGANIZACIJA KRIMINALISTIČNE POLICIJE

- **začetek in ustanovitev Intepola**
 - Interpol je največja in najbolj priznana mednarodna policijska organizacija
 - leta 1923 je bilo na Dunaju ustanovljeno Mednarodno policijsko društvo, članica je bila tudi Kraljevina SHS
 - med vojno naj bi delovanje Interpola prenehalo, po mnenju nekaterih pa je deloval naprej, vendar ni imel ravno pozitivne vloge, Interpolove kartoteke so uporabljali nacisti za iskanje storilcev kaznivih dejanj, ki so jih nato zlorabljali v svoje namene z izsiljevanjem ali podkupovanjem
 - po vojni so društvo obnovili pod novim imenom Mednarodna komisija kriminalistične policije, ki je kmalu dobila status posvetovalnega organa OZN
 - od leta 1956 se uradno imenuje Mednarodna organizacija kriminalistične policije – Interpol
 - Interpol ima sedež v Franciji v Lyonu, ima 178 članic, Slovenija je samostojna članica Interpola od 1992
- **namen in cilji Interpola:**
 - namen, cilji in delovno področje so opredeljeni v Statutu Interpola
 - osnovna cilja Interpola sta opredeljena v 2. členu statuta:
 - zagotavljanje in širjenje medsebojne pomoči med vsemi kriminalističnimi službami v okviru zakonskih določb v različnih državah in v duhu Splošne deklaracije o človekovih pravicah
 - ustanavljanje in razvijanje vseh vrst institucij, ki bi lahko učinkovito prispevale k preprečevanju in zatiranju običajnih kaznivih dejanj
 - omejitve delovanja Interpola so zapisane v 3. členu statuta: Interpolu je prepovedano kakršnokoli delovanje, ki bi imelo vojaški, političen, rasni ali verski značaj
 - načela po katerih poteka sodelovanje v okviru Interpola: spoštovanje državne suverenosti, univerzalnosti, enakosti vseh držav članic, sodelovanja z drugimi službami, fleksibilnost delovnih metod
 - dejavnosti Interpola: zbiranje in posredovanje podatkov o kaznivih dejanjih in storilcih med državami iz centralne baze podatkov v Generalnem sekretariatu, omogočen je neposredni dostop nacionalnim birojem
 - Interpolove baze podatkov: podatki o ukradenih vozilih, o iskanih in pogrešanih osebah, o ukradenih umetninah, o predpisih o orožju, o ponarejenih magnetnih karticah, o goljufijah s plačilnimi karticami, o ponarejenih dokumentih, o ponarejenem denaru, o pranju denarja, o računalniški kriminaliteti
 - druge dejavnosti Interpola: spremlja in analizira pojavne oblike kriminalitete, daje smernice razvoja, pomaga pri uvajanju novih telekomunikacijskih in informacijskih sistemov, išče nova sredstva in metode preiskovanja, izobražuje in usposablja, ukvarja se s publicistično dejavnostjo...
- **organizacija Interpola:**
 - Generalna skupščina: najvišji organ Interpola, sestavljajo jo predstavniki vseh držav članic, velja načelo enakopravnosti, saj ima vsaka država članica le en volilni glas ne glede na velikost ali pomembnost države, sestaja se enkrat letno, naloge: sprejemanje temeljnih načel, sprejemanje sprememb statuta, sprejemanje letnih poročil o delu, sprejemanje programov dela, sprejemanje finančnega poročila in proračuna, volitve...
 - Izvršni komite: sestavljajo ga predsednik Interpola, 3 podpredsedniki in 9 delegatov, naloge: spremljanje izvajanja sklepov Generalne skupščine, nadziranje dela Generalnega sekretariata, pripravljanje dnevnega reda za zasedanje Generalne skupščine
 - Generalni sekretariat: je stalno delovno telo Interpola s sedežem v Lyonu v Franciji, tehnični in informacijski center preko katerega poteka celotna dejavnost Interpola, vodi ga Generalni sekretar
 - Centralni nacionalni biroji: biroji skrbijo za korespondenco med Generalnim sekretariatom in drugimi Centralnimi nacionalnimi biroji, predstavljajo državo na zasedanju Generalne skupščine, pri nas ima vlogo Centralnega nacionalnega biroja Uprava kriminalistične policije, v njenem okviru deluje sektor za mednarodno sodelovanje s 3 oddelki: oddelek za operativo, oddelek za iskanja, oddelek za komunikacije
 - Svetovalci

- **tiralice pri Interpolu**
 - rdeča: zahtevek za aretacijo, predviden postopek ekstradicije
 - modra: zahtevek za ugotovitev bivališča
 - zelena: opozorilo
 - rumena: iskana oz. pogrešana oseba
 - črna: neidentificirano truplo

b) EUROPOL

- gre za povezovanje evropskih policij pri zatiranju mednarodne kriminalitete oz. zamisel o ustanovitvi skupne policije EU po zgledu ameriške FBI
- **nastanek Europol**
 - prvi je predlog za ustanovitev Evropola podal Helmut Kohl, imel je zamisel o ustanovitvi evropskega FBI
 - za nastanek Europol je pomembno delovanje skupine TREVI, ki je že pomenilo konkretno sodelovanje na policijskem področju, vendar brez formalne oblike
 - leta 1991 je iz tretje delovne skupine TREVI (*za hude oblike kriminalitete*) nastala Delovna skupina za Europol
 - za nastanek Europol je pomembna Pogodba o EU (Maastrichtski sporazum), ki govori tudi o sodelovanju na področju pravosodja in notranjih zadev ter opredeljuje naloge Europol
 - leta 1994 so ustanovili Europol Drugs Unit (EDU), prva stopnja v organiziranju skupne evropske policije
 - leta 1995 so članice podpisale Konvencijo o Europolu, ki je pravni temelj za delovanje te policijske organizacije, opredeljuje tudi naloge Europol
 - leta 2001 je tudi Slovenija podpisala sporazum in postala članica Europol
- **naloge Europol**:
 - povečati učinkovitost in sodelovanje pristojnih institucij v državah članicah pri preprečevanju in zatiranju hujših oblik mednarodnega kriminala na področju terorizma, nezakonite trgovine z mamili, trgovine z jedrskimi in radioaktivnimi snovmi, pri ilegalnih migracijah, trgovini z ljudmi, tatvinah vozil in pranju denarja
 - omogočati izmenjavo informacij o storilcih, kriminalnih skupinah in kaznivih dejanjih med državami članicami (*izmenjava informacij je strogo nadzorovana, policisti iz posameznih držav nimajo neposrednega dostopa do baze podatkov, do nje lahko pridejo preko oficirjev za zvezo*)
 - zbiranje, urejanje in analiza podatkov in obvestil
 - raziskovalno in izobraževalno delo
- **organizacija in način dela v Evropolu**
 - sedež Europol je v Haagu
 - vsaka država ima v Evropolu oficirja za zvezo
 - v vsaki državi je ustanovljena nacionalna enota za sodelovanje z Europolom
 - oblike sodelovanja: izmenjava operativnih in strateških informacij, znanj o metodah preiskovanja, pomoč in svetovanje pri preiskavah in pri usposabljanju
 - po 11. septembru v okviru Evropol obstaja posebna enota za terorizem

c) BILATERALNI SPORAZUMI

- Slovenija ima podpisane sporazumi o sodelovanju v boju proti terorizmu, ilegalnemu prometu z mamili in organiziranemu kriminalu s Slovaško, Makedonijo, Poljsko, Madžarsko, Češko, Avstrijo...
- izmenjava informacij
- sodelovanje pri izobraževanju

d) MEDNARODNE POLICIJSKE ORGANIZACIJE S PODROČJA IZOBRAŽEVANJA

- **Srednjeevropska policijska akademija (MEPA)**: sestavlja jo osem držav iz Srednje Evrope (*tudi Slovenija*), glavni cilj je izobraževanje kriminalistov, ki se ukvarjajo s preiskovanjem organiziranega kriminala ter izobraževanje mejnih policistov
- **Evropsko združenje policijskih kolidžev (AEPC)**: združuje izobraževalne policijske institucije držav EU, prireja seminarje in strokovna srečanja
- **Mednarodna policijska akademija (ILEA)**: ustanovila jo je FBI, da bi pomagala izobraževati srednji vodilni policijski kader iz držav Srednje in Vzhodne Evrope
- **Nacionalna akademija FBI (FBI NA)**: izobraževanje posebnih agentov FBI, lokalnih policistov in povabljenih kriminalistov iz posameznih tujih držav, posebnost je psihološko profiliranje storilcev

3. poglavje: TEORETIČNA KRIMINALISTIKA

- preučevanje teoretičnih vprašanj je koristno, zanimivo in pomembno za prakso
- praktiki niso preveč naklonjeni teoretični kriminalistiki
- teoretičnim vprašanjem so največ pozornosti namenili vzhodnoevropski pisci

I. KRIMINALISTIČNI SPOZNAVNI PROCES

1. KAJ JE KRIMINALISTIČNI SPOZNAVNI PROCES

- **kriminalistični spoznavni proces** je proces spoznavanja resnice, zbiranje in ugotavljanje dejstev o kaznivem dejanju in storilcu v okviru predkazenskega in kazenskega postopka

2. POSEBNOSTI KRIMINALISTIČNEGA SPOZNAVNEGA PROCESA

- **kriminalistični spoznavni proces se loči od drugih spoznavnih dejavnosti**
 - zaradi posebnosti predmeta preiskovanja (*kaznivo dejanje je historični dogodek, ki ni ponovljiv*)
 - zaradi okoliščin, v katerih preiskovanje poteka (*preiskovalna situacija z vsemi svojimi elementi*)
 - zaradi metod in sredstev preiskovanja
 - zaradi subjekta preiskovalne dejavnosti
 - organi odkrivanja, preiskovanja in obtožbe v postopku preiskovanja iščejo, zbirajo in ugotavljajo dejstva in dokaze, ki jih sodišče uporabi za spoznavanje resnice o dejanju, njihova dejavnost je predvsem iskalna
 - organi sojenja imajo funkcijo preverjanja in pristojnosti odločanja o zadevi, njihova dejavnost je dokazna
- **različne preiskovalne situacije, ki se pojavljajo med preiskovanjem kaznivih dejanj**
 - če gre za odprt miselni krog se pojavljajo različne situacije, ki terjajo širjenje kroga verzij in iskanje novih idej s pomočjo ustvarjalnega mišljenja, intuicije, psiholoških tehnik, algoritimizacijo preiskovanja
 - če gre za zaprt miselni krog, se pojavljajo situacije, ki omogočajo postavljanje omejenega števila verzij, rešitev je možno doseči s smiselnim urejanjem in preverjanjem zbranih dejstev in dokazov
- **posebne značilnosti mišljenja preiskovalcev**
 - pri zbiranju in ugotavljanju dejstev so pomembne vse strukture mišljenja (*ustvarjalno, intuitivno, lateralno in logično, diskurzivno*), vendar je njihov konkretni pomen odvisen od naloge, ki jo mora preiskovalec rešiti
 - za praktično kriminalistično delo ni dovolj le znanje, potrebna je sposobnost to znanje uporabiti v praksi
- **različni psihološki dejavniki pri preiskovanju**
 - psihološki dejavniki delujejo na mišljenje in ravnanje preiskovalcev ter vplivajo na uspešnost preiskovanja
 - pomembne so zlasti miselne zapreke, ki onemogočajo rešitev naloge, ker je subjekt utirjen v ustaljeni način mišljenja in se psihološko ne more odtrgati od njega
 - predsodki, stališča, motivi, osebnostne in intelektualne lastnosti, racionalizacija in drugi podzavestni obrambni mehanizmi so pomembni dejavniki za uspešno reševanje preiskovalnih nalog

II. SPOZNAVNOTEORETSKI TEMELJI PREISKOVANJA

- preiskovanje je možno ocenjevati z **dveh vidikov – z gnoseološkega in pravnega**:
 - gnoseološki vidik: postopek spoznavanja resnice
 - pravni vidik: pravno urejeno zbiranje in ugotavljanje dejstev, ki jih sodišče na glavni obravnavi prizna, potrdi in upošteva, ali zavrže kot nepomembna, pravo prizna le, kar je ugotovljeno in dokazano po predpisih ZKP
 - problem: če se preiskovalci zadovoljijo samo z resnico v gnoseološkem smislu in ne zbirajo pravno veljavnih dodatnih dokazov, zato lahko pride to tega, da krivega oprostijo, zaradi pomanjkanja dokazov; če pa preiskovalci upoštevajo le informacije z dokazno vrednostjo, lahko spregledajo številne podatke, ki so pomembni za iskanje storilca in za razlago dogodka, čeprav imajo le hevristični pomen
- **cilj kazenskega postopka** je rešiti spor in ugotoviti resnico o kaznivem dejanju, vendar je kaznivo dejanje historični dogodek, ki je neponovljiv, zato ga ni možno spoznavati neposredno, temveč le posredno prek sledov
- zato nikoli ne smemo vnaprej zavrniti možnosti, da bi odkrili sledove
- tako pri historičnih kot ahistoričnih dogodkih je možno spoznavanje resnice z enako stopnjo gotovosti
- razlika je le v tem, da je spoznavanje resnice pri neponovljivih (*historičnih*) dogodkih mogoče samo s posrednim ugotavljanjem in preverjanjem dejstev, a to ne izključuje možnosti spoznavanja resnice pri nistoričnih dogodkih
- ker je kaznivo dejanje historični dogodek, v kazenskem postopku ni možno ugotoviti absolutne resnice, temveč le največjo stopnjo verjetnosti, ki nikoli ne izključuje zmote, največkrat smo sposobni priti le do relativnih resnic

III. KRIMINALISTIČNO MIŠLJENJE

- **mišljenje** ima **pomembno vlogo** pri kriminalističnem spoznavnem procesu
- v kriminalističnem spoznavnem procesu prihaja zaradi do **napak v mišljenju in sklepanju** zaradi:
 - nezadostno znanje
 - nedoslednost pri sklepanju
 - napake pri uporabi formalnih pravil logike
 - nepopolno zaznavanje (*percepcija*) in dojetanje (*apercepcija*)
 - vpliv stališč, predsodkov in drugih psihičnih dejavnikov, povezanih z mišljenjem
- **kriminalistično mišljenje** je sinonim za **mišljenje pri reševanju preiskovalnega primera** in sega od prvega suma, da je bilo storjeno kaznivo dejanje do zaključka primera
- **pomembna lastnost** kriminalističnega mišljenja je **spособnost sumiti, dvomiti v dejstva**, ki so pred preiskovalcem
- dokler ni suma, ni ukrepanja, zato je **sum zelo pomemben za preiskovanje**
- radovednost, želja po raziskovanju, odkrivanju skrivnosti, razreševanju ugank mora biti v osebnosti kriminalista
- mišljenje preiskovalcev ima **posebnost v motivu preiskovanja** – cilj je odkriti kaznivo dejanje in storilca, zbrati dokaze, preiskovalci se vedno lotijo primera s stališča, da kaznivo dejanje obstaja, zbirajo dejstva ki to hipotezo potrjujejo, zato je njihova percepcija drugačna kot pri drugih udeležencih preiskovanja
- za reševanje preiskovalnih nalog sta pomembni **obe strukturi mišljenja**:
 - hevristična: struktura iskanja rešitve
 - epistemična: struktura znanja
- pomembno je tudi **reproduktivno, poustvarjalno in kreativno, intuitivno mišljenje**
- **sklepi**:
 - s problemskim učenjem je treba razvijati sposobnost uporabljanja znanja v konkretnih primerih
 - treba je širiti sposobnost logičnega mišljenja, ustvarjalnosti in intuicije
 - treba je upoštevati da obstaja več tipov preiskovalcev in da jih kaže razporediti pri izvajanju nalog

4. poglavje: NAČRTOVANJE PREISKOVANJA IN VERZIJE

- preiskovanje kaznivih dejanj mora biti učinkovito, smotno in racionalno, zato je **potrebno načrtovanje in usklajevanje dela** vseh tistih, ki sodelujejo pri ugotavljanju resnice o kaznivem dejanju in storilcu
- zaradi nespoštovanja potrebe po načrtovanju preiskovanja prihaja do **napak, zamud, površno opravljenega dela, spregleda pomembnih dejstev, neusklajenosti...**
- načrtovanje ima v preiskovalni dejavnosti svoje posebnosti, zato govorimo o **kriminalističnem načrtovanju**
- **posebnosti** so predvsem posebne oblike in način načrtovanja, miselna dejavnost oseb in psihološki dejavniki
- **cilj, ki ga je treba doseči z načrtovanjem** se izraža v obliki **hipotez, verzij**, ki imajo zgolj **verjetnostni značaj**
- z načrtovanjem so povezane **verzije**, ki so **miselne predpostavke v zvezi s kaznivim dejanjem in storilcem**

I. SPLOŠNO O NAČRTOVANJU PREISKOVANJA

- **zlata vprašanja** so temelj za sestavljanje verzij in načrtovanje preiskovanja
- **sedem zlatih vprašanj kriminalistike** je ogroditelj dela v predkazenskem in kazenskem postopku
- če je mogoče odgovoriti na vsa zlata vprašanja je primer uspešno rešen
- prvi jih je postavil Darries leta 1791
 - **kaj** se je zgodilo?
 - **kdaj** se je zgodilo?
 - **kje** se je zgodilo?
 - **kako** se je zgodilo?
 - **s čim** se je zgodilo?
 - **kdo** je storilec?
 - **zakaj** se je zgodilo?
- o vsakem vprašanju postavimo več hipotez in poskušamo najti odgovore nanje
- zlata vprašanja so temelj za sestavljanje verzij in načrtovanje preiskovanja
- **pomen verzij** je, da usmerjajo pozornost preiskovalcev na določena dejstva, da dojemajo z različnih zornih kotov in odkrivajo nova dejstva, ki izhajajo iz že znanih
- miselna dejavnost je pri tem **induktivno-deduktivna**: iz posameznega dejstva (*sled na kraju dejanja*) se po **induktivni** poti postavi hipoteza (*storilec je Janez*), iz katere se z **dedukcijo** izpeljejo posledice, ki jih je treba preveriti v preiskovanju (*Janez je moral imeti moti, na njegovih oblačilih so sledovi, poseduje orožje, nima alibija...*)
- če so z dedukcijo izpeljane posledice potrjene, je potrjena tudi temeljna hipoteza, ki iz verzije preraste v gotovost
- **načrtovanje preiskovanja in sestavljanje verzij** je pomemben del preiskovalne dejavnosti, vendar samo po sebi **ne pomeni preiskovalnega dejanja**, to je taktično opravilo

1. POJEM IN VSEBINA NAČRTOVANJA

- vsak posamezni primer je treba sestaviti **načrt dela** – to je popis zlatih vprašanj kriminalistike, na katera morajo preiskovalci odgovoriti ter **načrt izvrševanja in nadzora operativnih in preiskovalnih dejanj** – zaradi odkrivanja kaznivega dejanja in storilca
- za preiskovanje in za izvajanje operativnih in preiskovalnih dejanj se napravi ustrezen opis opravil, ki jih je treba izvesti, popis subjektov in sredstev, določi čas izvajanja, taktika opravljanja, cilj delovanja...
- **načrtovanje** je vedno usmerjena dejavnost, ki **ima določen cilj**, določanje cilja pa omogočajo prav verzije
- **verzije** o dejanju in storilcu so **temelj za načrtovanje preiskovanja** v določeni preiskovalni situaciji
- **načrtovanje preiskovanja in sestavljanje verzij** sta sicer med seboj povezani, vendar **nista istovrstni dejavnosti** – verzije so **temelj za načrtovanje preiskovanja** (*iz verzij izhaja katera preiskovalna dejanja opraviti, katera dejstva preveriti, kje iskati storilca*), hkrati pa so **verzije del načrtovanja in posledica že načrtovanih in opravljenih dejanj** (*s pomočjo verzij se pojavijo nova dejstva in dokazi, ki terjajo nove verzije, treba je spremeniti načrt preiskovanja*)
- v praksi se pogosto dogajajo napake, ker načrtovanja preiskovanja in sestavljanja verzij sploh ni, je pomanjkljivo in mešajo se različne dejavnosti, posledica tega pa je nesistematičnost v mišljenju
- **faze načrtovanja** so: analiza zbranih podatkov, postavitve verzij, določitev nalog in izvajalcev, pregled in analiza

2. POJEM VERZIJE

- **verzija** latinsko pomeni obračati (*gre za miselno obračanje, dogodek se v mislih obrača toliko časa, da najdemo pravo rešitev*)
- pojem **verzija** se povezuje s pojmom **hipoteza**, vendar **obstajajo določene razlike**, vsaka hipoteza še ni verzija
- **skupna značilnost** verzij in hipotez je, da **ne gre za dejstva**, temveč **le domneve z določeno stopnjo verjetnosti**, ki so **smernice** pri raziskovalnem delu
- **verzija je posebne vrste hipoteza**, pri verziji ne gre za poskus razlage znanstvene teorije, ampak za reševanje posamičnega primera, zato je verzija posebna ali *ad hoc* hipoteza
- **verzija** je miselna hipoteza o poteku kaznivega dejanja, o storilcu in ostalih zlatih vprašanjih kriminalistike

3. VRSTE VERZIJ

- miselni proces pri sestavljanju večine verzij poteka iz preteklosti preko sedanjosti v prihodnost
- vedno moramo postaviti vsaj dve verziji – verzijo in kontraverzijo
- **tipične verzije:** so ena do možnih razlag celotnega dogodka ob minimalnih začetnih informacijah, so izjemno pomembne za izbiro smeri preiskovalne dejavnosti, iz njih izhajajo prvi ukrepi in preverjanja (*tipične verzije ko najdemo truplo so: kaznivo dejanje, nezgoda, samomor, naravna smrt – s tem smo izčrpali vse možne razlage dogodka*)
- **splošne verzije:** verzije, ki v celoti razlagajo predmet dokazovanja (*thema probandi*), torej dajejo različne razlage o možnih pravnorelevantnih vprašanjih
- **posebne verzije:** verzije, ki se nanašajo na posamezna zlastna vprašanja kriminalistike, tudi glede vsakega zlastnega vprašanja je treba vedno postaviti vsaj dve verziji (*kdo je storilec, kdaj je bilo storjeno dejanje, kako je bilo storjeno...*)
- **verzije pravne kvalifikacije:** hipoteze o možnih pravnih kvalifikacijah dejanja (*umor, huda telesna poškodba...*)
- **verzije obrambe, obtožbe in sodne verzije:** v vsaki kazenski zadevi se verzije obrambe in obtožbe razlikujejo (*obtožba trdi, da je Janez storil umor, obramba trdi ne*), z vidika preiskovanja je potrebno upoštevati tudi tipične verzije obrambe, da bi se pravočasno zavarovali dokazi in onemogočilo sklicevanje obtoženca na dejstva, ki jih kasneje ne bi bilo mogoče preveriti, in obramba mora upoštevati verzije obtožbe, da bi našla vrzeli in pomanjkljivosti
- **skladne ali konkurirajoče verzije:** verzije se lahko skladajo in si nasprotujejo le v podrobnostih, lahko pa so si povsem kontradiktorne
- **verzije glede na časovno usmeritev:**
 - retrospektivne verzije: razlagajo pretekle dogodke (*kako se je zgodilo neko dejanje, rekonstrukcija, eksperiment*)
 - perspektivne verzije: se nanašajo na sedanje in prihodnje dogodke (*možna skrivališča, načini bega, zagovarjanje*)

II. KDAJ NAČRTOVATI PREISKOVANJE IN SESTAVLJATI VERZIJE?

- **kdaj pričeti s sestavljanjem verzij in načrtovanjem preiskovanja?**
 - sestavljanje verzij in načrtovanje preiskovanja poteka od prvih informacij dalje, vendar se začetni plan in verzija po kakovosti razlikujeta od planov in verzij v nadaljevanju preiskovanja, ko je na voljo več informacij
 - za začetne stopnje preiskovanja je značilno načrtovanje nujnih ukrepov in sestavljanje tipičnih verzij in verzij pravne kvalifikacije dejanja (*pred ogledom kraja dejanja, ko še nimamo dosti obvestil in informacij*)
 - za nadaljevalne stopnje preiskovanja je značilno, da se utemeljenost verzij in zapletenost načrtovanja večata in dobivata nove kakovosti (*po ogledu kraja dejanja in po prvih zbranih obvestilih*)
- **ali sestavljati verzije pri vsakem kaznivem dejanju ali le pri bolj zapletenih in težjih deliktih?**
 - načrtovanje preiskovanja in sestavljanje verzij je potrebno tudi pri enostavnih in zapletenih kaznivih dejanjih
 - v vsakem primeru je koristno, če ne celo obvezno sestaviti tudi pisni načrt
 - načrt dela ne sme biti šablonski in opravljen le zaradi administrativnih potreb, temveč kreativno sestavljen oris hipotez o dejanju in načinih za njihovo preverjanje

III. KOLIKO VERZIJ SESTAVITI IN KAKO JIH PREVERJATI

- sporno vprašanje pri delu z verzijami je koliko verzij sestaviti
- naj kriminalisti sestavljajo le **najverjetnejše verzije, vse realne verzije** ali tudi **teoretično možne verzije?**
- **teorija** meni, da morajo kriminalisti sestaviti in preveriti vse realno možne verzije, to pomeni, da morajo preveriti vse verzije utemeljene na realnih dejstvih, na informacijah, ki so v danem trenutku preiskovalcem znane
- vse verzije je treba preverjati vzporedno in istočasno, napačno je dajati prednost najverjetnejši verziji
- **praksa** ima nasprotno stališče, in sicer, da je sestavljanje in preverjanje večjega števila verzij neracionalno, zato naj se opravi selekcija, sestavi in preveri naj se le najverjetnejše in najbolj utemeljene verzije, kriminalisti se dostikrat omejijo na sestavljanje ozkega kroga najverjetnejših verzij in jih postopno preverjajo, če bi upoštevali vse možne verzije, bi se preiskovanje zavleklo in bi zahtevalo več delavcev in sredstev za preverjanje
- dober preiskovalec iz večjega števila verzij izbere le najverjetnejše, slabši preiskovalci sestavljajo in preverjajo večje število možnih, vendar manj utemeljenih verzij
- značilnost dobrega kriminalističnega mišljenja je torej pravilen izbor verzij
- v praksi je opaziti **dve napačni tendenci:**
 - dejavnost kriminalistov se giblje le v okviru ene verzije
 - preiskovalci sestavljajo preveč verzij, ki so teoretično možne, a niso utemeljene z dejanskim gradivom
- **preverjanje verzij** je možno na dva načina
 - delo po verzijah: ločene skupine kriminalistov preverjajo vsako od verzij
 - delo po skupinah: skupine opravljajo določena operativna in preiskovalna dejanja ne glede na verzijo
 - glede na zahtevnost verzij in njihovega preverjanja se določa tudi zahtevnost in oblika načrtov

IV. PREISKOVALNE SITUACIJE, VERZIJE IN NAČRTOVANJE

- vsak kazenski primer je individualne narave in ne dopušča shematiziranja
- **preiskovalne situacije** določajo kakšne verzije in načrte je treba sestavljati, narekujejo miselno dejavnost preiskovalca, opredeljujejo vrste verzij, njihovo število, utemeljenost, popolnost...
- nekatere preiskovalne situacije terjajo zgolj postavitev tipičnih verzij, ker zaradi premajhnega števila informacij še ni mogoče sestavljati splošnih verzij
- v drugih situacijah je dejanje nesporno, vendar ni znan storilec, zato je treba postaviti posebne verzije o storilcu
- načrtovanje preiskovanja in sestavljanje verzij terjata logično in ustvarjalno ter produktivno in reproduktivno mišljenje, sama situacija in narava nalog določata vrsto mišljenja in način reševanja
- zaradi različne miselne dejavnosti se preiskovalci različno lotijo načrtovanja preiskovanja in sestavljanja verzij
- **enostavne preiskovalne situacije:**
 - pomembno je načrtovanje preiskovanja in sestavljanje verzij, vendar je miselno delo manj zahtevno
 - pomembno je, da preiskovalci delajo metodično, miselno rekonstruirajo potek dejanja, preverijo informacije
 - miselna dejavnost poteka v smeri glavne verzije, ki je očitna, in v smeri nasprotne verzije, ki je manj verjetna
 - mišljenje zajema alternativo ali-ali
 - kritično se ocenijo dejstva, ki podpirajo glavno verzijo, iščejo pa se tudi okoliščine, ki glavni verziji nasprotujejo (*kontradiktornost*) ali se z njo ne skladajo (*kontrarnost*)
 - pomemben dejavnik za napake je podleganje sugestiji glavne verzije in spregled nasprotnih dejstev
- **zapletene preiskovalne situacije:**
 - načrtovanje preiskovanja in sestavljanje verzij je zelo pomembno, miselno delo je bolj zahtevno, zapleteno
 - uporablja se mrežno planiranje, grafične in tabelarne tehnike, ki omogočajo ustrežnejši pregled nad dejstvi
 - načrtovanje preiskovanja in sestavljanje verzij je dinamično, sproti se spreminja in prilagaja novim informacijam, vsako novo dejstvo lahko povzroči nastanek nove verzije in načrtovanje novih ukrepov
- **metode načrtovanja preiskovanja v različnih preiskovalnih situacijah**
 - mrežno planiranje je oblika načrtovanja, ki je primerna predvsem tedaj, ko je treba uskladiti izvrševanje večjega števila različnih in med seboj odvisnih dejavnosti
 - policija največ uporablja grafične metode planiranja v obliki shem in diagramov, vendar je njihova pomanjkljivost ta, da ne izražajo zvez in razmerij med aktivnostmi v zadostni meri
 - v praksi se premalo uporabljajo preproste tehnike načrtovanja, če so dejstva zapisana in dokazi razpostavljeni, dosežemo bolj sistematičen pregled nad informacijami, pojavljajo se možnosti za nove zamisli
 - pomembne so tudi ugotovitve, da je razum sposoben sprejemati tudi sporočila v nelinearni obliki
 - dobrodošla je tudi uporaba dnevnika za lažji pregled nad dogodki in gibanjem določene osebe v določenem časovnem obdobju, kritična obdobja se ponovno preverjajo in iščejo dopolnilne informacije
 - algoritmizacija ali možnosti uporabe računalnika za planiranje in izvajanje operativnih in preiskovalnih dejanj lahko olajša delo preiskovalca, ne more pa nadomestiti človekove sposobnosti mišljenja
 - algoritem preiskovanja je točno predpisan sistem izvrševanja preiskovalnih dejanj in operacij, ki vodijo k rešitvam nalog iste vrste, preiskovalcem ni treba obremenjevali spomina, le sledijo navodilom algoritma

5. poglavje: KRIMINALISTIČNA ANALITIKA

I. MIŠLJENJE IN ANALITIKA

- mišljenje v kriminalistiki imenujemo **kriminalistično mišljenje** in ločimo:
 - **intuitivno mišljenje**: zanj je značilno delovanje po občutku, intuicija je dodatna kakovost ki loči odlične preiskovalce od povprečnih, vendar so tudi primeri, ko je intuicija neuporabna
 - **analitsko mišljenje**: zanj je značilna visoka algoritmizacija postopkov
 - za uspešno delo je potrebno kombinirati oba načina mišljenja v kreativen proces
- **intuicija je neuporabna** v kompleksnih preiskovalnih situacijah, ki v kratkem časovnem intervalu kombinirajo izjemno dinamiko dogajanja, veliko število akterjev in širok geografski prostor, v takih položajih si lahko pomagamo z **dosežki sodobne kriminalistične analitike**
- kriminalistična analitika se je razvila v zadnjem desetletju in je nepogrešljiva sestavina preiskovanja kriminalitete
- **cilji kriminalistične analitike** so preprečevanje kriminalitete, odkrivanje kriminalitete in njenih storilcev, kazenski pregon storilcev in izvajanje kazenskih sankcij
- **temeljna dejavnost kriminalistične analitike** je zbiranje, primerjanje, vrednotenje, analiza, sinteza informacij

II. PRAVNA UREDITEV ZBIRANJA PODATKOV IN INFORMACIJ

- državni represivni aparat (*policija je znotraj njega*) je v svojem delovanju omejen z zakonom
- zakoni natančneje opredeljujejo pravice in svoboščine, ki so zajamčene z ustavo in le v natančno predpisanih izjemnih okoliščinah dovoljeno poseganje vanje
- zakonodaja varuje tudi informacijsko zasebnost

1. PRAVNA PODLAGA ZBIRANJA IN ANALIZIRANJA PODATKOV IN INFORMACIJ V PROCESU PREISKOVANJA KRIMINALITETE

- temeljno pooblastilo za zbiranje podatkov in informacij o kaznivih dejanjih in storilcu najdemo v **ZKP**
- **ZKP, 148. člen, 1. odstavek**: če so podani razlogi za sum, da je bilo storjeno kaznivo dejanje, za katero se storilec preganja po uradni dolžnosti, morajo organi za notranje zadeve ukreniti vse potrebno, da se zberejo **obvestila** (=podatki in informacije), ki bi utegnili biti koristna za uspešno izvedbo kazenskega postopka
- zakon ne govori o analiziranju podatkov, vendar je analiza vsebovana že v namenu zbiranja podatkov
- **ZKP, 135. člen, 1. odstavek**: kazensko evidenco in evidenco izrečenih vzgojnih ukrepov vodi Ministrstvo za pravosodje; podatki iz teh evidenc imajo za preiskovalce v konkretnih preiskovalnih situacijah omejeno vrednost, upoštevajo jih predvsem kot indice, ki nakazujejo na določeno kriminalno dejavnost osumljenca v preteklosti
- zbiranje obvestil in ustavna pravica državljanov glede varstva osebnih podatkov sta urejena v drugih zakonih (*Zakon o varstvu osebnih podatkov, Zakon o evidencah s področja javne varnosti*), kajti ZKP je premalo določen

2. ZAKON O VARSTVU OSEBNIH PODATKOV – ZVOP

- s pravno ureditvijo tega področja želi zakonodajalec okrepiti demokratičnost družbe in preprečiti samovoljo nosilcev izvršne oblasti
- pravica do zasebnosti in pravica do informacijske zasebnosti sta uresničeni v Zakonu o varstvu osebnih podatkov
- sodobna tehnologija omogoča več možnosti zlorabe osebnih podatkov in s tem kršitev pravic in svoboščin
- **Zakon** določa katere podatke je dovoljeno zbirati, na kakšni pravni podlagi, za kakšne namene, kako dolgo se ti podatki lahko vodijo, kdaj se arhivirajo, kakšne obdelave se lahko izvajajo, kdaj in pod kakšnimi pogoji je dovoljeno podatke posredovati drugim, kakšni so postopki in ukrepi za varovanje osebnih podatkov...
- **Zakon omejuje pravice države**, da posega v informacijsko zasebnost državljanov, ki je zajamčena z ustavo
- **poseg v pravico** je dovoljen le na podlagi zakona ali pisne privolitve posameznikov
- Zakon določa tudi **pravico odstopa od načela**, da je potrebno podatke zbirati neposredno od osebe, na katero se ti nanašajo, vendar določa, da mora biti krog oseb, od katerih se podatke lahko zbira določen s posebnim zakonom – ta določba je natančneje urejena v Zakonu o evidencah s področja javne varnosti

3. ZAKON O EVIDENCAH S PODROČJA JAVNE VARNOSTI

- **Zakon** določa in ureja zbirke osebnih podatkov, ki jih pri opravljanju nalog s področja javne varnosti zbirajo, obdelujejo, shranjujejo, posredujejo in uporabljajo organi za notranje zadeve
- Zakon dovoljuje zbiranje podatkov samo za opravljanje zadev javne varnosti, dejansko torej daje pooblastilo za zbiranje podatkov o kaznivih dejanjih in njihovih storilcih
- **Zakon taksativno našteva evidence javne varnosti**: evidenca osumljencev kaznivih dejanj, evidenca osumljencev prekrškov, evidenca iskanih in nadzorovanih oseb, evidenca legitimiranih oseb, evidenca operativnih informacij, evidenca posebnih operativnih metod in sredstev, evidenca daktiloskopiranih in fotografiranih oseb, evidenca dogodkov
- Zakon ureja tudi pravice posameznikov, na katere se nanašajo zbrani osebni podatki in shranjevanje podatkov
- Zakon ne opredeljuje tehničnih načinov vodenja podatkovnih zbirk (*zajema elektronske in klasično vodene evidence*)

III. TEMELJNI POJMI KRIMINALISTIČNE ANALITIKE

- beseda **analiza** je grškega izvora, pomeni razčlenitev, razrešitev določenega pojma na njegove bistvene znake
- pri analizi gre za sistematično spoznavanje določenega objekta, subjekta, pojava ali abstrakcije tako, da določimo njegove sestavne dele, kakovost, kvantiteto in attribute
- analiza še ni zaključen proces, analitska spoznanja je potrebno sintetizirati na višjem spoznavnem nivoju
- **analitik** je oseba, ki razčlenjuje, opravlja analizo
- **sintheza** je nasprotje analize, gre za povezavo, spojitve delov v višjo celoto, v sinthezi je izrečeno nekaj o predmetu, česar ni mogoče izpeljati iz njegovega pojma

1. SISTEMSKA TEORIJA IN KIBERNETIKA KOT TEMELJ RAZUMEVANJA SISTEMA KRIMINALISTIČNE ANALITIKE

- **sistemska teorija** proučuje, išče tiste lastnosti sistemov in zakone upravljanja, značilne za večino sistemov
- **skupne značilnosti sistemov:**
 - sistem je celoten kompleks med seboj povezanih elementov
 - vsak sistem tvori s svojim okoljem specifično enotnost
 - vsak sistem je element določenega sistema višjega reda, je podsistem določenega sestavljenega sistema
 - elementi določenega sistema so sistemi nižjega reda, podsistemi
- **kriminalistični analitski proces** pojmuje kot **kibernetski proces**
- **kibernetika** je veda o upravljanju sistemov s pomočjo informacij
- kibernetika razlikuje sisteme po **načinu nastanka:**
 - **naravni sistemi:** biološki in kemični, avtomatsko težijo v uravnoveženo, homeostatično stanje
 - **umetni sistemi:** proizvod človekovega dela, homeostatično stanje dosegamo umetno, z lastno dejavnostjo, stalnim pridobivanjem, preverjanjem in implementacijo informacij
- **delovanje kibernetskega sistema:** sistem sprejema iz okolja informacije (*input*), ki jih obdela, obdelane informacije (*output*) uporabi za lastno krmiljenje, kar ponovno povzroči interakcijo z okoljem, proces se ciklično ponavlja, dokler sistem ne doseže uravnoveženega stanja
- kriminalistična analitika je umeten, odprt, sestavljen, dinamičen sistem, deluje s pomočjo povratne zveze

2. KRIMINALISTIČNA ANALITIKA

- **kriminalistična analitika** je veda, ki identificira in omogoča vpogled v povezave med podatki o kriminaliteti in drugimi potencialno pomembnimi podatki z vidiki policijske in sodne prakse
- kot **podatke o kriminaliteti** razumemo:
 - podatke o kaznivih dejanjih
 - podatke o storilcih kaznivih dejanj in žrtvah
 - podatke o policijskih postopkih preiskovanja in sodnih postopkih
- kriminalistična analitika se ukvarja z **objekti** (*kazniva dejanja*), **subjekti** (*storilci kaznivih dejanj*) in **postopki** (*preiskovanje kriminalitete in sodni postopki*), ki sestavljajo kriminaliteto kot družbeni pojav
- drugi pomembni podatki so katerikoli podatki, ki lahko pomagajo pri preiskovanju ali preprečevanju kriminalitete
- kriminalistična analitika omogoča **identifikacijo pomembnih podatkov** in njihovo **medsebojno povezovanje**, pri tem uporablja dosegljive policijske in pravosodne podatke, ki jih kombinira s podatki drugih področij
- gre za iskanje globljih vzrokov kriminalitete, kar vodi k celovitemu razumevanju problema
- **pojmovanje kriminalistične analitike v organizacijskem smislu:** analitsko delo je formalno organizirano v enotah za kriminalistično analitiko
- **pojmovanje kriminalistične analitike v funkcionalnem smislu:** celota metod in tehnik dela, ki se uporabljajo
- kriminalistična analitika je **funkcionalno razdeljena** na dve področji
 - **strateška analitika**
 - **operativna analitika**

a) STRATEŠKA ANALITIKA

- pojem **strategija** je grškega izvora, primarno se je uporabljal za označevanje večine vodenja vojn
- danes pojem **strategija** pomeni določanje najpomembnejših ciljev in generalnih načinov za doseganje teh ciljev v določeni sistematični dejavnosti
- Interpol je sprejel definicijo, da se **strateška analitika** ukvarja z dolgoročnimi vprašanji in cilji, kot so narava tipov kaznivih dejanj in kriminalitete, določanje obsega in trenda razvoja posameznih vrst kriminalitete in določanje temeljev za opredeljevanje prednostnih področij zoperstavljanja kriminaliteti
- **metode strateške analitike** se uporabljajo za pridobivanje znanja o kriminaliteti, storilcih, žrtvah in običajno uporabljenih metodah policije in pravosodnih organov, **rezultati** ki jih pridobimo z metodami strateške analitike so namenjeni načrtovalcem politike v policiji, pravosodju in organih, ki se ukvarjajo z zatiranjem kriminalitete
- strateška analitika je usmerjena v srednjeročne in dolgoročne cilje s strateškimi učinki

b) OPERATIVNA ANALITIKA

- izraz **operativa** je latinskega izvora, pojem operacije pa se pojavlja v različnih kontekstih
- ko govorimo o **kriminalistični operativi**, jo pojmuje kot izrazito dinamičen proces, sestavljen iz niza posameznih situacij, ki si sledijo v nepretrganem toku, vsaka med njimi pa lahko predstavlja zaključeno celoto
- operativna analitika je namenjena podpori funkcij konkretnega operativnega dela preiskovalcev
- Interpol je sprejel definicijo, da je operativna analitika dejavnost, ki je usmerjena v doseganje kratkoročnih ciljev s takojšnjimi učinki (*aretacije, zasegi, preprečitve...*)
- operativna analitika daje procesu preiskovanja kaznivih dejanj dodatno kakovost, kar omogoča boljše sistematičnost pristopa in večja možnosti za uspeh preiskave
- v enostavnih preiskovalnih situacijah se preiskovalci srečujejo z obvladljivo količino informacij o dejanju in storilcu, v takih situacijah ni potrebe po uporabi analitskega pristopa
- v zapletenih preiskovalnih situacijah lahko postanejo informacije količinsko neobvladljive in običajni miselni proces ne zadostuje za razumevanje problema – v takih primerih je nujna uporaba analitskega pristopa
- operativna analitika pripomore k razumevanju informacij, zbranih v konkretnih preiskavah in razumevanju področij, na katerih ni na voljo dovolj informacij, prispeva k takojšnjemu doseganju preiskovalnih ciljev

3. KRIMINALISTIČNA ANALITIKA IN OBVEŠČEVALNI PROCES

- **analitika je ključnega pomena za obveščevalni proces**, brez nje se obveščevalno delo lahko sprevrže v golo zbiranje informacij
- **kriminalistična obveščevalna dejavnost** je sistematično zbiranje podatkov in informacij zaradi zoperstavljanja kriminaliteti, v fazi zbiranja podatkov se občasno uporabljajo tudi metode, ki so značilne za obveščevalne službe
- **obveščevalni cikel** ima določene med seboj povezane faze, v katerih zaključek predhodne faze sproži dajanje naslednje, zaključek zadnje faze pomeni ponovno sproženje ciklusa
 - dodelitev naloge: analitik mora dobiti jasno opredeljeno nalogo (*obseg analize, rok, cilji analize...*)
 - ocena zahtevka: treba je oceniti ali je dejansko potrebno, da se analitik vključi v preiskovalni proces in kdaj
 - zbiranje podatkov: dejavnost, ki je usmerjena v pridobivanje vseh pomembnih informacij iz vseh virov, ki so na voljo, katere vire bo analitik uporabil je odvisno od tega ali bo izvajal operativno ali strateško analizo
 - vrednotenje ali evalvacija podatkov: ko analitik vrednoti podatke, mora upoštevati zanesljivost vira informacij in njeno vsebinsko zanesljivost, uporablja se "4×4 koncept" (*zanesljivost vira informacij se označi s številkami od 1 do 4, vsebinske informacije se označi s črkami A, B, C, X, vsaka informacija dobi vrednost v paru črke in številke, 1A je najbolj kakovostna, 4X pa najmanj kakovostna informacija*)
 - primerjanje ali korelacija podatkov: proces, v katerem skuša analitik med seboj smiselno in vsebinsko povezati podatke in informacije, sistematično urejanje informacijskih fondov po določenih atributih, to se imenuje indeksiranje in omogoča enostavno iskanje podatkov in informacij, kadar je to potrebno
 - integracija podatkov: vsebuje analizo in sintezo podatkov, analitik najprej izvede analizo, da določi in identificira glavne sestavine problema, potem iz indeksiranih podatkov izloča bistvene elemente, ki mu omogočajo jasnejšo in enostavnejšo sliko o položaju; bistveni cilj integracije je v preglednejši predstavitvi podatkov in informacij (*graf, sociogrami, tabele...*)
 - interpretacija ter razvoj hipotez in zaključkov: s pomočjo induktivne logike poskuša analitik pojasniti pojav in odgovoriti na zlata vprašanja kriminalistike (*kaj, kdaj, kje, kako, s čim, kdo, zakaj*), pri interpretaciji mora iti analitik še dlje in postavljati hipoteze, predvidevanja in ocene
 - diseminacija ali distribucija analitskih rezultatov: to je zaključni del cikla, naročnik analize mora biti z njo zaupno seznanjen, razvidno mora biti kdaj, zakaj in komu so bili rezultati posredovani, cikel se lahko nato zaustavi ali ponovi če z analizo doseženi rezultati niso zadovoljivi
- analitsko pridobljena spoznanja se uporabijo za načrtovanje in izvajanje operativnih in strateških ukrepov

IV. TEMELJNE METODE IN TEHNIKE KRIMINALISTIČNE ANALITIKE

- **objekti kriminalistične analitike** so: kaznivo dejanje, storilce ali žrtev, metode nadzora nad kriminaliteto
- k tem objektom kriminalistične analitike lahko **pristopamo z vidika operativne in strateške analize**
- matrika, ki prikazuje sistematiko metod kriminalistične analitike

predmet analize	strateške analize	operativne analize
kaznivo dejanje	- analiza kriminalnih vzorcev	- analiza primera - primerjalna analiza primerov
storilec	- analiza generalnega profila	- analiza specifičnega profila - analiza kriminalnih skupin
metode nadzora nad kriminaliteto	- analiza metod nadzora	- analiza preiskav

1. METODE STRATEŠKE ANALITIKE

- **metode strateške analitike** in rezultati, ki jih pridobimo z njimi so namenjeni načrtovalcem politike v policiji, pravosodju in organih, ki se ukvarjajo z zatiranjem kriminalitete

a) ANALIZA KRIMINALNIH VZORCEV (*strateška analiza/ kaznivo dejanje*)

- **analiza kriminalnih vzorcev** je raziskava o razširjenosti, razvoju in naravi določene vrste kriminalitete v določenem geografskem prostoru in v določenem časovnem obdobju
- **objekt analize** je kaznivo dejanje
- **cilj analize** je iskanje vzorcev in pravil, ki se v dolgoročnem obdobju izoblikujejo na področju kriminalitete (*kriminaliteta se namreč v določenem razdobju na določenem geografskem prostoru razvija na način, ki ga je mogoče opisati in oceniti trende nadaljnjega razvoja*)
- **uporaba te metode** zahteva sistematično in široko zbiranje podatkov o kriminaliteti
- pri izvajanju analiz so **najpomembnejše statistične obdelave podatkov**, ki dajo osnovno sliko o kvantiteti in kvaliteti raziskovanega pojava
- **namen analize**: analize kriminalnih vzorcev so podlaga za načrtovanje politike zoperstavljanja kriminaliteti in operacionalizacijo ustreznih ukrepov, pomagajo pri pravilnem načrtovanju politike in taktičnemu razporejanju sil
- **tehnike, ki se najpogosteje uporabljajo za izvajanje analiz kriminalnih vzorcev, so**:
 - **grafi**: z grafično upodobitvijo statističnih podatkov dosežemo viško raven razumljivosti, saj povedo več kot tabelarno prikazani podatki, grafični prikaz ne zahteva opisne interpretacije, temveč zgolj vsebinsko
 - **geografske karte**: podatke prikažemo tako, da kakovost in obseg pojava v določenem času grafično ponazorimo na geografski podlagi (*primer: obremenjenost UNZ glede na kriminalitetno število*)
 - **statistike**: enostavne statistike dajejo sliko o značilnostih in razširjenosti pojava, so podlaga za ocenjevanje varnostnih razmer; kompleksne statistike pa se uporabljajo pri iskanju določenih zakonitosti in soodvisnosti med posameznimi pojavi, za običajno policijsko delo zadostujejo enostavne kvantitativne statistike, ki v določenem prostoru in času izražajo frekventnost pojavov, primerjavo s preteklimi obdobji in trende
 - **strukturirana sporočila**: so visoko standardizirani in sistematično urejeni dokumenti, ki določeno pojav opisujejo količinsko in kakovostno ter v zvezi z njim postavljajo določene hipoteze, njihov namen je celovito predstaviti izbrani problem

b) ANALIZA GENERALNEGA PROFILA (*strateška analiza/ storilec*)

- **analiza generalnega profila** je metoda s katero odkrivamo karakteristične posebnosti storilcev, ki so izvedli istovrstna kazniva dejanja, osnova za tako analizo so podatki, zbrani v daljših obdobjih
- **objekt analize** je storilec
- cilj analize je ugotoviti, katere so najpogostejše osebne značilnosti znanih storilcev kaznivih dejanj in skušamo definirati **tipologijo storilcev**
- **namen analize**: izsledki analize služijo načrtovalcem varnostne politike in preiskovalcem v konkretnih situacijah, ker jim poznavanje generalnega profila omogoča ožje definiranje osumljencev
- **tehnike, ki se najpogosteje uporabljajo za izvajanje analize generalnega profila, so**:
 - **statistike**: glej zgoraj
 - **diagrami**: diagram grafično prikazuje podatke, lahko zelo jasno izraža vzorec, po katerem se ravna določen delež vseh znanih storilcev istovrstnih kaznivih dejanj (*ugotavljamo vzorec oddaljenosti kraja kaznivega dejanja od bivališča storilca, prepoznavamo način izbire krajev dejanja, sistematičnost storilcev določene vrste dejanj*)
 - **behavioristično profiliranje**: behavioristika proučuje tipično obnašanje človeka v določenem položaju, v kriminalistiki lahko z njeno pomočjo ugotovimo tipične odzive posameznih vrst storilcev kaznivih dejanj na določene okoliščine, to je pomembno z vidika preprečevanja in obvladovanja določenih položajev, ker daje operativcem možnost predvideti razvoj dogodkov in je podlaga za izbiro primernih ukrepov
 - **strukturirana sporočila**: glej zgoraj

c) ANALIZA METOD NADZORA NAD KRIMINALITETO (*strateška analiza/ metode nadzora nad kriminaliteto*)

- **analiza metod nadzora nad kriminaliteto** je metoda vrednotenja večjega št. preiskovalnih in sodnih postopkov
- **cilj analize** je razvijanje novih metod in taktik delovanja
- **nadzor nad kriminaliteto** je celovit proces osredotočen na določeno dejanje in njegovega storilca, izvajajo ga različni, med seboj odvisni organi, ki imajo jasno opredeljene vloge:
 - **predkazenski postopek**: policija, tožilstvo, preiskovalni sodniki
 - **kazenski postopek**: tožilstvo in sodišče
 - **penalizacijski postopek**: kazenski zavodi
- **primer**: analitik analizira delovanje policije v določenem obdobju v primerih določene vrste kaznivih dejanj (*ugrabitve*), skuša ugotoviti skupne značilnosti delovanja operativcev, jih med seboj primerjati in ugotoviti, katere metode so bile najpogosteje uspešno uporabljene, tako se ustvari "banka znanja", ki je izhodišče za delovanje v kriznih situacijah

2. METODE OPERATIVNE ANALITIKE

- **metode operativne analitike** in rezultati, ki jih pridobimo z njimi so namenjeni neposredni podpori operative v konkretnih preiskovalnih situacijah v "realnem času" (*termin realni čas pomeni, da mora uporabnik dobiti informacijo v času, ko informacija ohranja svojo veljavnost, uporabnost in pomembnost*)

a) ANALIZA PRIMERA (*operativna analiza/kaznivo dejanje*)

- **analiza primera** je rekonstrukcija poteka določene kriminalne dejavnosti, da bi identificirali posamezne dele dogodkov in vzorcev v dejavnosti, usmerili nadaljnje preiskave, odkrili napake v informacijah, pridobljenih iz različnih virov
- z analizo **skušamo ugotoviti značilnosti določene kompleksne kriminalne dejavnosti**, za katero so značilni izrazita časovna dinamika, visoka stopnja medsebojne povezanosti dogodkov, večje število akterjev
- analitik bo uporabil vse informacije o določeni kriminalni dejavnosti, ki so mu na voljo, gre za sistemiziranje podatkov, pri tem bo uporabil različne tehnike, ki ne zahtevajo pretiranega miselnega napora
- **tehnike, ki se najpogosteje uporabljajo za izvajanje analiz primerov, so:**
 - **diagram pretoka dobrin (*strelični diagram*):** prikaže gibanje določene dobrine skozi prostor in čas ter uvede osebe ključnega pomena za prenos dobrin (*uporabljamo ga za prikazovanje finančnih tokov med osebami in podjetji, ki poteka preko velikega števila finančnih institucij, pot mamil od predelovalcev do distributerjev, potek trgovine z orožjem...*)
 - **dogodkovni diagram (*strelični diagram*):** v diagram vnesemo posamezne dogodke in jih razporedimo v pravilno časovno vrsto, ko vse dogodke grafično izrazimo jih lahko med seboj primerjamo v matriki (*na absciso vnesemo časovne intervale, na ordinato dogodke*), tako dobimo jasen pregled nad dogodki, ki so potekali v istem časovnem intervalu ali prikažemo izjave posameznih oseb, ki opisujejo določeno dejavnost v času
 - **aktivnostni diagram:** dogodke grafično izrazimo, da jih lahko med seboj primerjamo v matriki (*na absciso vnesemo časovne intervale, na ordinato dejavnosti*), ni popolne ločnice med aktivnostnim in dogodkovnim diagramom
 - **metode mrežnega planiranja:**
 - **GRANTT:** na absciso vnesemo časovne intervale, na pa ordinato posamezne dejavnosti, tako vidimo časovno vzporednost posameznih dejavnosti
 - **PLANNET:** v metodo GANTT vnesemo še soodvisnost začetka neke dejavnosti s koncem druge
 - **CMP:** analiza časovnega poteka dejavnosti, pri čemer se osredotočimo na odvisnost začetka določene dejavnosti od zaključka predhodne dejavnosti, trajanje dejavnosti je natančno opredeljeno
 - **PERT:** opravka imamo z ocenjenimi časovnimi intervali ne s točno opredeljenimi trajanji dejavnosti
 - **strukturirana sporočila:** glej zgoraj

b) PRIMERJALNA ANALIZA PRIMEROV (*operativna analiza/kaznivo dejanje*)

- **primerjalna analiza primerov** je primerjava informacij o podobnih kaznivih dejanjih
- **namen analize:** odkriti, ali je določena kazniva dejanja med podobnimi izvedel ali organiziral isti storilec
- uporabo te metode omogoča sodobna računalniško podprta informacijska tehnologija
- bistvo metode je iskanje podobnosti med kaznivimi dejanji, ki se pojavljajo v serijah in imajo specifičen modus operandi (*način izvrševanja kaznivih dejanj*)
- analitik skuša ugotoviti verjetnost, da so v širše zasnovano kriminalno dejavnost vpletene iste osebe
- **tehnike, ki se najpogosteje uporabljajo za izvajanje primerjalnih analiz primerov, so:**
 - **sistematično iskanje v podatkovnih (*računalniških*) bazah:** sodobna uporabniško bolj prijazna orodja omogočajo neprofesionalnim uporabnikom, da sami strukturirajo iskalne algoritme, rezultat računalniškega algoritma so tabele izbranih podatkov, ki jih lahko nadalje obdelujemo, večje število podobnosti lahko nakazuje na verjetnost, da so določena kazniva dejanja izvedli isti storilci
 - **primerjalne matrice:** glej spodaj
 - **verjetnostne ocene:** verjetnost ima dva pomena, v **matematičnem smislu** dobimo verjetnost, če delimo število ugodnih dogodkov s številom vseh možnih dogodkov, rezultat je število med 0 (*nemogoči dogodke*) in 1 (*gotov dogodke*), v **gnoseološkem in logičnem smislu** pomeni oceno stopnje skladnosti našega znanja z realnostjo
 - **strukturirana sporočila:** glej zgoraj

c) ANALIZA SPECIFIČNEGA PROFILA (*operativna analiza/storilec*)

- **analiza specifičnega profila** je metoda profiliranja storilca kaznivega dejanja ali serije kaznivih dejanj na podlagi specifičnih karakteristik dejanja in naveznih okoliščin (*v Evropi je ta metoda še v fazi razvoja, najbolj je razvita v ZDA*)
- specifično profiliranje zahteva izrazit interdisciplinaren pristop in sodelovanje kriminalističnih strokovnjakov s psihologi, psihiatri, forenzičnimi strokovnjaki in kriminologi
- pri **specifičnem profiliranju** se iščemo tiste značilnosti neznanega storilca, po katerih je prepoznaven in ga je možno izločiti iz množice potencialnih osumlencev, pri tem upoštevamo vsa objektivno znana in primerljiva dejstva, izvedemo primerjavo z iskanjem specifičnih podobnosti in razlik
- zaradi kompleksnosti se uporablja le v preiskovanju najhujših oblik kriminalitete – krvnih in spolnih deliktov
- **psihološko profiliranje** je ožji pojem od specifičnega profiliranja, pri njem se posvečamo delovanju duševnosti storilca in skušamo ugotoviti določene značilnosti ravnanja

d) ANALIZA KRIMINALNIH SKUPIN (*operativna analiza/storilec*)

- **analiza kriminalnih skupin** je metoda strukturiranja informacij o znani skupini storilcev, da bi dobili jasen vpogled v strukturo skupine in vlogo vsakega posameznika v skupini
- ta metoda se najpogosteje **uporablja na področju organizirane kriminalitete**, ki se od običajnih kriminalnih dejavnosti razlikuje po visoki stopnji strukturiranosti
- **pojem kriminalne organizacije**:
 - kriminalna organizacija je formalizirana struktura, je jasno hierarhično organizirana (*jasni so notranji odnosi med tistimi, ki ukaze dajejo, in tistimi, ki jih izvršujejo*), formalna struktura in odnosi so navzven prikriti
 - člane skupine povezuje dalj časa trajajoče skupno kriminalno delovanje
 - temeljni cilj delovanja je ustvarjanje dobička z nezakonitimi dejavnostmi
 - skupina uporablja za doseganje ciljev svojevrstne metode: nasilje, korupcijo, izsiljevanje
- preiskovanje organizirane kriminalitete je najbolj zahtevna oblika preiskave
- organizirane kriminalne skupine delujejo podobno kot obveščevalne službe, mrežo sodelavcev skušajo razširiti in zagotoviti konspirativnost, zato se policija srečuje le z obrobni člani organizacije in se njenemu jedru ne more približati
- običajne operativne metode in oblike dela v preiskovanju takih primerov ne zadostujejo, zato se na tem področju uporabljajo posebne metode in sredstva za zbiranje dokazov – POMSI (150. člen ZKP)
- **tehnike, ki se najpogosteje uporabljajo za analizo kriminalnih vzorcev, so**:
 - verižni diagram (*sociogram, diagram povezan*): grafična metoda s pomočjo katere si lahko predstavljamo strukturo domnevne organizirane skupine kriminalcev, njihove medsebojne povezave in položaje v skupini, gre za simbolično označevanje oseb, podjetij s čimer dosežemo visoko stopnjo sintetiziranja informacij
 - matrika povezav: v matriko v diagonalnem nizu vpišemo osebe in podjetja, ki so predmet naše preiskave, polje, v katerem najdemo presečišče med obema entitetama, grafično označimo, pod absciso dodamo še eno vrsto polj, v katera vpisujemo število posameznih povezav; ta metoda ne evidentira posrednih povezav
 - diagram pretoka dobrin: glej zgoraj
 - dogodkovni diagram: glej zgoraj
 - aktivnostni diagram: glej zgoraj
 - ocene prikritih dohodkov: pri preiskovanju gospodarske kriminalitete in pranja denarja je ključnega pomena ugotavljanje vira sredstev, s katerimi razpolaga posameznik in načina finančnih transferjev, ki jih je uporabil, da bi prikriji pravi izvor denarja, pri tem analitik navadno uporablja verižni diagram, v katerega poleg oseb in podjetij vnese tudi podatke o bančnih računih in ugotavlja indirektno povezave med osebami in podjetji
 - strukturirana sporočila: glej zgoraj

e) ANALIZA PREISKAV (*operativna analiza/metode nadzora nad kriminaliteto*)

- **analiza preiskav** je metoda vrednotenja posameznih preiskovalnih dejavnosti, ki so potekale ali še potekajo v konkretni preiskovalni situaciji zaradi pravilnega usmerjanja nadaljnje preiskave
- če preiskovalci zaidejo v slepo ulico, analitik glede na informacije in podatke o dogajanju poskuša rekonstruirati postopke preiskovalcev in ugotoviti pomanjkljivosti in nakaže pravo smer za nadaljevanje preiskave
- pomembno je priti do rezultatov v realnem času, ker se bo kasneje težko vračati na primer
- retroaktivne analize se opravljajo samo za odmevne kriminalne primere
- ta metoda nudi oporo preiskovanju konkretnega primera

6. poglavje: OGLED KRAJA DEJANJA IN REKONSTRUKCIJA

I. OGLED

- za učinkovito odkrivanje kaznivih dejanje ima posebno pomembno vlogo **ogled kraja dejanja**
- od pozornosti in znanja kriminalistov na kraju dejanja, pazljivega iskanja, natančnega zapisovanja ugotovljenih dejstev je odvisno ali bo dejanje razjasnjeno, storilec odkrit in zbrani potrebni dokazi za obsodbo storilca
- **storilec** pred, med in po kaznivem dejanju **povzroča določene spremembe in posledice na sebi in v okolici**, to je mogoče zaznati in uporabiti v postopku preiskovanja, zato je vsako dejanje možno odkriti in dokazati
- kjer je deloval storilec, ostajajo sledovi, ki kažejo na potek dejanja in njegove udeležence
- **ogled kraja dejanja ima veliko spoznavno in dokazno vrednost**
- problem je da se ogledi ne opravljajo vedno ko je potrebno ali pa se opravljajo pomanjkljivo, materialni dokazi s kraja dejanja se premalo uporabljajo v dokaznem postopku...

1. POJEM IN NALOGE OGLEDA

a) OPREDELITEV IN DEFINICIJA OGLEDA V ZAKONU

- **245. člen ZKP** dokaj široko opredeljuje pojem ogleda: ogled se opravi, kadar je za ugotovitev in razjasnitev kakšnega pomembnega dejstva v postopku potrebno neposredno opazovanje
- definicija v ZKP opredeljuje ogled kot neposredno opazovanje osebe, ki vodi postopek, vendar je taka opredelitev je preveč splošna in pasivna, poudarjanje čutnega zaznavanja in neupoštevanje aktivnega miselnega dela preiskovalcev ima za posledico nepopolno in površno izvajane ogleda v praksi, saj se preiskovalci zadovoljijo z opazovanjem, ne razmišljajo, ne sestavljajo in preverjajo verzij...
- **definicija, ki izhaja iz dvojne funkcije ogleda:** ogled kraja dejanja je iskanje, zbiranje in ugotavljanje dejstev, ki so pomembni za spoznavanje resnice v kazenskem postopku (*spoznavna funkcija*), ter fiksiranja in procesnega zavarovanja dokazov, ki jih sodišče potrdi in uporabi za dokazovanje krivde na glavni obravnavi (*dokazna funkcija*)

b) NALOGE OGLEDA

- vse **naloge ogleda so miselne**, uspešnost ogleda je odvisna predvsem od miselnega dela preiskovalcev
- **ključne naloge**, ki jih mora rešiti subjekt, ki opravlja ogled, so:
 - iskati, odkrivati ter zavarovati dejstva, dokaze, sledove, ki so posledica dejanja in se nahajajo na kraju dejanja
 - proučiti položaj na kraju dejanja in sestaviti miselni model stanja ob kaznivem dejanju ter miselno rekonstrukcijo dejanja
 - sestavljati in preverjati možne verzije o dejanju in storilcu glede na konkretni položaj
 - preverjati izjave prič, očividcev, osumljenca, žrtve indruge informacije, ki jih je zbral organ preiskovanja

c) DVOJNA FUNKCIJA OGLEDA

- **hevristična, iskalna, spoznavna funkcija ogleda:** iskanje in odkrivanje sledov in materialnih dokazov, proučevanje kraja dejanja, miselna rekonstrukcija dejanja in miselno modeliranje, sestavljanje in preverjanje verzij, zbiranje informacij in odkrivanje resnice o preteklem dogodku in storilcu na samem kraju dejanja, pri te funkciji je pomembno aktivno miselno delovanje preiskovalcev
- **dokazna, pravna, procesna funkcija ogleda:** najdene materialne dokaze in položaj na kraju dejanja je treba zapisati kot dokaze, jih zavarovati in posredovati drugim udeležencem kazenskega postopka, da jih bodo uporabili v nadaljnjem kazenskem postopku, kraj dejanja je vir materialnih dokazov za odločanje o kazenski zadevi, ta funkcija je usmerjena v ohranitev najdenega stanja
- hvristični vidik ogleda sam po sebi nima dokazne vrednosti, če odkrita dejstva in dokazi niso ustrezno formalnopravno fiksirani, s tem pa se ukvarja dokazni vidik ogleda

d) SUBJEKTI, KI OPRAVLJAJO OGLED

- hevristična in dokazna funkcija ogleda sta razdeljeni med subjekte, ki opravljajo ogled
- **policisti in kriminalisti:** opravljajo hevristične naloge, saj so za njih ustrezno strokovno usposobljeni, imajo ustrezno kriminalistično znanje, prakso, tehnično opremljenost
- **preiskovalni sodniki:** opravljajo dokazne in pravne naloge, njihovo delo je bolj pravno opredeljeno, podvrženo je pravni oceni posameznih dejstev in dokazov, manj operativno in kriminalistično strokovno, togo, ponavljalno, preiskovalni sodnik se največkrat pojavlja v vlogi pasivnega zapisovalca tistega, kar so že ugotovili policisti
- za uspešno opravljanje ogleda je **pomembno dobro sodelovanje in pretok informacij med vsemi udeleženci**, vendar je treba upoštevati tudi različne dolžnosti in usposobljenost udeležencev
- problem je, da policisti včasih opravijo kriminalistični ogled kraja dejanja, pri katerem gre le za operativno dejanje, ki nima dokazne vrednosti, čeprav je pomembno za iskanje storilca in zbiranje operativnih podatkov

e) KAJ JE KRAJ DEJANJA

- **nemški kriminalisti:** kraji dejanja so kraji, kjer so se zgodili kriminalistično pomembni dogodki, to so kraji kjer je storilec deloval ali bi moral delovati
- **Žerjav:** kraj je dejanja tam, kjer so nastale spremembe v zvezi s storilcem in kaznivim dejanjem, sledi ne nastajajo samo neposredno na mestu, kjer je deloval storilec, storilec pogosto pušča sledi tudi, ko se oddaljuje od kraja

2. VRSTE OGLEDA

značaj	čas	izvajalec
- operativno kriminalistično dejanje	- v predkazenskem postopku	- policist, kriminalist
- formalno preiskovalno dejanje	- v preiskavi - med in izven glavne obravnave	- preiskovalni sodnik - sodnik

a) KDAJ SE OPRAVLJA OGLED

- v **predkazenskem postopku** se ogled opravlja kot nujno preiskovalno dejanje, še pred formalnim sklepom o preiskavi
- takoj, ko je odkrito dejanje, ki kaže na znake kaznivega dejanja, je treba pregledati kraj dejanja, da bi se tako potrdil sum o kaznivem dejanju, zbrali dokazi in izsledil storilec
- OKC dobi prve informacije o dejanju, na kraj dejanja pošlje policijsko patruljo, da ga zavaruje in posreduje nadaljnje ugotovitve, OKC obvesti o dogodku tudi ogledno skupino, javnega tožilca in preiskovalnega sodnika
- **ogled se opravi med preiskavo**, če posledice dejanja niso takoj vidne in šele kasnejša spoznanja pripeljejo do ugotovitve kraja dejanja
- **ogled se opravi med glavno obravnavo**, če glede na izvedene dokaze, izjave strank, prič in izvedencev pride do nejasnosti, ki jih je možno razjasniti le z neposrednim ogledom kraja dejanja, takšen ogled vodi predsednik sodnega senata, ima vrednost neposrednega dokaza

b) KDO OPRAVLJA OGLED

- **preiskovalni sodnik** bi praviloma moral voditi ogled, vendar njegova navzočnost pri ogledu ni obvezna, odločitev preiskovalnega sodnika ali bo prišel na kraj dejanja ali ne je svobodna, odvisna od njegove ocene o teži kaznivega dejanja ali njegovi pomembnosti, v praksi se preiskovalni sodniki redko udeležujejo ogledov
- **kriminalisti in policisti** so najbolj usposobljeni za opravljanje kriminalističnih nalog pri ogledu, sami smejo opraviti ogled, če preiskovalni sodnik ne pride na kraj dejanja, v tem primeru so policisti formalno zadolženi za opravljanje ogleda kot preiskovalnega dejanja, opraviti ga morajo v skladu z določili ZKP, v praksi opravijo 95% ogledov kriminalisti ali policisti sami
- ogled lahko opravlja tudi **kriminalistična policija**, v takem primeru je vodja ogleda dežurni kriminalist oz. kriminalistični strokovnjak za posamezno področje kaznivih dejanj, pomagajo pa mu strokovnjaki kriminalistično-tehnične stroke
- **policisti iz lokalnih kriminalističnih enot** lahko sami opravijo ogled pri manj zahtevnih primerih in drobnih kaznivih dejanjih, po potrebi lahko zahtevajo tudi pomoč kriminalističnih tehnikov iz UNZ, tudi takšni ogledi morajo biti opravljeni v skladu z določbami ZKP

c) DELITEV GLEDE NA ZNAČAJ OGLEDA

- ogled delimo na **kriminalistični ogled** (*hevrstični ogled, nima dokazne vrednosti*) in **ogled kot formalno preiskovalno dejanje** (*procesni ogled, ima dokazno vrednost, opravljen mora biti formalno, po določbah ZKP*)
- **kriminalistični ogled** je le operativno-taktično dejanje, ki nima procesne vrednosti, pomembno pa je za iskanje storilca in zbiranje operativnih podatkov, tako opravljeni ogled ima le hevrstično vrednost
- **ogled kot preiskovalno dejanje** ima dokazno vrednost, treba ga je opraviti formalno, po določbah ZKP, in sicer vedno, kadar je pričakovati, da bodo najdeni materialni dokazi
- posebna vrsta ogleda je **odhod na kraj dejanja**, vendar tak ogled nima dokazne vrednosti, ker ni opravljen kot preiskovalno dejanje (*vlomilec policistom pokaže, v katere hiše je vlomil*)

3. FAZE OGLEDA

a) PRIHOD IN ZAVAROVANJE KRAJA DEJANJA

- največkrat pride na kraj dejanja najprej **uniformirana policija**, ki **kraj zavaruje do prihoda ogledne skupine**
- prva naloga policistov je, da pomagajo žrtvi oz. ugotovijo, ali je še živa
- ob tem je treba poskrbeti za **popis prvotnega stanja** pred morebitnim spreminjanjem zaradi prve pomoči
- policisti morajo ugotoviti, ali je kdo drug od navzočih karkoli spreminjal na kraju dejanja in to zapisati
- **kraj dejanja** je treba **ustrezno zavarovati** in **preprečiti dostop nepooblaščenim osebam**
- **naloge**, ki jih je treba opraviti v tej fazi ogleda:
 - kraj dejanja je treba vidno označiti in zavarovati, preprečiti dostop nepooblaščenih oseb in označiti vse sledove, ki so jih povzročili sami policisti
 - zakleniti vsa vrata in zapreti vsa okna; vse predmete pustiti nedotaknjene; zavarovati širšo okolico, če je truplo na prostem; ukrepe zapisati
 - ustrezno zavarovati sledove, če so na prostem in grozi, da bodo uničeni
 - zbrati prva obvestila od oseb, ki so na kraju; zadržati morebitne osumljence
 - ugotoviti, če je potreben sledni pes

b) ORIENTACIJA NA KRAJU DEJANJA

- ko pride ogledna skupina in se seznanjajo s položajem na kraju dejanja in s prvimi ugotovitvami, mora vodja skupine dobiti **splošno orientacijo o kraju** – ogleda si širšo in ožjo okolico kraja dejanja, vremenske in druge razmere, orientacijo glede na zemljepisne podatke, razmisli mora o taktiki izvajanja ogleda, razporeditvi članov ogledne skupine, o nujnih ukrepih, sodelovanju izvedencev in strokovnjakov...

c) STATIČNA FAZA OGLEDA

- v statični fazi ogleda se ne sme ničesar dotikati, ogleduje se stanje v prvotni nespremenjeni obliki
- stanje je treba popisati s fotografijami, skicami in videoposnetki
- to je pomembno za **fiksiranje stanja**, kot je najdeno ob začetku ogleda, in da se dokažejo dejstva, pomembna za postopek in jih obramba želi ovreči
- natančno **fiksiranje dejstev in situacije na kraju dejanja** je pomembno za kasnejšo rekonstrukcijo dejanja, ko je treba spraviti stanje v obliko, kakršna je bila v času dejanja ali ko je treba izdelati model, maketo kraja dejanja
- treba je opraviti ustrezna merjenja in izdelati skico
- vse najdene sledove in predmete je treba ustrezno in vidno označiti
- v tej fazi je pomembno video snemanje, ker poteši radovednost ljudi, ki so zainteresirani iti na kraj dejanja, vendar jim še ni možno dovoliti neposrednega dostopa (*državni tožilec, novinarji, odvetniki...*)
- v statični fazi ogleda se **opravijo miselne naloge**
- v statični fazi je **mišljenje induktivno** (*od posamičnega k splošnemu*) – od posameznih sledov in dokazov sklepa o poteku dejanja, o gibanju storilca in žrtve, postavlja splošne in posebne verzije o dejanju in storilcu
- treba je **najti odgovore na zlata vprašanja kriminalistike** in še na nekatera druga, podrobnejša vprašanja:
 - kako je storilec prišel na kraj dejanja? kje se je vse gibal na kraju? čas navzočnosti storilca na kraju? čas izvršitve dejanja? vremenske razmere v času izvršitve dejanja? vremenske razmere v času opravljanja ogleda? sredstva in način izvršitve dejanja? število ljudi na kraju dejanja v času storitve? točen kraj storitve ter položaj napadalca in žrtve? kraji, od koder je bilo videti in slišati dogodke? negativna dejstva? motiv za dejanje? pot, po kateri je storilec zapustil kraj dejanja? ali je na kraju ostal predmet izvršitve ali drug storilčev predmet?

d) DINAMIČNA FAZA OGLEDA

- kriminalisti podrobneje pogledajo najdene sledove in predmete, jih obračajo, slikajo, preverjajo, ocenjujejo, pakirajo in shranijo za prenos v laboratorij
- v dinamični fazi je **mišljenje deduktivno** (*od splošnega k posamičnemu*) – preiskovalec z deduktivno logiko in analogijo preverja posamezne verzije in hipoteze

4. TAKTIKA OPRAVLJANJA OGLEDA

- **taktika opravljanja ogleda**: pomembno je pravilno oceniti položaj, kaj je treba storiti, kako razporediti osebje, kako preprečiti zmedo in nejasnosti, ter postaviti pravila delovanja (*kdo vodi ogled, kdo razporeja osebe, po kakšnem razporedu in s kakšnimi nalogami*)
- na **kraju dejanja** se znajde **vrsta ljudi** (*preiskovalni sodnik, tožilec, odvetnik, kriminalisti, kriminalistični tehniki, izvedenci*), ki jih je **treba ustrezno organizirati**, da opravljajo delo tako, kot je treba in pri tem ne ovirajo drugega
- oseba, ki vodi ogled, mora imeti ustrezno avtoriteto in znanje
- oseba, ki vodi ogled **izbere vodje skupin**, precizno **določi naloge in vrstni red opravil**, jih **nadzoruje**
- organizacija je odvisna od vrste in teže primera
- za statično in dinamično fazo ogleda, ko se iščejo in fiksirajo sledovi velja, da **pot ogleda izhaja iz obrobja proti središču dogodka**, le v izjemnih in redkih primerih je treba izhajati iz središča proti obrobju
- za orientacijo, zavarovanje kraja dejanja in pisanje zapisnika o ogledu, pa se mora preiskovalec vedno najprej seznaniti s širšo in ožjo okolico kraja dejanja, jo opisati, šele nato se osredotoči na središče dogajanja
- **taktike iskanja sledov**: na odprtem prostoru ali znotraj stavbe
 - **sistematični način iskanja**: pregleda se vsak košček prostora ali terena, ta način se uporablja pri težjih deliktih ter terja dosti časa in operativnih sil, opravi se po naslednjih metodah
 - iskanje v obliki spirale
 - iskanje v obliki hodnika in dvojnega hodnika
 - razdelitev površine kraja na kvadrate
 - razdelitev površine kraja na dele kroga
 - **hevristični način iskanja**: izhaja iz tipičnih, splošnih in posebnih verzij o dejanju in storilcu, pozornost se usmeri na mesta, kjer je glede na postavljene verzije najbolj verjetno, da bi lahko našli sledove

5. OGLED KRAJA DEJANJA IN KRIMINALISTIČNO MIŠLJENJE

- za mišljenje pri opravljanju ogleda veljajo splošne značilnosti kriminalističnega mišljenja in nekatere posebnosti
- osnovna metoda proučevanja kraja dejanja je **opazovanje** – aktivna miselna dejavnost in dojemanje dejstev
- pomembna je **povezanost čutnega in umskega opazovanje in zaznavanje**, zgolj čutno ne zadošča
- problem izhaja iz razlike med pojavom in dejstvom: **vse kar je na zunaj zaznavno, ni nujno tudi resnično**
- potrebni sta **percepcija** (*zaznavanje*) in **apercepcija** (*dojemanje*) - na kraju dejanja so podatki, ki jih preiskovalec zaznava (*percipira*), vendar mora ta znati izbrati (*apercipirati*) le informacije, ki so relevantne za preiskovanje
- **kriminalisti** praviloma **bolje opravljajo ogled kot policisti** in najdejo več sledov, ker so bolj izkušeni in strokovno usposobljeni od policistov, ki imajo bolj splošno znanje kriminalistike
- znanje in izkušnje so pomembni za opravljanje ogleda preiskovalcev, a treba je upoštevati **negativne učinke**
 - prevelika selektivnost pri iskanju in zavarovanju sledov: izkušeni kriminalistivčasih pustijo določeno področje povsem nepreiskano, ker po izkušnjah na takih mestih ni najti sledov
 - normalna razlaga sledov: sledovi ne pojasnjujejo dogodka v celoti, pri razlagi sledov nastajajo praznine, ki jih je treba zapolniti s hipotezami, kriminalisti skušajo zapolniti praznine z "normalno razlago" glede na svoje izkušnje, zato ne postavljajo in ne preverjajo različnih verzij o dogodku
 - refleksivno mišljenje: preiskovalec se postavi v položaj storilca in razmišlja, kot bi razmišljal on sam, to je uporabno v postopku preiskovanja, vendar je tvegano, če kriminalist upošteva le ta vidik razlage, ni nujno da nekdo drug v določenih okoliščinah enako misli kot mi sami, o drugih ljudeh ne smemo sklepati po sebi
- **težavam se je možno izogniti** s sestavljanjem večjega števila verzij o dejanju in storilcu
- glede **razlage sledov na kraju dejanja** obstajata 2 stopnji:
 - kriminalisti uporabljajo govorico sledov zelo ekstenzivno, tako da za ugotavljanje poteka dejanja in iskanje storilca uporabljajo čim več možnih razlag in verzij
 - ko je znanih več dejstev in dokazov, se sklepanje obrne, preiskovalci morajo konkretno verzijo preverjati z najdenimi sledovi in dokazi
- **ob ogledu kraja dejanja pogosto še ni možno postavljati** splošnih in posebnih **verzij** o dejanju in storilcu
- verzije in logično mišljenje so potrebni pri **ugotavljanju negativnih dejstev**, saj jih je mogoče zaznati le z logičnim sklepanjem v več smereh, golo razmišljanje in zaznavanje ne pomeni dosti
- **negativna dejstva**: dejstva, ki bi morala biti prisotna, če bi dejanje potekalo, kot je videti, vendar jih ni, oz. obstajajo dejstva, ki jih glede na hipotezo o dejanju ne bi smelo biti
- pri opravljanju ogleda **preiskovalci premalo upoštevajo tipične verzije obrambe**, zato spregledajo dejstva in dokaze, ki jih kasneje ni več možno najti – upoštevanje verzij obrambe pomeni razširitev kroga iskanja in usmerjanje pozornosti in apercepcije tudi na takšna dejstva, ki bi jih sicer spregledali
- pri izvajanju ogleda so prisotne **vse strukture mišljenja**:
 - reproduktivno in produktivno mišljenje: tako mišljenje zadostuje pri ogledu v enostavnih preiskovalnih situacijah, treba je le slediti navodilom kriminalistične taktike in tehnike ter ogled opraviti vestno in strokovno, problem lahko rešimo s pomočjo znanja in preteklih izkušenj
 - logično in ustvarjalno-intuitivno mišljenje: v zapletenih preiskovalnih situacijah je potrebna nova ideja, navdih, intuicija odkrivanje novih zamisli, ker problema ni možno rešiti zgolj s preteklimi izkušnjam, poleg čistega miselnega dela je treba zamisli preizkusiti tudi v praksi in iskati možne rešitve
- **miselno modeliranje**
 - model se ne more popolnoma ujemati z originalom, temveč se mu lahko le približa
 - bistveni pomen modela je možnost prenosa znanja po analogiji z miselnega modela na realnost in s tem pridobitev novih informacij
 - pri ogledu si preiskovalec izdelava miselni model situacije kraja dejanja, preden je bil kraj dejanja spremenjen, tako je s pomočjo modela možno preveriti zbrane informacije in odkriti nove, čeprav neposredno ugotavljanje dejstev ni več možno
- **materialno modeliranje**
 - preiskovalci uporabljajo materialno modeliranje, ki zajema izdelavo makete kraja dejanja, predmetov, položaja na kraju dejanja
 - materialno modeliranje je pomembno za rekonstrukcijo dejanja.
- **psihološki dejavniki in pojav subcesije**
 - na mišljenje in opravljanje ogleda vplivajo zavestni in podzavestni psihološki dejavniki
 - zaznavanje je vedno selektivno, človek je pozoren na stvari, ki jih pričakuje in so v skladu z njegovimi interes
 - pojav subcesije ali podzavestnega zaznavanja deluje tako, da človek podzavestno zavrača nesprejemljivo senzorno gradivo, sledi le eni verziji in zavrača druge, zato je omejen v zaznavanju dejstev, ki tej verziji nasprotujejo ali z njo niso v skladu, lahko vpliva na pojav iluzij in pojav halucinacij
 - ogled kraja dejanja včasih deluje močno stresno in vzbuja negativna čustva (*gnus, strah, odpor...*)

6. DOKUMENTIRANJE OGLEDA

- ogled nima samo **hevristične vrednosti** za preiskovalce, ampak tudi **dokazno vrednost** na sodišču
- **dokumentiranje ogleda** je izjemno **pomembno z dokaznega vidika**
- najdeno stanje, sledovi, predmeti, vse kar je ugotovljeno ob ogledu je treba čim bolj točno in pravno formalno nesporno zapisati v **zapisniku o ogledu**, ki vsebuje tudi skice, fotografije, video posnetke...
- **zapisnik o ogledu** predstavlja končni rezultat ogleda in dokazni vidik ogleda, je selektiven izbor tistega, kar so neposredno ugotovili preiskovalci, ki so opravili ogled, od vseh dejstev, sledov in dokazov, ki jih najdejo na kraju dejanja, zabeležijo le tista, ki bi lahko bila pomembna za dokazni postopek, držijo se načela, da preveč ne škodi
- srečujemo se z **dvema nasprotujočimi si tendencama**:
 - ogled mora biti izbiren in selektiven, ker ni možno popisati vseh predmetov in razmer v njihovi popolnosti
 - ogled mora biti temeljit, čim podrobno je treba zabeležiti stanje na kraju dejanja
- rešitev je v **večji uporabi tehničnih sredstev** kot so fotografije in video posnetkov, z njimi je možno ohraniti vrsto podrobnosti, ne da bi se pri pisanju zapisnika izgubljali v opisovanju malenkosti, v zapisniku naj ostanejo le pomembna pravno relevantna dejstva in dokazi
- **klasična oblika zapisnika**:
 - opis pristopa do kraja dejanja (*širša okolica*)
 - opis ožjega kraja dejanja (*kraj najdbe trupla, vloma, ropa, posilstva,...*)
 - opis središča dogodka oz. objekta napada (*trupla*)
 - specialni zapis mnenja izvedencev in strokovnjakov kriminalistično-tehnične stroke,
 - priložene so skice, fotografije in videoposnetki
- **sprememba ene vrste informacij v drugo** je dejavnik, ki ga je treba upoštevati pri ocenjevanju zapisnikov, neposredno ugotovljena dejstva in dokazi iz kraja dejanja se preko opisa spremenijo v pisno vrsto informacij, tako informacije spremenijo nekaj svojih značilnosti, predvsem se lahko poveča količina informacij
- problem spreminjanja vidnih zaznav in informacij v pisno ali verbalno obliko nastaja zato, ker človek marsikaj zaznava intuitivno, kar je težko opisati v zapisniku
- veliko informacij je izgubljenih, če uradniki, ki opravljajo ogled, sami ne nadaljujejo preiskovanja, saj tistega, kar so sami zaznali, ne morejo v celoti spraviti na papir in prenesti kriminalistom, ki se kasneje ukvarjajo z zadevo
- kljub temu se praksa v zadnjem času bolj nagiba k ustanavljanju specializiranih oglednih skupin, ki opravljajo samo ogled, zato je treba izboljševati kakovost opravljenih zapisnikov in povečevati možnosti za pretok informacij med preiskovalci

II. REKONSTRUKCIJA

1. POJEM REKONSTRUKCIJE IN EKSPERIMENTA

a) REKONSTRUKCIJA

- rekonstrukcija je **posebno preiskovalno in kriminalistično opravilo**, ki ima povsem drugačno vlogo od ogleda
- kljub temu ZKP še vedno opredeljuje rekonstrukcijo v okviru poglavja ogleda – 246. člen ZKP
- **pomen izraza rekonstrukcija**: obnova, prenovitev
- **pojmem rekonstrukcije**: pri rekonstrukciji preiskovalci ponavljajo dejanja ali situacije v razmerah, v katerih se je zgodilo kaznivo dejanje, s tem želijo ugotoviti, če so izvedeni dokazi resnični, ali je dejanje lahko potekalo tako, kot je videti, ali obdolženec, priče govorijo resnico ali lažejo, ali je mogoče najti nova dejstva in dokaze, ki bi pojasnile potek kaznivega dejanja, rekonstrukcija je aktiven poseg preiskovalcev v samo dogajanje
- **namen rekonstrukcije**: preveriti izvedene dokaze in ugotoviti morebitna nova dejstva, ki so potrebna za razjasnitev stvari, ni namen popolnoma obnoviti dogodka, temveč le simulirati takšno stanje
- **kdo odredi rekonstrukcijo**: organ, ki vodi postopek
- **temelj za izvedbo rekonstrukcije**: že zbrani dokazi, ki omogočajo vzpostavitev stanja, kakršno naj bi bilo ob storitvi dejanja
- **posebni pogoji, ki veljajo za rekonstrukcijo**:
 - z rekonstrukcijo se ne sme spraviti v nevarnost življenje ali zdravje ljudi
 - pri rekonstrukciji se lahko obnavljajo le objektivni elementi dogodka, zelo težka je ponovna vzpostavitev subjektivnih okoliščin kaznivega dejanja (*primer: psihično stanje storilca in žrtve, čustvene odzive udeležencen...*)

b) EKSPERIMENT

- **preiskovalni eksperiment** še vedno ni dobil samostojne opredelitve v ZKP
- nasploh so v procesni in kriminalistični teoriji so eksperimentu namenili zelo malo pozornosti
- preiskovalni eksperiment in rekonstrukcija sta dve različni opravili, ki se lahko združita ali potekata ločeno
- s **preiskovalnim eksperimentom** se preverjajo različne okoliščine in dejstva v zvezi s kaznivim dejanjem: verodostojnost izjav prič, nastanek sledov, modus operandi, zanesljivost alibija...
- eksperiment se lahko opravi tako, da se v sporno dejansko stanje uvedejo določene okoliščine in dejanja; potem se opravi preizkus v pogojih, ki so bližje razmeram ob kaznivem dogodku, tako lahko dobimo nove dokaze, preverimo pomembna dejstva, ugotovimo pogoje in vzroke za nastanek kaznivega dejanja

c) RAZLIKA MED EKSPERIMENTOM IN REKONSTRUKCIJO

- razlika med eksperimentom in rekonstrukcijo:
 - z **rekonstrukcijo** se obnovi cel potek dogajanja
 - z **eksperimentom** se obnovi le del dogajanja ali posamezno dejstvo

3. VRSTE REKONSTRUKCIJE IN EKSPERIMENTA IN TAKTIKA OPRAVLJANJA

a) REKONSTRUKCIJA

- rekonstrukcijo je možno klasificirati po istih merilih kot ogled – lahko se opravi kot **operativno kriminalistično dejanje v predkazenskem postopku** ali kot **formalno preiskovalno dejanje v kazenskem postopku**
- rekonstrukcija se običajno opravlja pozneje v kazenskem postopku, ko je znanih več dejstev in dokazov, vendar glede dokazne vrednosti rekonstrukcije veljajo posebna pravila (*glej pod točko d*)
- redkeje se rekonstrukcija opravlja v predkazenskem postopku kot operativno-taktično dejanje, vendar v tem primeru nima dokazne vrednosti ampak le spoznavno
- ZKP pri rekonstrukciji dopušča pomoč strokovnjakov in izvedencev, če naj bi bila njihova navzočnost koristna za izvid in mnenje
- pri rekonstrukciji je pomoč strokovnjakov usmerjena v pripravo in izvedbo ponovitve dejanja ali situacije ter v dokumentiranje rezultatov

b) EKSPERIMENT

- zakon izrecno ne omenja eksperimenta, vendar menimo, da isti napotki kot za rekonstrukcijo, kot veljajo tudi za izvajanje eksperimenta

c) RAZLOGI ZA IZVEDBO REKONSTRUKCIJE ALI EKSPERIMENTA

- preveriti ali je na določeno razdaljo možno videti nek dogodek ali prepoznati neko osebo
- preveriti ali je z danega kraja možno slišati nek zvok, strel, glas, pogovor
- preveriti ali je neko dejanje sploh možno izvršiti na opisani način
- preveriti ali ustrezna dejavnost lahko povzroči določene posledice
- preveriti ali je možno v določenem času priti z enega v drug kraj
- preveriti ali neko orodje ali orožje pušča take sledove, kot so bili najdeni in zabeleženi pri ogledu
- preveriti ali so izjave prič ali obdolženca resnične...

d) DOKAZNA VREDNOST REKONSTRUKCIJE IN EKSPERIMENTA

- rezultati eksperimenta in rekonstrukcije imajo **različno dokazno vrednost**, odvisno od tega, ali gre za potrditev ali zavrnitev postavljene hipoteze:
 - če preiskovalci ugotovijo, da na določen način ni možno opraviti določenega dejanja, je ta dokaz absoluten, dvoma ni, hipoteza je zavrnjena, zato je treba iskati nove razlage
 - če preiskovalci postavljeno hipotezo z rekonstrukcijo ali eksperimentom potrdijo, je to le indic, ki dopušča, da je dogodek potekal, kot je opisano, dokaz ni absoluten, povečuje se verjetnost dogodka, toda ne izključuje možnosti nasprotja
- ker kriminalistični strokovnjaki posvečajo rekonstrukciji in eksperimentu malo pozornosti, so preiskovalci prepuščeni svoji iznajdljivosti in izkušnjam

7. poglavje: INDICIALNA METODA ODKRIVANJA KAZ. DEJANJ

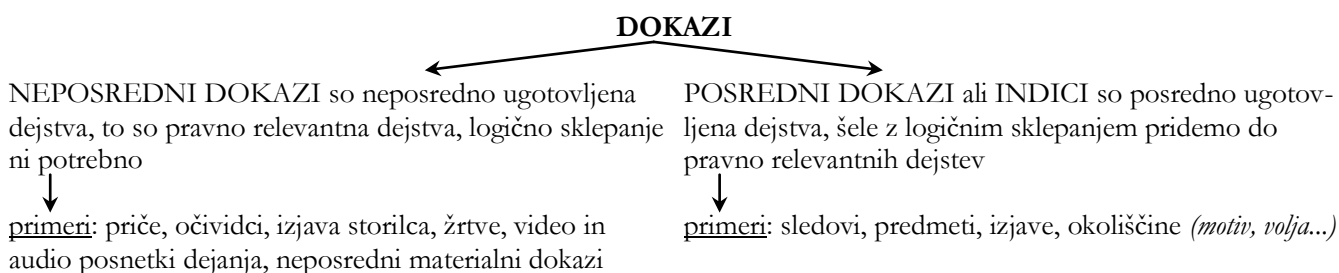
- pri skritih kaznivih dejanjih in dejanjih, pri katerih osumljenci niso takoj znani storilce zaznavamo s pomočjo **indicev**

I. POJEM IN VRSTE INDICEV

1. INDICI OZ. POSREDNI DOKAZI V PROCESNEM, DOKAZNEM POMENU

a) POSREDNI IN NEPOSREDNI DOKAZI

- dokazno, procesno pravo opredeljuje indice kot **posredne dokaze** angleški termin za posredne dokaze v procesnem pomenu je **circumstantial evidence**
- pri **posrednih dokazih ali indicih** je šele z logičnim sklepanjem in na temelju življenjskih izkušenj mogoče sklepati o obstoju pravno relevantnih dejstev (*primer: ko ni neposrednih očitilcev kaznivega dejanja je treba obstoj in storilca ugotavljati s posrednimi dokazi kot so navzočnost na kraju dejanja, motiv za dejanje, fizične in psihične posledice dejanja..., potrebno je logično sklepanje ali so to pravno relevantna dejstva*)
- pri **neposrednih dokazih** je mogoče neposredno ugotavljanje dejstev, logično sklepanje ni potrebno, ti dokazi imajo večji procesni pomen kot posredni dokazi (*primer: žrtev, priča neposredno vidi izvršitev kaznivega dejana in to izjavi na zaslišanju na sodišču, če storilec v celoti prizna in opiše kaznivo dejanje..., logično sklepanje ni potrebno*)

b) ZANESLJIVOST NEPOSREDNIH IN POSREDNIH DOKAZOV S PROCESNEGA, DOKAZNEGA VIDIKA

- **ali so neposredni dokazi bolj zanesljivi in več vredni od posrednih**
 - posredni dokazi imajo manjši pomen kot neposredni dokazi, ker je možnost napačnega sklepanja in logičnih napak pri posrednih dokazih večja
 - za sodišče je ugodneje, če odloča na podlagi neposrednih dokazov, vendar je nemogoče, da bi pravo prepovedalo obsodbo na podlagi indicev
 - tudi zgodovinsko gledano so imeli indici vedno manjši pomen kot neposredni dokazi, samo na podlagi indicev ni bilo možno izreči smrtne kazni, ampak le milejše kazni, vendar pa so indici zadoščali za mučenje, ki bi osumljenca pripravilo do priznanja (*že kazenska zakonika Constitutio Criminalis Carolina in Theresiana sta imela formalno predpisane indice, ki so bili pogoj za uvedbo mučenja*)

2. INDICI V KRIMINALISTIČNEM POMENU

- kriminalistika opredeljuje indice kot **sumljive okoliščine oz. razloge za sum**, da je bilo storjeno kaznivo dejanje in da ga je storila določena oseba pa tudi usmerjajo delo policistov in kriminalistov pri preiskovanju kaznivih dejanj
- angleški termin za indice v kriminalističnem **clues**
- indicev v kriminalističnem pomenu (*sumljivih okoliščin*) je veliko več kot posrednih dokazov
- samo nekateri indici v kriminalističnem pomenu se **uporabljajo kot posredni dokazi v kazenskem postopku**
- veliko indicev je le **usmerjevalne narave**, taki indici so smernici in v predkazenskem postopku pomagajo policiji odkriti dejanje in storilca
- velik del kaznivih dejanj je prikritih, zato jih je možno odkriti le z upoštevanjem posameznih znamenj, sumljivih okoliščin, indicev, ki se pozneje lahko pokažejo za resnične ali neresnične
- pri vsakem indicu je treba razlikovati med njegovim **usmerjevalnim pomenom v predkazenskem postopku** in njegovo **dokazno močjo na koncu preiskave in na glavni obravnavi**

3. VRSTE INDICEV

- v **rimskem pravu** so indice delili na: predhodne, sočasne, naknadne, nujne in verjetne indice
- **Constitutio Criminalis Carolina** je vsebovala razdelitev indicev na: splošne indice (*veljajo za vse vrste kaznivih dejanj*) in posebne indice (*obstajajo pri posameznih vrstah kaznivih dejanj*)
- **Munda** je na podlagi Constitutio Criminalis Carolina indice razdelil na: splošne indice (*okolščine, vzroke in posledice kaznivega dejanja*), in posebne indice (*specifični sledovi posameznih kaznivih dejanj*)
- **Vodinelic** je najpodrobneje obdelal indice, loči več vrst indicev:
 - časovni indici: indici pred, med, po dejanju
 - glede na to kaj kažejo indici: indici, ki kažejo na kaznivo dejanje, na storilca, na storilca in kaznivo dejanje
 - glede na vrste indicev: materialni, psihološki, v korist obdolžencu, v škodo obdolžencu
- **delitev indicev s procesnega vidika**:
 - indice, pridobljene na procesno dopusten način: imajo dokazni pomen, pridobimo jih s preiskovalnimi dejanji kot so ogled kraja dejanja, rekonstrukcija, prepoznavna, uporaba posebnih metod in sredstev...
 - indice, zbrane z operativnimi dejanji: imajo zgolj spoznavni in informativni namen, to so poligraf, neformalni razgovor

a) PODROBNEJŠA KLASIFIKACIJA VRST INDICEV PO VODENELIČU

- **časovni indici**:
 - indici pred dejanjem: pomembni so za odkrivanje in tudi za preprečevanje kaznivih dejanj; najznačilnejši indici pred dejanjem so značaj, motiv, pripravljala dejanja, izražanje volje za izvršitev, sumljivo obnašanje, predkaznovanost, telesne in duševne značilnosti, poznavanje določenih okoliščin...
 - indici med dejanjem: navzočnost na kraju dejanja, posest sredstev in orodij izvršitve, sodelovanje v dejanju...
 - indici po dejanju: sledovi dejanja, korist od dejanja, psihične posledice na storilcu, sumljivo obnašanje...
- **glede na to, kaj kažejo indici**:
 - indici, ki kažejo na kaznivo dejanje: vlomljena vrata, najdeno truplo, sledovi krvi...
 - indici, ki kažejo na storilca: motiv za dejanje, značaj, prisotnost na kraju dejanja...
 - indici, ki kažejo na kaznivo dejanje in storilca: zapravljanje velike količine denarja, ki je prišel iz neznanega vira, psihične posledice dejanja na storilcu, posest orodij izvršitve...
- **glede na vrste indicev**:
 - materialni indici: sledovi kaznivega dejanja, predmeti, stanje na kraju dejanja...
 - psihološki indici: motiv, značaj, psihofizične reakcije, povratak na kraj dejanja, samoprijava...
 - indici v korist obdolženca – negativni indici: alibi, odsotnost sledi ki bi morale biti, negativni poligrafski test, pomanjkanje motiva...
 - indici v škodo obdolženca – pozitivni indici: sledovi, prisotnost na kraju dejanja, posest ukradenih predmetov

II. NAČIN DELA Z INDICI

1. SPLOŠNO O ODKRIVANJU IN UPORABI INDICEV

- s kriminalističnega vidika je bolj malo napisanega o delu z indici, o tem je pisal le Vodinelic
- **na kakšne načine je možno priti do indicev, kako odkrivati indice?**
 - s preiskovalnimi metodami:
 - s hišno in osebno preiskavo
 - z zaslišanjem obdolženca, prič, oškodovanca
 - z ogledom na kraju dejanja, rekonstrukcijo in eksperimentom
 - z operativno taktičnimi in tehničnimi metodami
 - z zasedo, racijo
 - z zbiranjem obvestil od občanov
 - z lastnim opazovanjem in poizvedovanjem
 - iz sredstev javnega obveščanja ali javnih govoric
 - in anonimnih prijav
 - s posebnimi metodami in sredstvi
 - sledenje
 - tajno opazovanje
 - prisluškovanje
 - uporaba tajnih sodelavcev
 - uporaba poligrafa
- **razlika med indici, pridobljenimi s preiskovalnimi ali operativnimi metodami**, je v njihovi procesni vrednosti, ker imajo dokazni pomen le indici, pridobljeni na procesno dopusten način

2. INDICIALNA METODA ODKRIVANJA

- **Vodinič** razlikuje **tri vrste metod dela z indici**:

- metoda akumulacije
- metoda difundiranja
- metoda eliminacije

a) METODA AKUMULACIJE ALI KOPICENJA INDICEV

- **kopičenje ali akumulacija indicov** pomeni sistematično zbiranje indicov, ki v medsebojni povezavi povečujejo utemeljenost suma, da je bilo storjeno kaznivo dejanje in da ga je storila določena oseba
- en sam indic ne zadostuje za utemeljeno sklepanje, da je bilo storjeno kaznivo dejanje ali da je določena oseba storilec kaznivega dejanja, treba je zbrati še druge dokaze in indice, ki bodo sklepanje v celoti potrdili
- čim več bo indicov in čim bolj specifični bodo, večja bo verjetnost, da je verzija o kaznivem dejanju pravilna
- šele večje število indicov pri določeni osebi povečuje verjetnost, da je ta oseba zares storilec kaznivega dejanja
- pri kopičenju indicov ni toliko **pomembna** količina indicov, kot **kakovost indicov**
- napačno je pojmovanje, da kopičenje istovrstnih indicov v dokazno verigo krepi dokazno moč dejstev in zanesljivost sklepov, saj indici, ki izhajajo eden iz drugega, lahko celo zmanjšujejo zanesljivost sklepov (*veriga dokazov je močna le toliko, kolikor je močen njen najšibkejši člen*)
- **indici**, ki jih zbiramo pri metodi akumulacije morajo biti **med seboj neodvisni**, vsak za sebe morajo dokazovati pravno relevantno dejstvo (*v takih primerih se posamezna dejstva lahko izključijo ali zamenjajo, pa sistem dokazov kljub temu ostane*)

b) METODA DIFUNDIRANJA

- **metoda difundiranja** je povezana z negativnimi dejstvi – dejstvo, da nekaterih indicov ni, zmanjšuje verjetnost, da je postavljena verzija pravilna
- metoda difundiranja še ne zavrača verzije kot nemogoče (*dejstvo, da na osumljencu ni psihičnih posledic kaznivega dejanja, kaže le na možnost, da morebiti ni kriv, vendar osumljenca to še ne izključuje kot storilca kaznivega dejanja*)

c) METODA ELIMINACIJE ALI IZKLJUČEVANJA

- **metoda eliminacije ali izključevanja** pomeni, da obstoj enega elementa nujno pomeni neobstoj drugega (*primer: če je potrjen alibi osumljenca, je s tem dokazano, da ni mogel biti na kraju dejanja, torej ne more biti storilec, če je krvni madež na osumljenčevi obleki drugačne krvne skupine, kot jo je imela žrtev, je s tem izključeno, da bi madeži izhajali iz žrtve...*)

d) ZNAČILNOSTI ZGORAJ OPISANIH INDICIALNIH METOD ODKRIVANJA

- indicialna metoda odkrivanja kaznivih dejanj temelji na **induktivni logični metodi**, sklepamo s posameznega na splošno, na podlagi enega indica (*iz motiva*) sklepamo na splošno verzijo (*da je osumljeni storilec*), induktivna logika je verjetnostnega značaja, saj je sklepanje lahko resnično ali pa ne
- **ocenjevanje stopnje verjetnosti sklepov**
 - pomembna je **koherentnost dejstev**, ki pomeni, da v zbranem gradivu ni nasprotujočih ali neskladnih dejstev, vse informacije se kot mozaik vklaplajo v podobo o kaznivem dejanju in storilcu, ki jo nakazuje dana verzija
 - če dejstva niso skladna, to ne pomeni, da je sklep napačen, toda njegova verjetnost se zmanjša, zato je treba postaviti tudi drugačne verzije (*metoda difundiranja*)
 - še bolj pomembna je **kongruentnost sklepov**, sklop določenih trditev je kongruenten, če so v takšnem odnosu, da je predhodna verjetnost vsake trditve povečana, če se ugotovi resničnost drugih trditev
 - pri kongruenci raste stopnja logične verjetnosti, kajti sklepi se med seboj ujemajo in se tudi krepijo
- pri indicialnih metodah odkrivanja je pomembna tudi **subjektivna sposobnost zaznavanja in odkrivanja indicov**

III. NAJPOGOSTEJŠI INDICI

1. NAVZOČNOST NA KRAJU DEJANJA

- navzočnost na kraju dejanja je **najpomembnejši in najstarejši indic**
- pri kaznivih dejanjih pri katerih je moral biti storilec zaradi načina storitve kaznivega dejanja na kraju navzoč (*rop, umor, posilstvo*), so sumljive vse osebe, ki se neposredno pred, med ali po dejanju zadrževale na kraju dejanja
- **navzočnost ne pomeni nujno tudi krivde** – nekdo se je na kraju dejanja lahko zadrževal po naključju, bil priča
- **zelo pomembno** je, da kriminalisti in policisti odkrijejo osebe, ki so se zadrževale na kraju dejanja ali v njegovi okolici v času ko je bilo kaznivo dejanje storjeno
- čim manjše je število oseb, ki so bile navzoče na kraju dejanja, večjo dokazno moč ima indic
- če so odkrite vse osebe, ki so bile na kraju dejanja v času storitve, mora biti med njimi storilec
- do storilca je možno priti z eliminacijo naključno navzočih, zbiranjem ostalih indicov in neposrednimi dokazi
- za uspešno uporabo indica navzočnosti sta potrebna **2 pogoja**:
 - čas storitve kaznivega dejanja
 - navzočnost osumljene osebe na kraju dejanja

a) 1. POGOJ – ČAS IZVRŠITVE KAZNIVEGA DEJANJA

- problem je, ker je včasih čas storitve kaznivega dejanja težko natančno ugotoviti in je znano le daljše ali krajše časovno obdobje, v katerem je prišlo do dogodka
- storilec lahko tudi **fingira čas storitve kaznivega dejanja**, da bi si zagotovil alibi in zavedel preiskovalce

b) 2. POGOJ – NAVZOČNOST OSUMLJENE OSEBE NA KRAJU DEJANJA

- treba je ugotoviti navzočnost osumljenca na kraju dejanja prav času storitve kaznivega dejanja in ne kadarkoli
- treba je izločiti možnost, da bi se osumljeni skliceval, da je bil tam ob drugi priložnosti (*pred ali po dogodku*)
- **navzočnost na kraju dejanja se ugotavlja:** (*na enak način se preverja tudi alibi osumljenca*)
 - z izjavami prič
 - s predmeti, ki jih je storilec pustil ali odnesel s kraja dejanja
 - s sledovi storilca na kraju dejanja ali sledovi, ki jih je odnesel s kraja dejanja
 - z uporabo psa slednika

c) ALIBI

- alibi pomeni, da je bil storilec v času storitve dejanja na nekem drugem kraju in zato dejanja ni mogel izvršiti
- storilci se pogosto sklicujejo na **alibi**, ki je **nasprotni indic navzočnosti na kraju dejanja**
- **alibi** je zelo pomemben **razbremenilni indic**, zato ga je treba preverjati kritično in temeljito
- če preiskovalci dokažejo, da ima osumljenec **lažni alibi**, ima to **močno obremenilno vlogo** in je skupaj z indicem navzočnosti pomemben dokaz za krivdo osumljenega, vendar je treba dobro preveriti razlage za lažni alibi, saj lahko tudi nedolžni zaradi različnih razlogov navaja lažni alibi
- **dejstva, ki kažejo na lažen alibi**
 - osumljeni trdi, da je bil v kritičnem trenutku sam, zato ni nikogar, ki bi lahko potrdil njegov alibi
 - osumljenec izjavlja, da je bil v bližini, vendar ne na kraju dejanja
 - potrjena je navzočnost osumljenca na drugem kraju, ki je tako blizu, da bi lahko v kratkem času prispel na kraj dejanja, storil kaznivo dejanje in se neopazno vrnil
 - osumljenec se sklicuje na neznane ali nedosegljive osebe, ki bi mu potrdile lažen alibi
 - osumljenec ponudi alibi šele čez nekaj časa, ko se o tem dogovori z znanci
 - alibi očitno nasprotuje običajnim življenjskim navadam osumljenca
 - osumljenec pretirano podrobno opisuje vsako minuto kritičnega časa kljub temu, da ni razloga za tako natančno pomnjenje
 - osumljenec natančno navaja, kaj je počel določenega dne, le za kritično obdobje ne najde pojasnila
 - izjave prič in osumljenca so si zelo podobne, zato je verjetno, da so se podrobno naučili, kaj bodo pričali
- Vodenič razlikuje **dve obliki alibija**:
 - **pozitivno dejstvo**: priča je videla osumljenca na drugem kraju – če je to res, je tak alibi absolutni dokaz, da osumljeni dejanja ni mogel storiti
 - **negativno dejstvo**: priče osumljenca niso videli na kraju dejanja, čeprav bi ga morale in mogle – tak alibi ima manjšo dokazno vrednost, vsaj dokler se povsem ne izključi možnost skrivanja (*storilec se je skril, zato niso videli*)

2. MOTIV KOT INDIC

- z **ugotavljanje motiva** je pomembno kriminalistično opravilo za **iskanje storilca**, za **dokazovanje kaznivega dejanja** in za **določitev kazenske sankcije**
- ugotavljanjem motiva skušamo odgovoriti na zlati vprašanji kriminalistike **zakaj** in **kdo** – le tisti, ki je imel razlog, je dejanje verjetno tudi storil
- **pomen motiva za odkritje storilca** – v poštev pridejo osebe, ki so imele motiv za dejanje
- pri kaznivem dejanju je glede motiva treba ugotoviti:
 - iz okoliščin kaznivega dejanja, vrste dejanja, žrtve, načina storitve ugotavljamo kakšen motiv je imel storilec
 - ugotavljamo katere osebe bi lahko imele takšen motiv in določiti krog ljudi s tem motivom
 - ugotavljamo ali ima konkretni osumljenec takšen motiv
- **ugotavljanje motiva na temelju okoliščin kaznivega dejanja ni vedno enostavno**, pogosto se **zgolj domneva**, kaj bi lahko bil motiv, ne da bi ga konkretno ugotavljali (*motiv predpostavljamo predvsem pri tistih vrstah kaznivih dejanj, kjer naj bi bil motiv jasen, čeprav je lahko tudi povsem drugačen*)
- **pomen motiva za pravno kvalifikacijo dejanja** – v teh primerih je treba motiv dokazati
 - če je namen storilca sestavni del kvalifikacije kaznivega dejanja, potem brez motiva ni kaznivega dejanja
 - če je zaradi posebnega motiva dejanje težje kvalificirano
- motiv ni pomemben za pravno kvalifikacijo vseh kaznivih dejanj, vendar je koristno, da se zaradi čim bolj popolne razjasnitve okoliščin dejanja ugotovi, zakaj je storilec storil kaznivo dejanje
- **motiv je lahko oteževalna ali olajševalna okoliščina**, ki jo sodišče uporabi pri določitvi kazni
- pri **fingiranem motiv** storilec namenoma prilagodi sledove in okoliščine kaznivega dejanja, zato da bi prikrikl pravi motiv in preiskovalce speljal na napačno pot, to je močan obremenilni indic

3. ZNAČAJ KOT INDIC

- **značaj** je trajna osebnostna lastnost, gre za moralno-etične lastnosti posameznika
- s kriminalističnega vidika so pomembne **negativne značajske poteze** (*sebičnost, maščevalnost, sovražnost, brezobzirnost, pohlepnost...*), ki se povezujejo z deviantnim in kriminalnim vedenjem (*prostitucija, potepuštvu, alkoholizem, nasilništvo, zasvojenost z mamili...*)
- **značaj kot indic**
 - pomaga pri iskanju kroga oseb, ki bi lahko storile določeno kaznivo dejanje
 - utrjuje sum zoper konkretno osebo in pomaga pri podkrepitvi že obstoječih indicev
 - lahko pomaga preprečiti kazniva dejanja (*motiv kot indic se pojavlja pred, med in po dejanju*)
- **značaj kot tak ne more biti posredni dokaz** – storitve konkretnega kaznivega dejanja ne moremo dokazovati s splošnimi značajskimi potezami storilca (*značaj ima lahko velik kriminalistični pomen, ne pa tudi dokaznega*)
- **praktičen pomen značaja kot indica**: iz okoliščin v zvezi s kaznivim dejanjem preiskovalci skušajo ugotoviti morebitne značajske poteze storilca in ga po njih odkriti
- **povezanost značaja s predkaznovanostjo**: izkušnje kažejo, da je velik del storilcev povratnikov, pri tem lahko pride do **stigmatizacije** nekaterih posameznikov, zato je preverjanje značajskih potez domnevnih storilcev z etičnega stališča vprašljivo
- značaj kot indic je **lahko upoštevamo** pri iskanju osumljencev in utrjevanju suma zoper konkretno osebo, **ne moremo ga upoštevati** pri dokazovanju kaznivega dejanja v nadaljnjem kazenskem postopku

4. PREDKAZNOVANOST KOT INDIC

- predkaznovanost je **indic pred dejanjem**, ker obstaja, preden je bilo določeno kaznivo dejanje storjeno
- uporablja se po dejanju za iskanje storilca
- izkušnje kažejo, da dokaj veliko število storilcev (*predvsem klasičnih kaznivih dejanj*) ponavlja svoja dejanja, kljub temu, da so že bili odkriti in kaznovani – **povratniki**
- med povratniki je veliko **specialnih povratnikov**, kar pomeni, da izvršujejo istovrstna kazniva dejanja, zato je specialno povratništvo **močan indic**, ki ga kriminalisti morajo upoštevati, še posebej pri hujših kaznivih dejanjih kriminalisti preverijo specialne povratnika za takšna in sorodna dejanja
- predkaznovanost je pomembna tudi, ker storilci sorodna kazniva dejanja pogosto izvršujejo na enak način, uporabljajo **poseben modus operandi**
- ko storilec ugotovi, da mu določen način storitve kaznivega dejanja uspeva, mu zaupa in ga uporablja v prihodnje
- pojavi se **perseveranca**, ponavljanje istovrstnih načinov delovanja, ki postane značilnost posameznega storilca
- na tem dejstvu deluje **modus operandi evidenca**: v njej so zabeleženi zlasti način storitve, napadeni objekt vrsta in individualnost orodja, kraj in čas storitve...
- primerjamo značilnosti konkretnega primera kaznivega dejanja z modus operandi evidenco ter ugotovimo podobnosti in ujemanja
- v zadnjem času se klasična modus operandi evidenca kritizira, saj so sodobni storilci so bolj prožni in se prilagajajo konkretnim razmeram
- predkaznovanosti lahko kriminalistom pomaga tudi pri nadzorovanju in preprečevanju kaznivih dejanj

5. PRIPRAVLJALNA DEJANJA, SUMLJIVO OBNAŠANJE IN IZRAŽANJE VOLJE OZ. NAMENA ZA IZVRŠITEV KAZNIVEGA DEJANJA KOT INDIC

- ti indici so pomembni tudi za preprečevanje kaznivih dejanj, saj se kažejo kot indici pred dejanjem

a) PRIPRAVLJALNA DEJANJA IN NAPELJEVANJE

- pripravljalna dejanja in napeljevanje so lahko tudi **samostojna kazniva dejanja**
- največkrat so pripravljalna dejanja indic, da določena oseba namerava storiti kaznivo dejanje
- pri prikritih kaznivih dejanjih je mogoče prav s temi indici odkrivati storilce
- velikokrat se **storilec dalj časa pripravlja na kaznivo dejanje**: proučuje objekt napada, njegove značilnosti, navade, okoliščine, pripravlja pot za beg ali skrivanje, odloča se, kakšno orožje bo uporabil, dela skice in pisne načrte za dejanje, usklajuje dejavnosti sostorilcev in pomagačev... – vse te dejavnosti je mogoče zaznati in po njih ugotoviti namen storilca

b) IZRAŽANJE VOLJE OZ. NAMENA ZA IZVRŠITEV KAZNIVEGA DEJANJA

- storilci grozijo žrtvi, se hvalijo, iščejo sodelavce, ponujajo določeno blago ali kako drugače izražajo namero, da bodo storili kaznivo dejanje, zato so tudi takšna dejanja pomemben indic
- celo mali oglasi, izjave v gostilnah, barih lahko kažejo presenetljivo veliko število indicev v katerih se izraža volja oz. namen za izvršitev kaznivega dejanja

c) SUMLJIVO OBNAŠANJE

- dostikrat ni nujno namenjeno storitvi kaznivega dejanja, a je velikokrat del načrtovanja kriminalne dejavnosti
- kaj je značilno za **sumljivo obnašanje**
 - ogledovanje objektov s strani nepoznanih oseb in brez vidnega razloga
 - opazovanje oseb, njihovega zadrževanja in gibanja, spraševanje o njih brez razloga
 - skrivno opazovanje, dolgotrajno zadrževanje ali skrivanje v okolici objektov ali oseb
 - povpraševanje po osebah, ki so neznane v okolju
 - nabavljanje neobičajnih količin določenega blaga, predmetov, ki očitno niso namenjeni lastni uporabi
 - ponujanje različnih storitev ali blaga na domu ali delovnem mestu
 - spraševanje in pogovarjanje o osebah, ki imajo dosti denarja ali drugih dragocenosti, o razporeditvi prostorov in pohištva v objektih, o alarmnih in drugih varnostnih sistemih

6. PSIHIČNE POSLEDICE DEJANJA KOT INDIC

- storitev kaznivega dejanja pušča sled tudi v samem storilcu, v njegovi duševnosti, zavesti in podzavesti
- kaznivo dejanje se na različne načine odraža pri različnih vrstah kaznivih dejanj in različnih vrstah storilcev
- psihično delovanje kaznivega dejanja na storilca je zapleten duševni proces, ki nastaja iz razmerja storilca do kaznivega dejanja in njegove skrbi, da bo odkrit in obsojen
- **psihične posledice** so pomemben indic pri odkrivanju osumljencev iz širšega kroga oseb ter pri vodenju razgovora ali zaslišanja
- psihične posledice dejanja sestavljajo **trije elementi**, ki se v različnih jakostih in oblikah elementi pojavljajo pri vseh storilcih zato so kot indici pomembni za uspešno odkrivanje in preiskovanje (*profesionalnih storilcih, storilcih iz navade, naključnih oz. priložnostnih storilcih*)
 - zavest, da je prav on storil kaznivo dejanje
 - občutek krivde
 - strah pred odkritjem in kaznijo

a) ZAVEST, DA JE STORILEC STORIL KAZNIVO DEJANJE

- ta indic je glavni pogoj in razlog za uporabo poligrafskega testiranja
- ker le storilec pozna vse podrobnosti kaznivem dejanju, odzove se na kritična vprašanja, ker prepozna tista, ki so zares pomembna za kaznivo dejanje, ki ga je storil – zato je poligrafsko testiranje pomemben indic
- treba je izključiti možnost, da bi testirana ali zaslišana oseba zvedela za podrobnosti dejanja na drug način

b) STRAH PRED ODKRITJEM IN OBCUTEK KRIVDE

- ta indic se izraža v psihomotoričnem nemiru in različnih dejanjih, ki vsebujejo sum
- **pri priložnostnih in naključnih storilcih** so pogosti naslednji indici:
 - storilec se posebej zanima za KD in potek preiskovanja; posluša, kaj o tem govorijo ljudje in preiskovalci
 - ponuja svojo pomoč in skuša usmeriti preiskavo na napačno pot
 - daje lažne izjave ali skuša uničiti sledove in vplivati na priče
 - storilec takoj po dejanju zapusti kraj, kjer je živel, se skriva, spremeni svoj videz, uporabi lažne dokumente, pripravlja vse potrebno za beg...
 - storilec se vrača na kraj dejanja, spremlja pogreb žrtve – magija vrnitve na kraj dejanja
 - storilec spremeni način življenja, (*začne pijančevati, veliko potuje, se pretirano zabava, se zapre vase...*)
 - storilec se brani in zagovarja, čeprav ga nihče ni obtožil za KD, z vsakim se želi pogovarjati o dejanju, kaže pretirano zanimanje
 - zaradi močnega psihološkega pritiska se storilec včasih sam prijavi policiji in prizna dejanje
 - pri razgovoru ali zaslišanju se pojavijo močni psihofizični znaki: jecljanje, potenje, rdečica, tresenje rok...
- **poklicni in patološki storilci** ne kažejo takih indicev, ker nimajo občutka krivde ali slabe vesti, vendar tudi takšni storilci izražajo določene psihične posledice dejanja:
 - v krogu kriminalnih oseb se hvalijo o dobro izpeljanem poslu
 - vodijo skrivne dnevnike in zabeležke
 - hranijo posamezne predmete ali dele trupla za spomin na dejanje
 - hvalijo se policistom, če mislijo, da jim dejanja ne morejo dokazati

7. POSEBNE LASTNOSTI KOT INDIC

- za **izvršitev kaznivega dejanja** mora imeti storilec **določene fizične ali psihične sposobnosti**
- psihične in fizične lastnosti so lahko **pogoj za storitev kaznivega dejanja**
- naloga preiskovalcev je, da iz vseh okoliščin v zvezi z dejanjem ugotovijo, kakšne lastnosti je moral imeti storilec
- ko je to storjeno, je iskanje osumljenca s takšnimi lastnostmi lažje
- v praksi kriminalisti premalo analizirajo elemente in okoliščine v zvezi z dejanje, vlagajo premalo miselnega in intelektualnega navora, površno opravljajo preiskovalna ali operativna dejanja, zadovoljijo se z očitnim, ne iščejo dodatnih informacij, s tem izgubijo možnost, da bi prišli do indicev, ki bi pripeljali do storilca

8. poglavje: INFORMATIVNI RAZGOVOR IN ZASLIŠANJE

I. OSEBNI VIRI INFORMACIJ IN NJIHOV POMEN

1. SPLOŠNO O POMENU OSEBNIH VIROV INFORMACIJ

- osebni dokazi so zelo **občutljivo** hkrati pa je to **zelo pomembno področje** kriminalistike in procesnega prava
- **osebni dokazi** so izjave storilcev, žrtev, očividcev, prič... v predkazenskem in kazenskem postopku
- najpomembnejša značilnost osebnih dokazov je **neposrednost**: pri razlagi izjav, je treba ugotavljati le verodostojnost izjave, logične operacije sklepanja niso nujne kot pri stvarnih dokazih
- osebni dokazi so lahko **posredni** (*indici*) ali **neposredni** (*ni potrebno logično sklepanje, ugotavljamo le verodostojnost izjav*)
- **zgodovinsko gledano** so imeli osebni dokazi v predkazenskem in kazenskem postopku različno vlogo in pomen
 - **prej**: v začetnih obdobjih je bilo nujno, da so resnico o preteklem dogodku ugotavljali z osebnimi viri informacij, ker drugih možnosti dokazovanja skoraj ni bilo (*značilno za inkvizitorni postopek*)
 - **kasneje**: kljub razvoju znanosti in tehnike in kljub poudarjanju o večjem pomenu stvarnih dokazov se praksa ni dosti spremenila, še vedno prevladujejo osebni dokazi, zlasti priznanje obdolženca, čeprav so nezanesljivi

2. POMEN INFORMACIJ, KI JIH DAJE DOMNEVNI STORILEC

- **storilec najpopolnejši vir informacij o dejanju**, zato so osebni dokazi, ki izhajajo iz njega še posebej pomembni
- domnevni storilec je **dragocen vir dokazov zoper samega sebe**, je zato **osrednji objekt preiskovanja**
- organi odkrivanja in pregona želijo za vsako ceno dobiti njegovo priznanje ali druge izjave
- pomemben dejavnik, ki postavlja zaslišanje osumljenca v ospredje je **nezmožnost, da bi do resnice prišli drugače, kot s priznanjem osumljenca**
- **včasih** tudi s skrbnim iskanjem stvarnih dokazov ne moremo priti do storilca in mu dokazati krivde, v takih primerih je **resnico mogoče ugotoviti le z zaslišanjem**
- izjave storilca so pomembne za **ugotavljanje objektivnih okoliščin kaznivega dejanja** in za **spoznavanje subjektivnih elementov kaznivega dejanja** (*krivda, motiv, osebnost udeležencev*)

3. PSIHOLOGIJA IZJAV

- **psihologija izjav** je posebna veja kriminalistike, ki preučuje normalne duševne procese, ki nastajajo in se razvijajo pri udeležencih kazenskega postopka v času zaslišanja
- vrsta zunanjih in notranjih dejavnikov vpliva no to, da ljudje **različno zaznavajo** določen dogodek, si ga **različno razlagajo, različno zapomnijo** in se ga kasneje **različno spominjajo**
- izjave dobronamernih očividcev o tem, kaj se je zgodilo, se lahko zelo razlikujejo, ne da bi kdo od njih lagal
- vedno je treba zaslišati vse priče, ki so na voljo
- ne smemo izhajati iz prepričanja, da je določena priča morala opaziti določena dejstva, če je bila na kraju dejanja
- psihologija izjav je pomembna za pravilno vodenje razgovora in zaslišanja in za vrednotenje osebnih dokazov

4. SHEMA DUŠEVNIH PROCESOV PRI ZASLIŠANJU IN RAZGOVORU

a) ZAZNAVANJE

- zaznavanje je pogoj za poznavanje določenega dogodka
- zaznavanje je odvisno je od **fizioloških** (*vid, sluh, voh*) in **psiholoških dejavnikov** posameznika (*zanimanje, interes, motivacija, pozornost, razburjenost*) in **objektivnih okoliščin** (*svetloba, razdalja, prostorske značilnosti*)
- v zaznavanju nekega dogodka je vedno vsebovana tudi njegova **razlaga**, lahko tudi nezavedna: človek si v skladu s svojim znanjem, izkušnjami, razpoloženjem, interesi, vedno razlaga tisto, kar vidi

b) POMNJENJE

- potem ko je priča zazna in dojame določen dogodek, ga shrani v spomin
- pri storilcih delujejo **podzavestni obrambni mehanizmi**, ki povzročajo, da se njihov spomin na dogodek razlikuje od resničnosti, ne da bi pri tem zavestno lagali
- še več možnosti za **nezavedne napake** je **pri pričah**: lahko pride do trajnih ali začasnih vrzeli v spominu, ki se jih priča zaveda ali ne, te vrzeli priča včasih zapolnjuje z drugimi vsebinami, včasih priča včasih razširi dogodek z okoliščinami, ki se niso zgodile, lahko pride celo do razširitve dogodka iz sanj...
- zelo pomembna je **individualna sposobnost pomnenja**, nekatere osebe imajo fotografski spomin in si zapomnijo vse podrobnosti, druge osebe pa niso sposobne podati niti najbolj površnega opisa
- zato je treba pri oceni izjav, ki jih dajejo priče **preveriti splošno sposobnost zaznavanja in pomnenja** zaslišane osebe ter **konkretne okoliščine**, v katerih je potekalo zaznavanje dejanja
- obstaja tudi **nevarnost kontaminacije** zaznane ali zapomnjene vsebine: priča si napačno razlaga, kar je videla, ker pomeša prvotno zaznavo z informacijami, ki jih je dobila kasneje, izjavo je treba dobiti čim prej po dogodku

c) REPRODUKCIJA

- reprodukcija je **priklic dogodkov iz spomina**
- pomembne so **individualne sposobnosti posameznikov in taktika razgovora in zaslišanja**
- velik pomen ima **kognitivni intervjuju**, nekateri pa za izboljšanje spomina priporočajo **uporabo hipnoze**

II. KRIMINALISTIČNI IN PRAVNI VIDIK

- pri nas **ureditev informativnega razgovora in zaslišanja nelogična in nesmiselna**

1. POLICIJA: ZBIRANJE OBVESTIL – INFORMATIVNI RAZGOVOR, NEFORMALNO ZASLIŠANJE, INTERVJU

- **ZKP policiji ne dovoljuje, da bi opravljala preiskovalno dejanje zaslišanja**
- policija zaslišanja kot preiskovalnega dejanja ne sme opraviti niti, če ima pooblastilo preiskovalnega sodnika
- **policija sme samo zbirati obvestila**, ki bi utegnila biti koristna za uspešno izvedbo kazenskega
- pri zbiranju obvestil lahko policija osebo povabi na **informativni razgovor, neformalno zaslišanje, intervju...**

a) NAMEN ZBIRANJA OBVESTIL IN DOKAZNA VREDNOST

- zbrati čim več informacij o kaznivem dejanju in storilcu za utemeljen sum, ki omogoča vložitev kazenske obadbe
- izločiti nedolžne osebe
- preveriti alibi osumljenega, dobiti in preveriti priznanje
- dokumentirati informacije

b) PROBLEM DOKAZNE VREDNOSTI INFORMATIVNEGA RAZGOVORA

- **informativni razgovor ni formalno opravilo in nima dokazne vrednosti**, je pa podlaga za pričetek delovanja sodnih organov in za obravnavanje zadeve z dokaznega vidika
- pravilno in smotrno bi bilo izjavam, ki jih dajejo osumljenci policiji, **dopustiti dokazno vrednost na sodišču**
- izjave osumljenca, ki jih je dal policiji, **niso dokaz v kazenskem postopku**, temveč se **po zaključku preiskave izločijo iz spisa, za izjave**, ki jih je pridobila policija, **sodišče sploh ne ve**, zato nanje ne more opreti sodbe
- **nezakonito pridobljenih izjav osumljencev** ni treba izločiti, mogoče pa je kaznovati preiskovalca, ki je pridobil izjave na nezakonit način

b) POTEK INFORMATIVNEGA RAZGOVORA

- **policija** pri informativnem razgovoru **oseb ne sme zasliševati** kot obdolžencev, prič ali izvedencev
- v vabilu mora biti navedeno, zakaj je oseba vabljena, če se vabilu ne odzove, jo lahko prisilno privedejo
- **pravice zaslišanca pri informativnem razgovoru**
 - pri običajnem razgovoru se oseba prostovoljno pogovarja s policisti, lahko svobodno odide, če želi, ne glede na to ali v razgovoru nastopa kot priča, kot osumljenec, kot očitavec..., ključno je, da ji ni odvzeta prostost
 - pri odvzemu prostosti, veljajo za zaslišanca **posebna določila iz 4.člena ZKP**: biti mora obveščena razlogih za odvzem prostosti, ni dolžna ničesar izjaviti (*pravica do molka*), ima pravico do takojšnje pravne pomoči zagovornika, pristojni organ je na zahtevo dolžan obvestiti o odvzema prostosti njene najbližje
- **kriminalist**, ki vodi razgovor ima malo opornih točk, malo argumentov s katerimi lahko potrdi svoje trditve, tipati mora v različnih smereh, njegovo delo je izrazito hevristično, iskalno, ocenjevati mora informacije, ne ve kakšno vlogo ima oseba s katero opravlja razgovor, ali je sploh pravi vir informacij
- **intervju** ima nekatere **prednosti**, ki prihajajo v poštev pri dobronamernih pričah, žrtvah kaznivega dejanja pa tudi pri osumljenih storilcih (*so bolj sproščeni, kar omogoča boljše možnost pridobivanja informacij*)
- vendar v praksi **neformalni razgovor poteka v smislu zaslišanja**, saj policisti in kriminalisti nastopajo s pozicije moči državnega organa, razgovor s policistom, povabilo v uradne prostore in zadrževanje tam je za občana neprijetno in prisilno dejanje, zato je nesproščen in napet, kar ovira boljše podajanje informacij

c) ZKP O INFORMATIVNEM RAZGOVORU

- pri informativnem razgovoru **ni formalnih predpisov o vodenju informativnega razgovora**
- nekatere določbe ZKP, ki veljajo za zaslišanje, bi bilo smiselno uporabljati v policijskem postopku kot etična načela za vodenje informativnega razgovora
- izločiti bi bilo potrebno tista določila, ki onemogočajo uporabo kriminalistično-taktičnih metod razgovora

2. PREISKOVALNI SODNIK: ZASLIŠANJE

- **preiskovalni sodnik** pri zaslišanju že izhaja iz ene od možnih hipotez in iz določenega gradiva
- zaslišanje že **sodi v kazenski postopek in ima dokazno vrednost**
- ZKP natančno predpisuje postopek za zaslišanje obdolženca in prič (*členi: 227., 238., 240., 241.*)
- **pravice obdolženca pri zaslišanju**: za osumljenca se domneva da je nedolžen, ima pravico do zagovornika, pravico do molka, ni se dolžan zagovarjati, ni dolžan izpovedati ničesar zoper svoje bližnje ali priznati krivde, ima pravico do uporabe materinega jezika, ima pravico zvedeti česa je obdolžen in kaj je podlaga za obdolžitve
- **postopek za zaslišanje obdolženca**: obdolženca je treba poučiti o njegovih pravicah, omogočiti mu je treba prosto pripovedovanje o vseh okoliščinah, vprašanja morajo biti jasna, razločna in določna, za razjasnitev okoliščin se mu lahko postavi dopolnilna, precizirajoča in kontrolna vprašanja, prepovedana so sugestivna in kapciozna vprašanja, lahko prekliče izjavo dano policiji, kljub priznanju lahko navaja še durge dokaze
- **zaslišanje prič**: pričo je treba opozoriti, da je dolžna pričati, razen, če gre za osebo, oproščeno pričevanja, prič ni treba odgovarjati na posamezna vprašanja, če je verjetno, da bi s tem spravila sebe ali svoje bližnje v hudo sramoto, znatno materialno škodo ali kazenski pregon, dolžna je govoriti resnico; o pričanju se sestavi zapisnik

3. RAZLIKE MED INFORMATIVNIM RAZGOVOROM IN ZASLIŠANJEM

- **pravni vidik:** izjave, ki jih da zaslišani med informativnim razgovorom imajo zgolj informacijski pomen, izjave, dane na zaslišanju pa imajo dokazno vrednost na sodišču
- **postopkovni vidik:** zaslihanje je pravno urejeno v ZKP, informativni razgovor pa ne
- **informacijski vidik:** informativni razgovor ima hevristični pomen, zaslihanje pa silogistični pomen
- **dokumentiranje:** informativni razgovor se dokumentira v obliki uradnega zaznamka, razgovor pa v obliki zapisnika
- **posebne značilnosti po katerih se informativni razgovor loči od zaslihanja:** poudarek je na iskanju oseb, ki bi lahko nudile potrebne informacije, količina znanja o dejanju in storilcu je precej omejena, bolj zaupen drugačen odnos med preiskovalcem in izprašanim, drugačen način komuniciranja

III. STRATEGIJA, TEHNIKA IN TAKTIKA RAZGOVORA IN ZASLIŠANJA

1. STRATEGIJE ZASLIŠANJA

- **strategija zaslihanja** je usmeritev delovanja kriminalista ali preiskovalnega sodnika pri zaslišanju domnevnega storilca in ugotavljanju njegove krivde

a) POGlavITNE STRATEGIJE (*Geerds*)

- **strategija presenečenja:** preiskovalci osumljenca takoj in odkrito obtožijo za kaznivo dejanje ali pa ga nekaj časa pustijo v negotovosti in mu nato predočijo celotno dokazno gradivo (*predočitev je element presenečenja*), ta strategija je primerna, ko imamo opraviti z zelo inteligentnimi storilci in je na voljo dovolj dokaznega gradiva
- **strategija preverjanja (sondiranja):** previdno in tipajoče se seznanjamo s tem, kar ve osumljenec, šele na koncu mu postavljamo bolj natančna vprašanja, ta strategija se uporablja najpogosteje
- **strategija mehčanja:** to je dolgotrajno in zavlečeno zasliševanje, ta strategija je nevarna za osumljenca ki laže, ker je veliko možnosti, da se zaplete v laži in pozabi, kaj je že izjavil
- **strategija otipavanja:** ugotavljanje drugih kaznivih dejanj osumljenca

b) STRATEGIJE GLEDE NA OSEBNOST STORILCA (*Aubry, Caputo*)

- **strategija čustvenega stila razgovora:** uporablja se v razgovoru z osumljencem, ki je bolj čustvena osebnost
- **strategija razumskega stila razgovora:** uporablja se v razgovoru z osumljencem, ki je bolj razumska osebnost

c) STRATEGIJE GLEDE NA KRIVDO OSUMLJENCA (*Inbau, Reid*)

- strategije pri osumljencih, katerih **krivda je definitivna ali zelo verjetna**
- strategije pri osumljencih, katerih **krivda je negotova ali dvomljiva**

d) STRATEGIJE, KI JIH OMENJAJO V SOCIOLOŠKIH ŠTUDIJAH (*Malinowski, Brusten*)

- **strategija reakcije:** temelji na spoznanju, da se na izjavo drugega ustrezno odzovemo
- **strategija prepričanja:** prepričanje osumljenca policija vse ve
- **izpopolnitvena strategija:** osumljenec mora nenehno dopolnjevati svoje izjave
- **strategija razkoraka:** osumljenca se opozarja na razkorak med njegovimi izjavami in drugimi dokazi
- **strategija zapletanja:** osumljenec se zapleta v lastne laži in izjave
- **strategija dvoma v prepričljivost izjave:** osumljenca opozarjamo da njegova izjava ni prepričljiva

e) RAZLIČNE OBLIKE IZPRAŠEVANJA PRI PREISKOVANJU VARNOSTNIH POJAVOV (*Markonić*)

- **enkratno izpraševanje:** opravi se le en razgovor o zadevi
- **podaljšano izpraševanje:** med razgovorom se razpravlja o drugih vprašanih, ki niso neposredno povezana z glavno temo razgovora

- **nepretrgano izpraševanje:** daljši razgovor o različnih temah, osumljenec ostaja isti, preiskovalci se menjajo

f) STRATEGIJE GLEDE NA NARAVO OSEBNEGA STIKA MED POLICIJO IN ZASLIŠANIM (*Tatomirović*)

- **blago izpraševanje:** osumljenec in preiskovalec sta enakopravna, razgovor poteka spontano, brez vsiljevanja teme ali vprašanj
- **nevtralnno izpraševanje:** med udeležencema je poslovni odnos, korekten in vpluden, preiskovalec je nevtralen, ne zastavlja sugestivnih vprašanj
- **strogo izpraševanje:** podobno zasliševanju v preiskavi, osumljenec privoli na razgovor, ga lahko sam prekine, vendar se mu postavljajo tudi zelo neprijetna vprašanja

g) STRATEGIJE POVZETE PO AMERIŠKIH PISCIH (*Kassin, Wrightsman*)

- **manipulativne strategije:** zmanjševanje teže dejanja, prevalitev odgovornosti na žrtev, racionalizacija...
- **zastaševalne strategije:** povečevanje teže dejanja in odgovornosti, prikazovanje več dokaznega gradiva, kot ga preiskovalci dejansko imajo
- **strategija osebnega stika:** pristen medsebojni odnos med osumljencem in preiskovalcem

2. TEHNIKA OZ. TAKTIKA ZASLIŠANJA

- **tehnika zaslihanja** pomeni različne vrste zasliševanja, različne metode in pristope k zaslišanju ali razgovoru, ki jih uporabljajo preiskovalci glede na izbrano taktiko
- **taktika zaslihanja** pomeni konkretni izbor tehnik, načrt uporabe določenih tehnik, njihovo konkretno izvajanje

a) RAZLIČNE VRSTE TEHNIK OZ. TAKTIK ZASLIŠANJA

- **nakazovanje korektnega postopka:** osumljenec dobi vtis korektnosti postopka in opusti fatalistični način obrambe, značilnost je sodelovanje in topel odnos preiskovalca do osumljenca
- **prepričanje v krivdo:** preiskovalec vzbuja popolno prepričanost v krivdo osumljenca, ki sploh ni vprašljiva, navaja le nekatera dejstva in dokaze ter drži osumljenca v negotovosti
- **prenos odgovornosti:** obsojanje žrtve, za zmanjševanje moralne teže dejanja se del odgovornosti prenese na žrtev ali sosterilce, storilec tako lažje sprejme dejanje in ga prizna
- **zmanjševanje moralne teže dejanja:** dejanju se pripisuje manjši pomen kot ga v resnici ima
- **prijateljski pristop:** preiskovalec nastopa kot prijatelj, ki svetuje, kaj je najbolje za osumljenca
- **oškodovanec pretirava glede škode:** češ da je oškodovanec pretiraval pri prikazovanju posledic dejanja
- **psihološka kopel:** menjava prijateljskega in sovražnega odnosa do osumljenca z namenom, da lažnivce vržemo iz psihološkega ravnotežja
- **Colombova taktika igranja naivneža:** z igranjem na videz neumnega in naivnega preiskovalca se zavede osumljenca v brezskrbnost in neprevidnost (*po TV nadaljevanji Colombo*)
- **prikaz brezuspešnosti odpora:** preiskovalec razumsko predoči osumljencu nesmiselnost zanikanja
- **seznam imen:** osumljenec naj napiše seznam imen prijateljev in sodelavcev, sokrivce navadno izpusti
- **laskanje, hvaljenje storilca:** laskanje in sklicevanje na ponos in čast, poudarjanje dobro opravljenega posla, bistrornosti storilca...
- **prostorska in časovna orientacija:** preverjanje dogodkov pred, med in po dejanju ter glede na lokacijo zaradi odkrivanja neskladnosti v izjavi osumljenca
- **napeljevanje sodelavcev enega proti drugemu:** sklicevanje na to, da bo eden od storilcev povedal resnico, zato je bolje, da to stori osumljenec
- **premislite preden odgovorite:** pripomba, ki osumljenca sili k razmisleku o tem ali preiskovalec že vse ve
- **opozoriti osumljenca na fiziološka in psihološka znamenja krivde:** suha usta, potenje, rdečica, tresenje rok, gledanje v tla, izogibanje pogledu...
- **simpatiziranje z osumljencem:** češ, da bi v njegovem položaju lahko vsakdo storil kaznivo dejanje
- **predlagati sprejemljivejši motiv za dejanje**
- **prikazati osumljencu škodljive posledice, če bo nadaljeval s kriminalnim početjem**
- **tehnika navzkrižnega zaslišanja:** v ZDA to metodo uporabljajo stranke sodišču pri zaslišanju prič, v kriminalistični praksi pa navzkrižno zaslišanje pomeni zaslišanje osebe, ki ji več preiskovalcev izmenoma in po vrstnem redu zastavlja vprašanja, osumljencu pospešeno postavljajo vprašanja, odvzamejo mu možnost za razmislek, silijo ga k hitrim, nepremišljenim odgovorom v upanju, da se bo sam izdal
- **metoda kognitivnega intervjuja:** temelji na sprostitvi zaslišane in uporaba tehnik za obuditev spomina

IV. DOPUSTNE METODE RAZGOVORA IN ZASLIŠANJA

- glede dopustnosti obstajajo nekatere omejitve (*prepovedani sta preslepitev in sugestija*), vendar v glavnem pri razgovoru in zaslišanju **veljajo splošna pravila komuniciranja** (*običajno in dopustno v komuniciranju med ljudmi*)
- namen razgovora ali zaslišanja je zbrati informacije in dokaze, pomembne za kazenski postopek
- v razgovoru in zaslišanju morajo preiskovalci pridobiti resnične izjave vpletenih oseb na **zakonit** in **etičen** način
- pri tem morajo upoštevati različne situacije – krivi storilci želijo prikriti dejanje, zato molčijo, lažejo, iščejo izgovore, nekateri nedolžni se želijo razbremeniti suma, a pri tem delujejo povsem zmedeno...
- preiskovalci morajo **ugotoviti resnico, zavarovati dokaze, pridobiti priznanje in razbremeniti nedolžne**

1. ZNAČILNOSTI DOPUSTNIH METOD RAZGOVORA IN ZASLIŠANJA

- metode razgovora in zaslišanja morajo biti **etične** in **zakonite**, če želimo, da bodo dopustne
- pri razgovoru in zaslišanju obdolženec prosto pripoveduje o tem, kaj se je zgodilo in drugih okoliščinah dogodka
- obdolžencu je treba omogočiti **neovirano pripovedovanje**, v katerem se lahko izjavi o vseh okoliščinah, ki ga obremenjujejo, in navede vsa dejstva, ki so v korist njegovi obrambi
- obdolženec ima tudi pravico do molka, vendar si s tem lahko oteži zbiranje dokazov v svojo obrambo
- priče morajo govoriti resnico, obdolženec pa lahko tudi laže
- zaslišani **najprej prosto pripoveduje** o kaznivem dejanju, nato se mu postavljajo **vprašanja** (*glej spodaj točko 2.*)

2. VPRAŠANJA IN VRSTE VPRAŠANJ

- **vprašanja** je treba postavljati **jasno, razločno** in **določno**, tako da jih obdolžencu popolnoma **razume**
- **splošna vprašanja:** pripoved o dogodku in drugih pomembnih dejstvih, zaslišani pove vse, kar ve o zadevi
- **dopolnilna vprašanja:** o okoliščinah, ki jih zaslišani ni omenil v pripovedovanju
- **precizirajoča vprašanja:** zaslišani se natančneje izrazi o okoliščinah, ki jih je že povedal
- **vprašanja za izboljšanje spomina:** pomagajo pri spominjanju, treba je paziti, da ne gre za sugestijo
- **kontrolna vprašanja:** za preverjanje točnosti podane izjave

3. KOGNITIVNI INTERVJU PRI DOBRONAMERNIH PRIČAH

- pri dobronamernih pričah je treba poskrbeti le za **čim boljšo reprodukcijo dogodka**
- za to se uporablja **kognitivni intervju**, kizajema tehnike za izboljšanje spomina in priklic spomina na pretekle dogodke, sestavljajo ga štiri osnovne spodbujevalne metode spomina, bistvo pa je sproščenost in mirnost prič
- **štiri osnovne spodbujevalne metode spomina pri kognitivnem intervjuju:**
 - vzpostavitev konteksta: oseba naj si čim bolj popolno predstavlja situacijo in okolje, v katerem se je zgodilo dejanje, lahko zapre oči in v mislih podoživlja situacijo ob dejanju
 - popolnost priklica: nekatere osebe ne vedo za podrobnosti, ker menijo, da niso pomembne, zato jih je treba spodbuditi, da opišejo vse, kar se je dogajalo ne glede na pomembnost za samo zadevo
 - priklic dogodka v spomin v različnem časovnem zaporedju: priklic dogodka v spomin ne le tako, kot je potekal, ampak tudi obratno, to poudarja različne vidike dogodka, odkrijejo se vrzeli in napake v spominu
 - spreminjanje vidikov: oseba naj poskuša gledati na zadevo z različnih zornih kotov in skuša podoživeti dogodek z očmi očitca, oškodovanca, sostorilca,... statični pogled na zadevo lahko izpusti določena dejstva, ki se jih je z drugega vidika možno spomniti

4. METODE, S KATERIMI ODKRIVAMO VZROK ZA LAGANJE

- pri pričah, ki lažejo, je treba odkriti **vzrok za laganje**, ki ga odkrijemo: s temeljnim preverjanjem izjav, z iskanjem notranjih protislovij in nasprotovanj z drugimi dokazi, s podrobnim zaslišanjem o posameznih okoliščinah, z iskanjem motiva za lažno pričanje (*strah, lastna krivda, udeleženos, interes*)

5. PREPRIČEVANJE DOMNEVNEGA STORILCA

- domnevnega storilca je treba s **prepričevanjem** vzpodbuditi, da pove resnico
- dovoljeno je le prepričevanje z **etičnimi in dopustnimi metodami**
- **prepričevanje je lahko:**
 - racionalno: preiskovalec se sklicuje na razum osumljenca in mu logično predoči težo obremenilnih argumentov ter nesmiselnost lažne obrambe
 - emocionalno: preiskovalec pritiska na osumljenčeva čustva

6. METODA POJASNJEVANJA

- **metodo pojasnjevanja** se uporablja v primerih, ko je na voljo dovolj dokazov za krivdo osumljenca in če domnevni storilec ne razume pomena zbranih dokazov za ugotavljanje njegove krivde

V. PREPOVEDANE IN DVOMLJIVE METODE ZASLIŠEVANJA

- v zvezi z zaslišanjem domnevnega storilca je sporno vprašanje, katere metode zaslišanja so dopustne in katere ne, kakšno tehniko in taktiko zasliševanja preiskovalci lahko uporabijo, kaj je nedopustno, neetično, nezakonito
- po eni strani potrebujemo učinkovite metode za preiskovanje, po drugi strani pa moramo varovati človekove pravice in dostojanstvo – zaradi tega je prepovedana uporaba številnih metod, ki bi lahko pripeljale k resnici
- odločitev ali je neka metoda nezakonita, dvomljiva, neetična je odvisno od stališča in zornega kota tistega, ki jo ocenjuje (*z vidika obdolženca je skoraj vsako zaslišanje vprašljivo, neetično in varljivo, saj je namen priznanje*)

1. UPORABA SILE, GROŽNJE IN DRUGIH PODOBNIH SREDSTEV

- **zakon** pri zaslišanju obdolženca **izrecno prepoveduje uporabo sile, grožnje ali drugih podobnih sredstev**, da bi se dosegla kakšna izjava ali priznanje
- **sila** je lahko fizična ali psihična
 - fizična: grdo ravnanje ali mučenje, pretepanje, klofutanje, izpostavljanje mrazu, vročini, žejni ali lakoti, povzročanje utrujenosti, neprespanosti in drugih fizičnih bolečin, takšno ravnanje je tudi kaznivo, kljub temu se v praksi v predkazenskem postopku včasih uporabljajo te metode, svojevrstna fizična prisila je tudi prepoved kajenja za kadilce, podobno je z narkomani in alkoholiki, tako lažje izsilijo privolitev na izjavo
 - psihična: obljube, preslepitev, nagovarjanje, opozarjanje na koristi priznanja in na škodljive posledice molka, grožnje s fizičnim nasiljem, grožnje z odvzemom prostosti, grožnje z maščevanjem in nenehnim nadzorom
- pri **dolgotrajnih zaslišanjih** gre za fizično in psihično nasilje, priprti ima sicer pravico do 8-urnega počitka, preiskovalcem pa ostane 16 ur, ki jih lahko uporabijo za zaslišanje, 16 ur nepretrganega zasliševanja je zelo utrujajoče, pomeni velik fizični in psihični napor za zaslišanega, dolgotrajna zaslišanja vodijo k upadu obrambne energije, priznanje dejanja ali apatijo, ko je zaslišani pripravljen priznati vse, da bi bilo postopka enkrat konec, takšne metode so škodljive in nevarne, ko ni stvarnih dokazov in cela obtožba temelji na osebnih dokazih
- **taktika neutrudne temeljitosti** je najtežja za storilca, po vestno opravljeni biografiji, ki vsebuje tudi najmanjše podrobnosti, preide preiskovalni sodnik z neutrudno preciznostjo na predmet preiskovanja in tako v neskončnost, razgovor traja ure in ure, nanaša se na pomembne in nepomembne teme in podrobnosti, ima namen utruditi zaslišanega, zlomiti njegov odpor in ga tako pripraviti k spoznanju
- **posebne psihološke tehnike zasliševanja** uporabljajo policijski in vojaški zasliševalci v totalitarnih sistemih:
 - metoda pranja možganov, interakcijska tehnika, tehnika intervjuja, tehnika predhodnega mehčanja

2. SUGESTIJA

- zakon prepoveduje **sugestivna vprašanja**: vprašanja v katerih je že vsebovano navodilo, kako je treba odgovoriti, napeljujejo na napačen odgovor, njihovo oblikovanje in vsebina vodijo do tega, da zaslišani hote ali nehoti popusti sugestiji spraševalca in odgovori tako kot spraševalec od njega pričakuje
- **vrste sugestivnih vprašanj** (po Vodinec)
- **popolna disjunktivna vprašanja**: dopuščajo le odgovor z da ali ne, nevarna so, ker zaslišanega omejujejo in mu ne dopuščajo tretjega odgovora
- **nepopolno disjunktivna vprašanja**: dovoljujejo širši krog odgovorov, vendar zaslišanega še vedno omejujejo
- **ekspektivna vprašanja**: terjajo odgovor z da ali ne, so lahko pritrdilna ali nikalna (*Ali ne, da ste žrtev ubili s kalašnikom? Ali ne, da vas žrtev ni izživala ali vam grozila?*)
- **kapciozna vprašanja**: vprašanje izhaja iz predpostavke da je določeno dejstvo nesporno ugotovljeno, čeprav ni, izhajajo iz predpostavk da je obdolženec nekaj priznal, česar ni priznal
- kdaj so **sugestivna vprašanja dovoljena in kdaj ne**:
 - načeloma so vsa sugestivna vprašanja so **prepovedana** ne glede, ali gre za zaslišanje obdolženca, priče ali drugega udeleženca kazenskega postopka, vendar se v praksi kljub temu pogosto uporabljajo
 - ko je treba razčistiti in dobiti nedvoumen odgovor glede posameznih okoliščin dejanja, so disjunktivna sugestivna vprašanja **potrebna in koristna**, odgovore na taka vprašanja je treba preveriti s kontrolnimi vprašanji
 - sugestivna vprašanja so **dopustna** tudi, če gre za spodbujanje volje do pričevanja
 - nekateri menijo, da so določene vrste sugestivnih vprašanj dopustne, če so v okviru dovoljenih ukrepov
 - problem je, če sugestivna vprašanja napeljuje zaslišanega k neresnični izjavi (*pri otrocih, mladoletnikih, psihopatih in močno sugestibilnih osebah*), v takih primerih je potrebna posebna previdnost

3. PRESLEPITEV

- preslepitev je širok pojem – od očitnih preslepitev, do mejnih področjih, za katera je težko reči ali so dovoljena
- **nedovoljene** so:
 - lažne obljube zaslišanemu, ki niso vezane na pristojnost zasliševalca, ampak na zakon (*milejša kazen če prizna*)
 - navajanje dejstev, ki niso resnična, da bi se na ta način pridobila izjava zaslišanega (*to je nezakonito in taktično tvegano, ker lahko zaslišanega utrdi v prepričanju, da preiskovalci nič vedo in je še manj pripravljen spregovoriti*)

4. SPECIALNE TEHNIKE KOMUNICIRANJA

- tudi specialne tehnike komuniciranja spadajo med nedovoljene metode zasliševanja
- **nedovoljene** so **tehnike komuniciranja**, pri katerih zasliševalci:
 - dajejo zaslišanemu protislovna sporočila
 - iz izjav zaslišanega načrtno izvajajo paralogične zaključke
 - dajejo besedam zaslišanega nov semantični pomen
 - postavljajo zaslišanemu dvoumna vprašanja...
- posledica je zmedenost in nesposobnost zaslišanega, da razume pravo naravo situacije in ne ve, kaj je zanj dobro, tako da vedno težje razvija obrambne mehanizme

5. ZVIJAČE, KI SO DOVOLJENE

- ne bi se bilo smotrno odpovedati prav vsaki zvijači in zanki, v katero se lahko ujame zaslišani
- nekatere dovoljene zvijače in nedovoljene preslepitve so si zelo blizu
- v vsakem primeru mora biti taktika razgovora oz. zaslišanja takšna, da se preiskovalec zaslišanemu ne laže (*lahko pa zaslišanega pušča v dvomu glede posameznih dejstev in mu s tem otežuje obrambo*)
- **zvijače, ki so dovoljene**:
 - držanje zaslišanega v negotovosti, kaj je preiskovalcem znanega o zadevi, vsebini in vrsti dokazov
 - taktika, da zasliševalec namenoma ne razkrije laži zaslišanega, temveč ga pusti, da se nadalje zapleta vanje
 - zasliševalec zbudi v zaslišanem napačno predstavo o svojih namerah in obveščenosti o dogodku
 - zasliševalec oblikuje v zaslišanem namen, da uporabi neprimerna sredstva za obrambo
 - zasliševalec oblikuje v osumljencu cilje, da bi opravil dejanja, ki bi ga pripeljala v neugoden položaj...
 - zasliševalec z lažno izjavo ugotavlja verodostojnost osumljenčeve izjave, ki mu je v škodo (*precej sporno*)
 - zmotno razmišljanje zaslišanega, ne da bi zasliševalec uporabil laž ali prevaro (*zasliševalec lahko izrabljuje nepravilno predstavo zaslišanega, da pojasni kaznivo dejanje*), vendar če gre za očitno pravno zmotno glede dolžnosti pričanja, je treba to zaslišanemu pojasniti
 - če zasliševalec ne izjavi nič lažnega in se zaslišani zaradi napačen sklepanja sam ujame v past, to ni prevara

6. POMEN IZJAV, PRIDOBLENIH Z NEDOPUSTNIMI METODAMI

- kakšne so **sankcije za nedopustno pridobljene izjave** in kakšna je **njihova usoda** na glavni obravnavi
- obstajata **dve stališči**:
 - nezakonito pridobljene izjave so nične in jih nikakor ni možno uporabiti na glavni obravnavi za utemeljitev sodbe – izhajamo iz varstva človekovih pravic
 - če so nezakonito pridobljene resnične, je njihova uporaba na glavni obravnavi dopustna, vendar se sankcionira nezakonito ravnanje preiskovalca – izhajamo iz učinkovitosti kazenskega postopka
- zaplete se pri vprašanju, **kaj storiti s stvarnimi dokazi, ki so jih preiskovalci dobili z nezakonitim zasliševanjem domnevnega storilca**
 - take dokaze je potrebno izločiti iz dokaznega gradiva, pa tudi vse druge dokaze in informacije, ki izhajajo iz tega dokaza – ekskluzijsko pravilo (*zastrupljeno drevo zastrupljen sadež*)
 - take dokaze se sme uporabiti v postopku, organu, ki je nezakonito postopal pa se izreče ustrezna sankcija
- teoretik Damaška meni, da ekskluzijsko pravilo za naše razmere ni primerno, ker preveč poudarja koristi posameznika v primerjavi s koristjo družbe in učinkovitostjo kazenskega postopka
- po ZKP velja **ekskluzijsko pravilo**: če so dokazi pridobljeni z nezakonitim zaslišanjem, sodne odločbe ni mogoče opreti na obdolženčevo izpovedbo, pa tudi izvedeni dokaz ne more biti podlaga za sodbo
- **ekskluzijsko pravilo velja** za vse osebne in stvarne dokaze pridobljene s prepovedanimi in nezakonitimi metodami zaslišanja, s hipnozo, z nezakonitim prisluškovanjem ali snemanjem

7. POLIGRAF

- **poligraf** je ena od naprav za preverjanje zavajanja
- **naprave za preverjanje zavajanja**:
 - voice stress analyser: deluje na podlagi frekvenc človeškega glasu
 - EEG preiskave: nek znanstvenik je odkril tipičen možganski val, ki nakazuje, da človek laže
 - okulometrična metoda: deluje na principu gibanja, premikanja, širjenja očesnih zenic in spreminjanja barve
 - poligraf: naprava, ki dela psihofiziološke izpise

a) POLIGRAFSKO TESTIRANJE

- uporaba poligrafa:
 - če ni zadostnih materialnih dokazov
 - če gre za več osumljencev in je treba izmed njih izločiti storilca
- **prednosti uporabe poligrafa za policijo**: poligraf zmanjša šikanoznost policije, če policija uporabi poligraf, se lahko izogne nevšečnostim in publiciteti pri zbiranju podatkov, nepotrebnemu obremenjevanju znancev in ljudi, ki prihajajo v stik z osumljencem
- osumljenec **ni dolžan sodelovati** pri poligrafskem testiranju – mora **prostovoljno privoliti v testiranje**
- **potek testiranja**: preiskovalec opravi tri testiranja, naprej dobi prvi odziv, potem se osredotoči na dejstva okrog elementa, na katerega je bil odziv, nazadnje se podrobno osredotoči na rezultate iz drugega testa
- **kdo ni primeren za testiranje**: nosečnice, otroci do 12 let, osebe v stanju akutne bolečine, osebe, ki so neprespale, ne spočite, lačne, hudi srčni in hormonski bolniki

b) SESTAVA POLIGRAFA

- poligraf je **sestavljeno iz 5 modulov**:
 - modul, ki meri pritisk človeka
 - modul, ki beleži utrip srca na minuto
 - modul, ki beleži električno prevodnost kože (*spremembe znojenja, ker nadledvična žleza pod stresom proizvede adrenalin in noradrenalin*),
 - modul ki meri globino in hitrost dihanja
 - ojačevalni modul, ki podvoji reakcijo

c) ZKP O POLIGRAFU

- ZKP izrecno **ne prepoveduje uporabe poligrafa**, vendar sami **rezultati testiranja niso dokaz v postopku**, ampak **le indic** za preiskovalne organe, da je osumljeni storilec kaznivega dejanja
- **sporno vprašanje** kaj storiti s stvarni dokazi, ki so jih kriminalisti našli s pomočjo uporabe poligrafa, na katero je osumljeni prostovoljno pristal – obstajata **dve nasprotujoči si stališči**:
 - takšni stvarni dokazi naj se uporabijo v kazenskem postopku (*nima smisla oprostiti očitno krivega storilca*)
 - tako pridobljene in iz njih izvedene dokaze je treba izločiti
- **vmesno stališče**: v kazenskem postopku naj uporabijo tiste stvarne dokaze, do katerih so prišli preiskovalci s poligrafskim testiranjem ali drugimi metodami, ki same po sebi ne kršijo določb ZKP, ker je domnevni storilec sam pristal na testiranje in ker metoda ni izrecno prepovedana v predkazenskem postopku, bi bilo nesmiselno izločiti stvarne dokaze, ki izhajajo iz tako pridobljenih izjav

VI. STRATEGIJE ZAGOVORA

- v postopku je tako za krivega storilca kot tudi za nedolžno osumljenega **značilna močna obrambna usmeritev**
- osumljeni storilec se izmika organom odkrivanja in pregona, če ga odkrijejo skuša odvrniti sum, pri tem deluje **aktivno** (*zanika dejanje, zbira dokaze za obrambo, prikriva dokaze ki bi ga obremenjevali*) ali **pasivno** (*brani se z molkom*)
- obstajajo določene razlike, ki omogočajo **razločevanje obnašanja krivega storilca od nedolžnega osumljenca**
- v zagovoru domnevnih storilcev je najti nekatere značilnosti, zato govorimo o **strategijah zagovora**
- poznavanje strategij zagovora je **koristno za načrtovanje taktike in tehnike razgovora in zaslišanja**

1. POJEM STRATEGIJE ZAGOVORA

- **strategija zagovora** je način zagovora domnevnega storilca, je poglavitna smer, ki ji sledi, da bi dosegel cilj
- strategijo zagovora je treba ločiti od taktike, ki jo zaslišani uporablja v okviru določene strategije
- strategija lahko se spreminja glede na potek dokazovanja in položaj domnevnega storilca
- **izbor strategije** je odvisen od več dejavnikov: vrsta kaznivega dejanja, dokazna in preiskovalna situacija, tipologija storilca, osebnostne in psihološke značilnosti storilca, nasveti odvetnika...

2. VRSTE STRATEGIJE ZAGOVORA

- **popolno zanikanje dejanja**: neargumentirano, delno argumentirano, argumentirano
- **sklicevanje na alibi**
- **sklicevanje na elemente, ki izključujejo kazensko odgovornost**: neprištevnost, silobran, skrajna sila, zmot...
- **delno zanikanje dejanja**: priznanje nekaterih elementov obtožbe in zanikanje drugih,
- **sklicevanje na izgubo spomina**
- **mol**: popolni mol, delni mol glede odgovarjanja na posamezna vprašanja
- **izmikanje**: nejasni odgovori
- **priznanje**: popolno, delno
- **lažno priznanje**: zavestno, nezavedno

3. TIPIČNE VERZIJE OBRAMBE

- pri posameznih vrstah kaznivih dejanj in tipih storilcev se pojavljajo določeni tipi obrambnih strategij, ki bi jim lahko rekli **tipične verzije obrambe**
- tipične verzije obrambe so pomembne za pripravo na zaslišanje ali informativni razgovor – če preiskovalec vnaprej pričakuje tipične trditve osumljenca, lahko vprašanja postavlja tako, da osumljencu onemogoči kasnejše zagovarjanje v smislu njegove tipične verzije obrambe

4. SPREMINJANE IZJAV MED POSTOPKOM

- izjave osumljencev se tekom postopka spreminjajo
- razlike so lahko večje ali manjše, včasih si povsem nasprotujejo ali pa gre samo za manjše spremembe
- najbolj se spreminjajo izjave, ki jih osumljenci dajo policiji in nato preiskovalnim organom
- to je razumljivo glede na pravni in dokazni pomen obeh vrst izjav (*izjava dana policiji nima dokazne vrednosti, izjava dana preiskovalnemu sodniku pa*)
- pogosto storilci policiji priznajo dejanje, kasneje pa ga zaradi vloge zagovornikov prekličejo in se sklicujejo na policijske zlorabe, izsiljevanje priznanja, zmedenost...
- domnevni storilci se bolje spominjajo podrobnosti, ki so jim v korist, pozabljajo dejstva, ki jih obremenjujejo
- dostikrat obvelja načelo **in dubio pro reo** – v dvomu in ob pomanjkanju dokazov razsoditi v korist obtoženca
- zato morajo preiskovalci poznati tipične verzije obrambe, saj jim omogočajo, da se pripravijo in predvidijo take zagovore, z zbiranjem protidokazov morajo take zagovore čim bolj otežiti

VII. PRIZNANJE DEJANJA

- priznanje obdolženega, da je zares storil kaznivo dejanje, je **dvorezno** in **nevarno sredstvo** spoznavanja resnice
 - po eni strani priznanje potrjuje dejstvo, da je obdolženi zares storil očitano kaznivo dejanje
 - po druge strani je priznanje od nekdanj vir največjih sodnih zmot in zablod
- načeloma **priznanje olajšuje preiskovanje** (*potrjuje sum preiskovalcev*) **in utruje dokazovanje** (*usmerja delo preiskovalcev pri zbiranju dokazov, je glavni dokaz za krivdo obdolženega*)
- zato si **preiskovalci močno prizadevajo, da bi dobili priznanje**, včasih tudi za ceno nedopustnih, neetičnih metod in kaznivih dejanj
- čim manj je stvarnih dokazov, tem večja je težnja po pridobitvi priznanja
- kriminalistika se ukvarja z vprašanjem, kako pridobiti priznanje in oceniti njegovo resničnost

1. PRIZNANJE

a) PRAVNA UREDITEV PRIZNANJA V ZKP

- ZKP nikjer podrobneje ne opredeljuje pojma priznanje
- **prepovedano je izsiljevanje** priznanja
- organ, ki vodi postopek mora **kljub priznanju še naprej zbirati druge dokaze**
- **sodišče** je kljub priznanju obdolženca na glavni obravnavi **dolžno izvajati tudi druge dokaze**
- ZKP omenja tudi **krivo priznanje**, vendar posebne opredelitve ali razlage tega pojma ne daje

b) POJEM PRIZNANJA

- **priznanje** je vrsta izjave, ki jo na različne načine posreduje domnevni storilec organom, ki vodijo postopek – izjava, v kateri se strinja z obtožbo, da je storil kaznivo dejanje ter s posameznimi elementi v zvezi z dejanjem
- **priznanje je izjava, ki pomeni:** izpoved o krivdi, izpoved o tem, da je obdolženi dejansko storil kaznivo dejanje, ki mu ga očitajo, in s tem prevzel vse negativne posledice, ki temu sledijo, pa tudi razkritje notranje skrivnosti človeka, o družbeno nevarnem dejanju
- priznanje je neprijetno in težko dejanje, ki ga obdolženec noče storiti, a ga vseeno stori in se s tem obremenjuje
- angleško: **confession** – pomeni dejanje, s katerim obtoženi v kazenski zadevi z izrecnimi besedami potrdi resničnost krivde, Vrhovno sodišče ZDA je razširilo pomen izraza na vse samoobremenilne izjave obtoženega
- pravni leksikon omenja **priznanje v širšem in ožjem smislu:**
 - **priznanje v ožjem smislu:** izjava obdolženca, da je storil kaznivo dejanje
 - **priznanje v širšem smislu:** izjava obdolženca, da je resnično neko važno dejstvo, ki je lahko zanj neugodno
- SSKJ: **priznati** – z besedo ali kretljivo izraziti, da je osebek storilec tega, česar je obdolžen

2. VRSTE IN OBLIKE PRIZNANJA

- s kriminalističnega vidika je pomembno, da priznanje obsega pomembna dejstva v zvezi s potekom kaznivega dejanja, ne pa nujno tudi pravne kvalifikacije dejanja, priznanje obsega gola dejstva, ne pa tudi vrednotenja
- ni pomembno ali storilec priznava umor, veliko tatvino in posilstvo, dovolj je če storilec prizna, da je žrtev ustrelil, da se je splazil skozi okno v hišo in odnesel stvari, da je spolno občeval z osebo, čeprav se je ta branila
- **verbalno ali pisno priznanje:** obdolženec ustno ali pisno prizna, da je storil kaznivo dejanje
- **priznanje s kretnjami, mimiko in molkom:** tak način priznavanja je manj popoln in izrazit
- **priznanje z neverbalnimi dejanji:** storilec pokaže skrito truplo, pokaže kako je potekalo dejanje, kje se nahajajo predmeti kaznivega dejanja, taka priznanja imajo večjo informacijsko in dokazno vrednost kot verbalna
- **grafično priznanje:** priznanje pri katerem obdolženi nariše skico
- **priznanje z reakcijami:** obdolženi lahko prizna dejanje z reakcijami, ki se pokažejo na poligrafu
- **popolno priznanje:** priznanje obdolženca, ki zajema vse elemente obtožbe, vsa dejstva v zvezi s kaznivim dejanjem, daje odgovore na zlata vprašanja kriminalistike, zajema tudi subjektivna dejstva (*motiv, krivdo, občutke*)
- **nepopolno ali delno priznanje:** obsega le posamezne elemente obtožbe, druge pa domnevni storilec zavrača
- **sodno priznanje:** formalno priznanje sodnim organom (*tožilcu, preiskovalnemu sodniku, sodniku*)
- **zunajsodno priznanje:** priznanje policistom, odvetnikom ali tretjim osebam, nima procesne vrednosti
- **lažno priznanje:** domnevni storilec namenoma priznava dejanje ali posamezne elemente dejanja, čeprav ve, da njegove izjave niso resnične, tudi lažno priznanje je lahko popolno ali nepopolno
- **zmotno priznanje:** zaslišani je v dejanski zmoti in meni, da je sam storilec dejanja, čeprav v resnici ni

3. PSIHOLOŠKI TEMELJI PRIZNANJA

- storilec navadno ne želi podati priznanja, saj ga obremenjuje in pomeni zanj negativne posledice, zato noče podati priznanja, dokler ne spozna, da je to nujno, ker nadaljnje zanikanje nima več smisla
- **psihoanalitična razlaga priznanja:**
 - človek potisne neprijetne dogodke v podzavest, ti težijo na površje, a jih zadržujejo obrambni mehanizmi
 - ob pomoči zunanjih pritiskov (*taktike zaslišanja*) se podzavestne sile okrepijo in preidejo v željo po priznanju;
 - pri človeku obstaja tudi nezavedna potreba po kaznovanju, vendar je strah pred priznanjem dejanja večji od strahu pred kaznijo
- **priznanje je rezultat medsebojnega bojevanja superega, ega in ida v storilcu:**
 - superego vsebuje moralno zavest, etiko in družbene norme, ki povzročajo občutek krivde in samoobtoževanja, superego pritiska na ego storilca, naj prizna dejanje
 - ego se brani z racionalizacijo in obrambnimi mehanizmi, želi skriti vse sledove zločina
 - id vse to dopolnjuje z instinkti in drugimi prirojenimi lastnostmi človeka
- psihodinamični procesi imajo za posledico takšne ali drugačne spodrsaljaje, ki nehote izdajo storilca
- pogosto se zgodi, da storilec prizna samo dejanje, ne prizna pa pravih vzrokov zanj, ker mu je tako lažje opravičiti dejanje pred samim seboj in drugimi
- storilci kaznivih dejanj imajo različno razvite čute odgovornosti in krivde, od tod izhaja tudi različna pripravljenost in notranja potreba po priznanju

4. MOTIV PRIZNANJA

a) RAZLOGI IN VZROKI ZA PRIZNANJE

- **motivacijo za priznanje** je treba **ustvariti** s primerno **taktiko zaslišanja**
- osumljenci so pod velikim psihičnim pritiskom, če so storili kaznivo dejanje in so soočeni s policijo na zaslišanju, priznanje za njih pomeni **sprostitev napetosti**
- motiv za priznanje so pogosto **razumski vzroki**: storilec logično razmišlja in spozna, da zanikanje nima smisla, da imajo preiskovalni organi dovolj stvarnih ali osebnih dokazov za obsodbo, ugotovi, da je vsako zanikanje zgolj v njegovo škodo, včasih tudi računa, da mu bodo priznanje šteli kot olajševalno okoliščino
- do razumsko utemeljenega priznanja je navadno težko priti in traja dolgo časa (*le pri zelo inteligentnih storilcih, zaslišani takoj in ob navedbi vseh obremenilnih dokazov spozna izgubljenost položaja in takoj prizna dejanje*)
- motiv za priznanje so lahko tudi **emocionalni vzroki**, kot so kesanje, strah pred kaznijo, računanje na olajševalno okoliščino, občutek, da preiskovalci njegovega dejanja ne obsojajo prehudo, želja po sprostitvi napetosti
- kriminalistična taktika, ki je usmerjena na čustva storilca, želi doseči takšno psihično stanje, da bo priznal dejanje
- pri roparjih sta motiva za priznanje pogosto **ponos in samoljubje**: če jih preiskovalci oporekajo, da niso sposobni izvršiti takega kaznivega dejanja so prizadeti, užaljeni in se zato izdajo
- emocionalni in razumski vzroki niso ločeni, ampak se prepletajo, dopolnjujejo, tudi spodbijajo

b) KDAJ OSUMLJENEC LAŽJE PODA PRIZNANJE IN KDAJ TEŽJE

- zelo redko storilec že na začetku zaslišanja poda priznanje
- zanimivo je, da storilec dostikrat prizna večje število dejanj, potem, ko prizna eno od njih
- osumljenci s kriminalno preteklostjo manj pogosto priznavajo kazniva dejanja od drugih
- večja je verjetnost, da bo osumljeni dejanje priznal, če je mlajši od 21 let

5. POMEN PRIZNANJA

- priznanje zavzema **med dokazi najvišje mesto**, čeprav ga ne bi smelo
- priznanje ima velik **vpliv na usodo obtoženca**
- ima **poseben dokazni pomen**, saj je priznanje obdolženca dostikrat odločilno za obsodilno sodbo in ob pomanjkanju dokazov daje podlago za obsodbo
- priznanje mora biti **resnično** in **pridobljeno na zakonit način**
- priznanje mora biti **prostovoljno** in **zanesljivo**
- za obsodbo je možno upoštevati le priznanje, ki zanesljivo priča o krivdi obtoženca in ni bilo pridobljeno s procesnimi zlorabami ali nezakonitim ravnanjem
- primeri **lažnih priznanj** pričajo, da je treba ob korektnem postopku upoštevati neresničnost priznanja

a) POMEN PRIZNANJA V RAZLIČNIH FAZAH POSTOPKA

- **priznanje policiji v predkazenskem postopku**
 - priznanje policiji je odločilno za celotni kazenski postopek in obsodbo storilca
 - v tej fazi bi bilo treba osumljencu zagotoviti največje pravno varstvo in pomoč zagovornika
 - pridobitev priznanja utrdi subjektivno prepričanje preiskovalcev, da imajo v rokah pravega storilca
 - utemeljen sum, ki je potreben za začetek preiskave, pa ni nič drugega kot subjektivno utemeljeno spoznanje oz. subjektivno prepričanje, da je osumljeni po vsej verjetnosti kriv
 - preiskovalci imajo na začetku bolj malo informacij, zato je priznanje ob pomanjkanju drugih zanesljivih dokazov pomembno dejstvo, ki odloči o tem, ali bodo organi odkrivanja vložili ovadbo ali ne
 - priznanje policiji v predkazenskem postopku je smernica za javnega tožilca, ali naj vložijo neposredno obtožnico ali zahteva preiskavo
 - priznanje policiji ima zgolj spoznavno vrednost, ni ga mogoče uporabiti kot dokaz na glavni obravnavi, ker je bila izjava dana neformalno in jo osumljeni lahko kadarkoli prekličijo
- **priznanje preiskovalnemu sodniku v predkazenskem postopku**
 - priznanje je za preiskovalnega sodnika opora in mu olajša delo, ker utrjuje njegovo subjektivno prepričanje v krivdo obdolženca
 - preiskovalni sodnik se seznanja s priznanjem, ki ga je osumljeni dal policistom v neformalnem razgovoru po 83. členu ZKP mora preiskovalni sodnik iz spisa izločiti izjave, ki jih je osumljeni dal policistom
 - informacija, da je osumljeni priznal dejanje v predkazenskem postopku, ne sme priti do sodnika
 - priznanje, ki ga je osumljenec dal policiji, mora preiskovalni sodnik na taktičen način uporabiti za zaslišanje preiskovalni sodnik je lahko hkrati soočen s priznanjem, ki ga je obdolženi dal policiji in z zanikanjem priznanja ob neposrednem zaslišanju – odkriti mora vzroke in razlike v izjavah in zapisati vsebino zaslišanja v zapisnika, iz katerega pa ne sme biti razvidno, kaj je zaslišani izjavil policiji
 - preiskovalni sodnik mora tudi oceniti zanesljivost in zakonitost priznanja, ki ga je osumljenec dal policiji
 - če zaslišani ponovi priznanje pred preiskovalnim sodnikom, ima izjava dokazni pomen, lahko se uporabi na glavni obravnavi, tudi če ga obdolženi kasneje prekličijo

6. NAČIN KRIMINALISTIČNEGA DELA OB PRIZNANJU

- vsako priznanje je treba skrbno **preveriti v logični in psihološki smeri**
 - **preverjanje priznanja v logični smeri:** preiskovalci morajo preveriti skladnost vsebine priznanja z znanimi dokazi, ujemanje podrobnosti priznanja z dokazi daje jamstvo, da je ugotovljena resnica o dejanju, na temelju priznanja je možno priti do novih dejstev in dokazov, ki dodatno potrjujejo resničnost priznanja
 - **preverjanje priznanja v psihološki smeri:** ugotoviti je treba, zakaj je osumljeni priznal dejanje (*motiv priznanja*) in druge psihološke temelje priznanja
- **skladnost priznanja z drugimi dokazi in prepričljivi psihološki razlogi** za priznanje so **zanesljiv znak**, da je priznanje resnično
- pomembno je **zavarovanje pred morebitnim kasnejšim preklicem priznanja** (*storilci priznanje pogosto prekličejo*)
- **tehnike in taktike pisanja zapisnika, ki onemogočijo preklic priznanja:**
 - izčrpen in točen prikaz načina izvršitve dejanja z vsemi podrobnostmi, ki so na videz nepomembne – to onemogoči storilcu, da bi se skliceval na nesporazum ali pomoto
 - skrbno je treba zapisati dejstva, ki jih lahko pozna le storilec dejanja, saj imajo ta dejstva poseben pomen
 - priznanje ima posebno dokazno vrednost, če pomeni izdajo skrivnosti ali okoliščine, ki še niso bile znane
 - v zapisniku naj bodo izrazi, ki jih je uporabljal osumljeni, izrazi naj ne bodo predrugačeni
 - zaslišani naj sam narekuje svojo izjavo, ki se dobesedno zapiše
 - v zapisnik se zapišejo tudi dejstva v korist osumljenca
 - če je osumljeni priznal po daljšem zaslišanju, naj zapisnik odraža celoten potek – od začetnega zanikanja do končnega priznanja in razlogov zanj
 - vsaka beseda, ki je pomembna kot dokaz krivde, naj bo večkrat zapisana na različnih mestih v zapisniku
 - ilustrirano priznanje: zaslišani naj sam nariše skico, v kateri prikaže kraj dejanja, pot gibanja, način izvršitve
 - fotografirano priznanje: zaslišani sodeluje pri ogledu, rekonstrukciji, s katerima se preverja njegovo priznanje
 - priznanje naj se posname s tehničnimi sredstvi
- tako zavarovano priznanje lahko uporabi preiskovalni sodnik pri formalnem zaslišanju, kot dokaz na glavni obravnavi pa takih zapisnikov vseeno ne bo mogoče uporabiti

VIII. DOKUMENTIRANJE IZJAV

- vsak informativni razgovor in zaslišanje se konča z uradnim zaznamkom oz. zapisnikom o vsebini informacij, ki jih je oseba posredovala preiskovalnim organom ali sodišču
- **uradni zaznamek** ali **zapisnik** je končni proizvod komuniciranja med zaslišanim in zasliševalcem, v njem so dokumentirane informacije, ki so jih dali domnevni storilci ali prič
- **uradni zaznamek:** nastane pri informativnem razgovoru s policijo in je orientacija, ki jo da policija javnemu tožilcu in preiskovalnemu sodniku
- **zapisnik:** nastane pri zaslišanju, ki ga opravi preiskovalni sodnik, omogoča, da se razpravljajoči sodnik in porotniki seznanijo z informacijami, ki jih je dal zaslišani, v zapisniku se kaže tudi potek zaslišanja in način, kako je bila izjava dana, vprašanja in odgovore je treba spraviti na papir po načelih kriminalistične znanosti in brez napak, preiskovalni organi morajo dobro obvladati tehniko protokoliranja

1. SPREJEMANJE VERBALNIH INFORMACIJ IN NJIHOVO SPREMINJANJE V PISNO OBLIKO

- pri spreminjanju verbalnih informacij v pisno obliko nastajajo **informacijske vrzeli**
- v praksi dostikrat prihaja do napačne razlage izjav zaslišanega in napačnega dojetja zapisa
- pri zapisovanju izjave zaslišanega se pojavlja **selektivna percepcija:** prejemnik selekcionira informacije, ki jih daje zaslišani, iz celotne izjave povzame le tisto, kar ga zanima in je v skladu z njegovo verzijo, ostalo pa izpusti
- pojavljajo se različni **negativni dejavniki**, preiskovalce **ovira** tudi prilagajanje dejstev že izoblikovani hipotezi
- možnosti za napake so večje pri uradnem zaznamku, kjer gre za povzetek vsebine izjave zaslišanega
- **napake, ki se pojavljajo pri pisanju zapisnikov in uradnih zaznamkov:**
 - **na materialnem področju:** spremenjen pomen bistvenih besed, izpuščanje dejstev ali njihovo dodajanje...
 - **v modalnem oziru:** izpuščanje ali spreminjanje odnosov med dejstvi...
 - **na področju časovnega ali logičnega zaporedja:** spremenjen vrstni red dogodkov
- **priporočila glede pisanja zapisnikov in uradnih zaznamkov:**
 - držati se je treba izrazoslovja zaslišanega, uporabljati njegovo strukturo stavkov, način izražanja, izbiro besed
 - dogodek je treba zapisati tako, kot ga je podal zaslišani, ne po vrstnem redu, kot si ga zamišlja preiskovalec
 - treba je zapisati dejstva, ki so osumljencu v škodo in dejstva, ki so mu v korist
 - treba je zapisati tudi vprašanja, ne le odgovorov
 - treba je zapisati tudi manj pomembna dejstva, ki se kasneje lahko izkažejo za pomembne informacije

2. ZNAČILNOSTI URADNEGA ZAZNAMKA IN ZAPISNIKA

- značilnosti uradnega zaznamka in zapisnika se razlikujejo po namenu, po njihovih značilnostih, po pravnih formalnostih, pa tudi po lastnostih oseb, ki opravljajo razgovor in zaslišanje

a) URADNI ZAZNAMEK

- nastane pri **informativnem razgovoru**, ki ga opravi policija
- ima **informativno naravo**, je **orientacija** za javnega tožilca in preiskovalnega sodnika
- ob koncu preiskave **izločen iz spisa** in zato **neznan razpravljajočemu senatu**
- pisan je v 3. osebi in vsebuje **povzetek vsebine izjave** osumljenega ali priče
- je **krajši** od zapisnika in **manj obličen**
- zapisana so le glavna dejstva v zvezi s kaznivim dejanjem
- podpiše ga uradna oseba, ki je opravljala razgovor, zaslišana oseba ga ne podpiše

b) ZAPISNIK

- nastane pri **zaslišanju** osumljenca, ki ga opravi preiskovalni sodnik
- ima **dokazni pomen**, je dokaz o tem, kaj je izjavil obdolženi
- ima **več obličnosti**
- preiskovalni sodnik ga narekuje tako, da v 1. osebi **povzema izjave** zaslišanega
- obstajata **2 metodi pisanja zapisnika**:
 - **celovita**: celotna izjava se zapiše po končanem pripovedovanju
 - **konsekutivna**: zapisnik se zapiše sproti po fazah, ponavadi to metodo uporabljajo v praksi, ker je preveč zahtevno, da bi si preiskovalni sodnik zapomnil podrobnosti celotne izjave zaslišanega
- pri zaslišanju lahko sodnik dovoli, da zaslišani sam narekuje izjavo
- po končanem zapisu sodnik prebere celotno izjavo in zaslišani vsako stran zapisnika podpiše ter doda svoje pripombe na vsebino

3. UPORABA TONSKEGA IN VIDEO ZAPISA – SNEMANJE

- ZKP **dopušča možnost snemanja zaslišanja**, vendar praksa temu ni naklonjena
- uporaba tehničnega sredstva za zapis ima določene **prednosti**: preiskovalec se lahko bolj posveti opazovanju reakcij zaslišanega, načinu podajanja izjav, njegovi mimiki, lahko se pripravi na naslednja vprašanja...
- **zaslišani** na splošno **ne zavračajo snemanja** izjav
- ponavadi je **policija** tista, ki **zavrača snemanje**, začne se drugače obnašati, saj snemanje nadzoruje njihovo delo
- posneta izjava je lahko zelo pomemben in prepričljiv dokaz na sodišču
- sodnik je navzoč pri osumljenčevem priznanju, lahko neposredno preverja prostovoljnost priznanja, ocenjuje osumljenčevo psihično stanje, namen, ravnanje
- če preiskovalni sodnik odredi snemanje, mora o tem obvestiti zaslišanca
- na zahtevo zaslišanca se posnetek takoj reproducira, njegovi popravki ali pojasnila pa se prav tako posnamejo
- posnetek se lahko v celoti ali delno prepíše, prepis mora pregledati preiskovalni sodnik
- **dopustno** je tudi **snemanje v policijskem postopku**, če osumljeni ali priča v to privoli oz. je obveščen o snemanju, vendar tako posnete izjave ne morejo biti dokaz na sodišču
- **skrivno snemanje**: kriminalist lahko posname razgovor z osumljencem ali pričo naskrivaj, če posnetka ne kaže drugim in ga ne uporablja v dokazne namene, temveč izključno za lastno uporabo – v tem primeru ne gre za kaznivo dejanje nedovoljenega zvočnega snemanja

9. poglavje: PREPOZNAVA IN SOOČENJE

- prepoznavna in soočenje sta pomembna **osebna vira dokazov**
- prepoznavna in soočenje sta lahko opravljena kot **preiskovalno ali operativno-taktično dejanje**
- če sta opravljena po določenih ZKP kot preiskovalno dejanje, imajo rezultati dokazno vrednost, če sta opravljena kot operativno-taktično dejanje, so rezultati le vodilo za iskanje osumljenca ali indic storitve kaznivega dejanja
- soočenje in prepoznavna temeljita na
 - splošnih psiholoških zakonitosti zaznavanja, pomnenja in priklica
 - na kriminalistični taktiki razgovora in zaslišanja
- prepoznavna se razlikuje od navadnega pričanja, soočenje pa pod navadnega zaslišanja

I. PREPOZNAVA

- prepoznavna ima **veliko težo v dokaznem postopku** in včasih **lahko odločilno vpliva na sodbo**
- za laike, pa tudi za operativne delavce in procesualiste je prepoznavna **zelo prepričljiv dokaz**, zato ji radi **prpisujejo velik pomen**
- zaradi **možnosti napak** pri prepoznavi, je potreba velika **previdnost**, pri uporabi tega dokaznega sredstva
- treba je **dobro poznati zakonitosti**, ki veljajo za zaznavanje, pomnenje in prepoznavanje oseb ter **taktiko opravljanja prepoznave**
- le tako je mogoče doseči kritičnost, previdnost in objektivnost pri ocenjevanju vrednosti prepoznavne kot dokaznega sredstva

1. SPLOŠNO O POJMU, POMENU IN PRAVNI UREDITVI

- prepoznati določeno osebo pomeni ugotoviti njeno istovetnost s pomočjo lastnega zaznavanja
- prepoznavamo le osebe, katerih **identiteta** je **sporna** (*priča prepoznavna identiteto neznanega storilca, če bi šlo za znano osebo to ne bi bila prepoznavna, ampak navadno pričanje*)
- prepoznavati je mogoče **osebe, predmete, trupla in kraj dejanja**
- prepoznavna se lahko opravi s pomočjo slik, skic ali neposredno
- prepoznavna je lahko operativno-taktično ali procesno (*preiskovalno*) dejanje
- **prepoznavna kot procesno dejanje ali sodna prepoznavna:**
 - opravlja jo **preiskovalni sodnik**, navzoča sta tudi državni tožilec in zagovornik osumljenega
 - **sodna prepoznavna poteka po pravilih**, ki jih določa zakon: priča mora najprej opisati osebo, navesti mora, kateri posebni znaki ali okoliščine jo razlikujejo od drugih oseb, nato se oseba pokaže skupaj z drugimi osebami; vedno je treba izbrati podobne osebe, sicer je vpliv sugestije prevelik (*enako velja za predmet*)
 - samo sodna prepoznavna **ima dokazno vrednost**
 - pojavlja se problem, ker določene osebe zelo dobro opisujejo in slabo prepoznavajo, ali pa slabo opisujejo in dobro prepoznavajo
- **prepoznavna kot operativno-taktično dejanje ali kriminalistična prepoznavna:**
 - opravljajo jo **policisti in kriminalisti**
 - **namen kriminalistične prepoznavne** je prepoznati in prijeti domnevnega storilca med množico ljudi
 - ima predvsem **iskalno vlogo**, ker mora policija osumljenca najprej najti oz. izvedeti njegovo identiteto
 - po storjenem kaznivem dejanju oškodovanec ali očividec policiji poda opis storilca, na temelju takega opisa skušajo najti osumljenca
 - po opisu je možno napraviti tudi skico ali fotorobot osumljenca
 - če je od kaznivega dejanja minilo malo časa, policisti skupaj z oškodovancem odidejo na kraj dejanja ali v njegovo okolico, da bi med prisotnimi prepoznali storilca
 - oškodovancu, žrtvi ali priči tudi pokažejo album fotografij znanih storilcev, morebitnih povratnikov
 - kriminalistična prepoznavna **nima dokazne vrednosti**, ker ni opravljena v skladu z določili ZKP
 - **ko je enkrat opravljena kriminalistična prepoznavna, ni več možno opraviti sodne**, ker lahko pride do mešanja podob in napak pri prepoznavi
 - preden se preiskovalci odločijo za kriminalistično prepoznavo, morajo premisliti, ali bo morda potrebna tudi sodna prepoznavna, ki bo imela dokazno vrednost
 - v praksi se dogaja, da po opravljeni sodni prepoznavi zagovorniki izpodbijajo njeno verodostojnost, ker je policija priči osumljenca že pokazala, zato ponovna prepoznavna ne more biti veljavna
 - kriminalistična preiskava se opravi samo tedaj, ko je za odkritje osumljenca nujno potrebno opraviti pregled fotografij ali ga neposredno iskati skupaj s pričo
 - če je na voljo več prič, je dobro nekatere ohraniti za sodno prepoznavo

2. PSIHOLOŠKI VIDIKI PREPOZNAVE

- človekov **obraz ima posebno identifikacijsko vrednost**, čeprav so pomembne tudi druge značilnosti osebe
- ob prvem srečanju si o človeku ustvarimo nek celovit vtis, toda so tudi izrazite posebnosti, ki vzbujajo pozornost
- za zaznavanje so pomembni **pogoji opazovanja**, ki jih delimo na objektivne in subjektivne pogoje
- **objektivni pogoji**:
 - čas: načeloma je zaznavanje in pomnjenje je boljše, če je čas opazovanja daljši, vendar v praksi ni vedno tako, ker celo na videz ugodni časovni pogoji ne zagotavljajo zanesljivega prepoznavanja
 - kraj: izračunano je na kakšno oddaljenost lahko priča prepoznavna določene značilnosti opazovane osebe
 - svetloba: zaradi svetlobnih učinkov prihaja do popačenja in optičnih prevar
 - narava dogodka: na zaznavo vpliva teža dejanja, stopnja nasilja, število vpletenih oseb, dinamika dejanja...
- **subjektivni pogoji**: delujejo v povezavi z objektivnimi
 - stres: močno vpliva na zaznavanje, še posebej strah lahko pripelje do percepcijske obrambe, ko oseba zapre oči, da bi se ubranila neprijetnega zaznavanja, lahko pride tudi do fiksiranja oči na določen predmet
 - socialno-psihološki dejavniki: pričakovanja, ki temeljijo na predhodnih izkušnjah in znanju, stališča, predsodki, interesi in motivi vplivajo na zaznavo in izkrivljajo predstavo
- nekateri ljudje vizualno predstavo osebe **bolje opišejo**, drugi **bolje prepoznava**
- na splošno so **spособnosti ljudi za opisovanje slabe**
- **zanesljivost prepoznave** je v veliki meri **odvisna od pravilne taktike izvajanja prepoznave**
- prepoznavna se razlikuje od preprostega spominjanja – pri prepoznavi obstaja primerjalni objekt, ki vzbuja asociacijo, česar pri spominjanju ni

3. TAKTIKA PREPOZNAVE

- kriminalistično taktični vidik prepoznave zajema **3 faze**:
 - 1. predhodni opis prepoznavanega subjekta: pred samim prepoznavanjem je treba podrobno ugotoviti vse subjektivne in objektivne dejavnike (*čas, kraj, svetloba, narava dogodka, strah, socialno-psihološki dejavniki*), pri tem je treba paziti, da se ne uporabljajo sugestivna vprašanja, ki imajo pri prepoznavi močan negativen vpliv, vse to mora preiskovalec zapisati v zapisniku, da je kasneje mogoče obnoviti izjave priče
 - 2. postopek prepoznave: potem ko priča poda opis, se opravi prepoznavna, to je zelo kritična faza, ki je vir mnogih zmot, prepoznavano osebo postavimo med druge, priči neznane osebe, pomembno je, da so osebe, čim bolj podobne prepoznavanemu, nihče v skupini ne sme zbuditi posebne pozornosti, več prič opravi prepoznavo ločeno, med seboj ne smejo imeti stika, dokler prepoznavna ni končana, priča lahko opravi prepoznavo preko enosmernega ogledala, ki omogoča, da nemoteno opazovanje, včasih bi bilo dobro opraviti prepoznavna na kraju dejanja ob enakih pogojih – rekonstrukcija s prepoznavo
 - 3. preverjanje: trditev priče je treba po prepoznavi preveriti, najbolj ustrezna sta rekonstrukcija in eksperiment, s tem se preverijo fizične sposobnosti priče in objektivne okoliščine dogodka, pozitiven izid preverjanja utrjuje zanesljivost in resničnost prepoznave, negativni pa je indic, da je šlo lahko za pomoto
- vprašljivo je **prepoznavanje trupel**, ki so izmaličena ali močno načeta, z mrliško toaleta sicer skušajo obnoviti videz razpadajočega ali poškodovanega trupla, vendar je zaradi čustvenega šoka prepoznavanje nezanesljivo, priče je treba psihično pripraviti na prepoznavo trupel svojcev in ožjih sorodnikov
- **prepoznavanje predmetov** je lažje, ker ne vzbujajo čustvene vznemirjenosti, vendar ljudje presenetljivo slabo poznajo svoje predmete, predmet je treba opisati in ga nato prepoznati med predmeti iste vrste

II. SOOČENJE

1. POJEM, PRAVNA UREDITEV IN POMEN SOOČENJA

- **soočenje** je **posebna vrsta zaslišanja**,
- soočenje se izvede tedaj, **ko se izjave dveh oseb**, ki sta že bili zaslišani **ne ujemajo glede pomembnih dejstev**, ne organiziramo soočenja zaradi neskladnosti vsake izjave
- **istočasno** se lahko **soočita le dve osebi**, ki sta že bila zaslišani
- **namen soočenja** je:
 - pojasniti razlike v izjavah prič ali obdolžencev glede pomembnih dejstev ali vsaj pridobiti notranje prepričanje o tem, kateri od udeležencev postopka govori resnico
 - ugotoviti nova dejstva in okoliščine, ki se pojavijo med zaslišanjem
 - utrditi resničnost prej dane izjave in odstraniti neresnično izjavo drugega udeleženca
- **kdo se lahko sooči**: priča – priča, obdolženec – priča, obdolženec – soobdolženec
- soočenje se lahko opravi kot **preiskovalno dejanje** in ima dokazni pomen ali **operativno-taktično dejanje**, vendar v tem primeru nima dokaznega pomena
- nevarnost soočenja je v možnosti sugestije in tajnega sporazumevanja

2. TAKTIKA SOOČENJA

- soočenje je **besedni dvoboj**, v katerem je treba **razčistiti sporne izjave glede pomembnih okoliščin**
- že pred soočenjem je treba upoštevati **psihološke okoliščine** – človeku je neprijetno priznati laž pred svojim nasprotnikom, morda bo raje priznal neposredno sodniku, brez prisotnosti druge stranke
- **pred soočenjem** se na kratko zaslišijo osebe, ki se bodo soočile, da se izve, ali še vztrajajo pri svojih izjavah
- preiskovalci priče in obdolžence le opozorijo na njihove prejšnje izjave, jih ne berejo
- preiskovalci ne omenjajo, s kom se bo priča ali obdolženec soočil
- soočenje je treba dobro pripraviti, zato naj **načrt za soočenje** vsebuje:
 - kdo se bo soočil
 - kdaj in kje
 - katere okoliščine je treba razčistiti
 - vrstni red soočanja
 - kako bodo postavljena vprašanja in njihov vrstni red
 - kaj so udeleženci prej izjavili o spornih okoliščinah
 - kje so zapisane njihove izjave
- **vrstni red soočenja z obdolženim** je zelo pomemben: najprej se z njim soočijo manj pomembne priče, nato najpomembnejše – s tem se stopnjuje psihični pritisk
- paziti je treba na **labilne in sugestivne priče**, ki lahko **popustijo volji obdolženca in spremenijo svoje izjave** njemu v korist – dobro premisliti preden se odločimo za njihovo soočenje
- pri soočenju soobdolžencev obstaja nevarnost dogovarjanja – vizualno sporazumevanje se onemogoči s tem, da obdolženca postavimo tako, da se ne gledata
- pri **dobronamernih pričah** je namen soočenja odstraniti napake pri izjavah, treba je le razčistiti nesporazume, napačne zaznave, paziti je treba na nevarnost sugestivnih vprašanj (*preiskovalec mora previdno postavljati vprašanja, da močnejša priča ne deluje sugestivno*)
- pri **soočenju priče in obdolženca** je nevarnost sugestivnih vprašanj in vplivanja na pričo največja, treba se je prepričati o zanesljivosti priče, o pravilnosti izjave, ki jo je že dala, o morebitnem strahu pred storilcem...
- soočenje med pričo in obdolžencem poteka tako, da preiskovalec postavlja vprašanja najprej enemu udeležencu in nato drugemu, vsak odgovor se zabeleži v zapisniku, izjemoma je pogovor lahko spontan in nenadzorovan
- **zapisnik o soočenju** je oblikovan podobno kot zapisnik o zaslišanju, vsaka izjava se zabeleži dobesedno, pola papirja se po sredini s črto razpolovi, na eno polovico se vpisujejo odgovori enega, na drugo polovico odgovori drugega udeleženca soočenja

10. poglavje: KRIMINALISTIČNA TEHNIKA

- **kriminalistična tehnika** je uporaba znanosti v pravnih zadevah, to je del kriminalistike, ki preiskuje sledi, ki so v kakršnikoli zvezi s kaznivim dejanjem in skuša iz teh sledi narediti kriminalistično-tehnični dokaz
- **izraz kriminalistična tehnika** izhaja neposredno iz nemškega – Kriminaltechnik
- v angleščini se kriminalistična tehnika imenuje forensic science, v francoščini pa police scientifique

I. SPLOŠNO O KRIMINALISTIČNI TEHNIKI

- kriminalistična tehnika **ni posebna znanost**, pri svojem delovanju **uporablja izsledke in preiskovalne metode** vseh **tradicionalnih znanosti**, zlasti **naravoslovnih**
- kriminalistično-tehnični oz. **forenzični laboratoriji** so prirejeni posebnostim delovnega področja, zato se preiskovalne metode razlikujejo od preiskovalnih metod v analitskih laboratorijih
- preiskava mora biti opravljena hitro, rezultat preiskave mora biti podan v obliki, ki je razumljiva tudi nestrokovnjaku, rezultat mora biti uporaben za nadaljnje preiskovanje
- **kriminalistično-tehnični dokaz** pri preiskovanju kaznivih dejanj **zelo pomemben**, ker:
 - dokazuje elemente kaznivega dejanja
 - povezuje osumljenca s kaznivim dejanjem ali ga izključi
 - na objektivni način pomaga rekonstruirati dogajanje ob storitvi kaznivega dejanja
- **kriminalistično-tehnični dokaz in pričevanje kriminalistično-tehničnega strokovnjaka** sta **zanesljivejša od katerekoli druge vrste dokazovanja**
- mnogokrat brez kriminalistično-tehničnih preiskav ni mogoče ugotoviti ali gre za kaznivo dejanje ali pa osumljenju ni mogoče dokazati kaznivega dejanja
- tudi če storilec prizna storitev kaznivega dejanja, je dobro da je priznanje kaznivega dejanja podprto s kriminalistično-tehničnim dokazom
- pomembno je **sodelovanje kriminalistično-tehničnih strokovnjakov in policije** v fazi odkrivanja – kriminalistično tehnične ugotovitve usmerjajo policijsko preiskavo, povezujejo kazniva dejanja in osumljence, izločajo nekatere osumljence, druge pa naredijo še bolj sumljive
- v nekaterih primerih **kriminalistično-tehnični dokazi nimajo dovolj velike dokazne vrednosti**, da bi služili kot dokaz na sodišču, so pa **indic in spodbuda** preiskovalcem **za iskanje močnejših dokazov**
- kriminalistična tehnika se deli na **dve področji**:
 - kriminalistično-tehnična opravila pri ogledu in v zvezi z ogledom
 - preiskave v kriminalistično-tehničnem laboratoriju

II. CENTER ZA KRIMINALISTIČNO-TEHNIČNE PREISKAVE

- CKTP opravlja laboratorijske kriminalistično-tehnične preiskave za potrebe policije, tožilstva in sodišč
- sestavljen je **iz štirih organizacijskih enot**:
 - **fizikalni laboratorij**: preiskujejo sledi orožja, opravljajo rekonstrukcijo na krajih streljanja, preizkušajo orožje, vodijo zbirko orožja, ugotavljajo vzroke požarov, eksplozij, preiskujejo električne naprave, napeljave, preiskujejo sledi zemlje, stekla, ukvarjajo se s fotografijo, snemanjem in montažo video posnetkov...
 - **kemijski laboratorij**: preiskujejo in skušajo identificirati neznane organske in anorganske snovi, preiskujejo sledi s krajev požarov, eksplozij, vodijo zbirko vzorcev mamil, eksplozivov, to je centralni laboratorij
 - **biološki laboratorij**: opravljajo serološke preiskave, preiskave DNK in drugih bioloških sledi, vodijo zbirko rastlinskih semen, vzorcev lesa, živalskih dlak...
 - **sektor za daktiloskopijo in dokumente**: preiskujejo sledi papilarnih črt, sledi obuval, vodijo identifikacijske postopke, vodijo daktiloskopske zbirke in zbirke neidentificiranih obuval, preiskujejo rokopise, dokumente, vrednostne papirje, bankovce, identificirajo pisce, preiskujejo pisalna sredstva, anonimna sporočila...
- dobra usposobljenost strokovnjakov, sodobna instrumentalna oprema in program zagotavljanja kakovosti delovanja so temeljni pogoji za strokovno in učinkovito delovanje kriminalistično-tehničnih laboratorijev
- oprema laboratorijev je sodobna in omogoča opravljanje najzahtevnejših forenzičnih preiskav
- CKTP ni raziskovalna ustanova in se ne ukvarja z bazičnimi raziskavami
- sodeluje pri nekaterih razvojnih projektih, proučuje metode, razvite v tujini, in jih uvaja v redno svojo dejavnost
- za uspešno delovanje kriminalistično-tehničnih laboratorijev v fazi sodelovanja s policijo pri odkrivanju kaznivih dejanj in identifikaciji storilcev so zelo pomembne forenzične primerjalne zbirke, katerih vodenje in uporabnost omogoča sodobna računalniška tehnologija

III. ETIKA KRIMINALISTIČNOTEHNIČNEGA STROKOVNJAKA

- etičnost delovanja CKTP je izrednega pomena, saj je za področja forenzičnih preiskav edina institucija v Sloveniji
- kriminalistično-tehnični strokovnjak ne sme v nobenem primeru napačno prikazovati svojih kvalifikacij v zvezi z izobrazbo, dodatno usposobljenostjo, delovnimi izkušnjami in področjem dejavnosti
- strokovna in izvedenska mnenja sme podati le za področja, za katera je usposobljen
- poznati in razumeti mora teoretične temelje uporabljenih metod, uporabljati sme le metode, ki jih znanost priznava ter so natančne in zanesljive
- pri podajanju mnenj se mora držati tistega, kar so pokazale preiskave, ne sme ponarejati ali prenarejati rezultatov ali jih na drug način napačno prikazati
- ugotovitve mora predstaviti brez predsodkov, nepristransko, upreti se mora vsakemu neutemeljenemu ugovoru
- če se izkaže, da je v mnenju napaka ali pomanjkljivost, jo mora priznati
- biti mora popolnoma nepristranski in v nobenem primeru ne sme zamolčati dejstev, ki so v prid nasprotni strani

IV. MEDNARODNO SODELOVANJE

- na pobudo največjih zahodnoevropskih forenzičnih laboratorijev je bila 1995 ustanovljena Evropska zveza forenzičnih laboratorijev ENFSI (*European Network of Forensic Institutes*)
- ENFSI povezuje zahodnoevropske forenzične laboratorije in inštitute, ki pokrivajo področje kriminalistično-tehničnih preiskav in podajajo mnenja za potrebe policije in pravosodja
- Slovenija je eden izmed ustanovnih članov ENFSI

11. poglavje: SLEDOVI

- sledovi kaznivega dejanja sodijo med **stvarne dokaze**
- zaradi hitrega razvoja znanosti in tehnike se **pomen sledov** pri dokazovanju kaznivega dejanja **povečuje**
- sledovi se navezujejo na **teorijo odraza**: dejavnost enih objektov se odraža v spremembah drugih objektih
- na objektih v okolici nastajajo spremembe zaradi delovanja storilca, te spremembe odražajo lastnosti udeleženih objektov/subjektov in samega dejanja – zaradi te splošne zakonitosti odražanja **storilec in njegovo dejanje nujno povzročata spremembe in posledice v okolju – sledove**
- sledovi niso popolni, ne odražajo objekta ali dejanja v celoti, gre zgolj za težnjo k objektivni stvarnosti
- povezava sledov in delovanja storilca je raznovrstna in omogoča ugotavljanje poteka dejanja in identificiranje objektov/subjektov delovanja

I. POJEM IN VRSTE SLEDOV

- s sledovi kaznivih dejanj se ukvarja posebna veja kriminalistične tehnike, ki se imenuje **traseologija**
- **sledovi** so vidne ali nevidne spremembe, ki jih povzročijo človek, žival ali predmet pri storitvi kaznivega dejanja
- **kje najdemo sledove**: sledove je možno najti na kraju kaznivega dejanja in njegovi okolici, na storilcu in njegovih oblačilih, na žrtvi in njenih oblačilih, na predmetih, uporabljenih pri izvršitvi kaznivega dejanja, na krajih, ki so v kakršni koli zvezi s kaznivim dejanjem, storilcem ali žrtvijo
- s pomočjo sledov je mogoče odgovoriti na številna zlata vprašanja kriminalistike

a) TRI ZNAČILNOSTI SLEDOV

- pri kaznivih dejanjih prihaja do sprememb, ki puščajo za seboj vidne ali nevidne sledove (*nevidne sledove je možno zaznati z optičnimi in tehničnimi pripomočki*)
- spremembe, ki povzročijo sledove, so posledica delovanja človeka, živali ali predmeta (*naravne spremembe niso sledovi*)
- za kriminalistiko so pomembni le sledovi, ki so nastali v zvezi s kaznivim dejanjem (*sledovi naključnih oseb niso relevantni*)

b) TRIJE NAČINI KLASIFIKACIJE SLEDOV

- **klasična klasifikacija**: najpogostejša, izhaja iz vrste sledov in načinov identifikacije
 - odtisi papilarnih črt (*sledovi prstov, dlani, stopal*)
 - sledovi obutve
 - sledovi vozil (*sledovi gum, koles*)
 - sledovi živali
 - sledovi orodja
 - sledovi orožja (*strelnega in bladnega*)
 - sledovi oblačil in drugih vlaken
 - sledovi stekla in sledovi na steklu
 - sledovi kovin
 - sledovi zemlje in rastlin
 - sledovi krvi in izločkov
 - sledovi las in dlak
 - sledovi papirja in črnila
 - sledovi vonja...
- **klasifikacija glede na znanstvena področja**: ponavadi v praksi se za preiskovanje sledov uporablja več metod hkrati, te metode je treba prilagoditi specifičnim potrebam v kriminalistiki, izvedenec mora imeti poleg znanja posamezne znanosti tudi znanje kriminalistike:
 - uporaba matematičnih znanosti
 - uporaba fizikalnih znanosti
 - uporaba kemijskih znanosti
 - uporaba bioloških znanosti
 - uporaba zooloških, botaničnih in mineraloloških znanosti...
- **kriminalistično-tehnična klasifikacija ali klasifikacija glede na vrste kaznivega dejanja**: za uspešno kriminalistično delo je treba vedeti, kakšni sledovi se pojavljajo pri posameznih vrstah kaznivih dejanj:
 - sledovi pri umorih in telesnih poškodbah
 - sledovi pri posilstvih in spolnih deliktih
 - sledovi pri vlomih
 - sledovi pri prometnih nesrečah
 - sledovi pri trgovini z mamili
 - sledovi pri ponarejanju dokumentov ali denarja
 - sledovi pri požigih in požarih

c) DELITEV NA MIKRO IN MAKRO SLEDOVE TER NA KONTAKTNE SLEDOVE

- **makrosledovi:** sledovi, ki so vidni s prostim očesom
- **mikrosledovi:** sledovi, ki jih ni možno videti s prostim očesom, za njihovo odkritje je treba uporabiti optične, kemijske, fizikalne pripomočke, so zelo pomembni, tudi storilec jih ne vidi, ne ve zanje, zato jih ne more zbrisati
- **kontaktni sledovi:** sledovi ki nastanejo ob dotiku dveh predmetov, pri čemer se značilnosti enega predmeta odražajo v drugem predmetu, so lahko makro ali mikrosledovi

II. NEKATERE VRSTE SLEDOV

1. PRSTNI SLEDOVI – DAKTILOSKOPIJA

- s prstnimi sledovi se ukvarja posebna veja kriminalistične tehnike, ki se imenuje **daktiloskopija**
- **namen daktiloskopije** je iskati, odkrivati, zavarovati, zabeležiti, shraniti in identificirati prstne odtise
- papilarne črte so nespremenljive in individualne, zato so eden najbolj zanesljivih načinov za identificiranje oseb
- papilarne črte so prstni odtisi, odtisi dlani in odtisi stopal

a) ZGODOVINA PRSTNIH ODTISOV

- prvi predlogi za uporabo prstnih odtisov za identificiranje oseb segajo v 2. polovico 19. stoletja:
- **William Herschel** – 1877: ko je zbiral in proučeval odtise je spoznal, da imajo papilarne črte nespremenljive in individualne značilnosti, zavedel se je, da bi metodo lahko daktiloskopijo uporabili tudi v policijske namene
- **dr. Henry Faulds** – 1880: ni vedel za Herschlova odkritja, proučeval je prstne odtise, s primerjavo mu je uspelo odkriti nekaj tatov, objavil članek v reviji Nature, v Scotland Yardu so ga imeli za navadnega sleparja
- **Sir Francis Galton** – 1892: odkril je način razvrščanja prstnih odtisov, objavil svetovno znano delo Fingerprints
- **Ivan Vučetić** – 1894: prvi raziskal umor s pomočjo prstnega odtisa, izumil bolj učinkovit klasifikacije prstnih odtisov in ga opisal v knjigi Dactoloscopia Comparada
- **Edward Henry** – 1896: izdelal dokončno klasifikacijo prstnih odtisov, leta 1900 je dosegel, da so Anglija in druge evropske države sprejele sistem prstnih odtisov

b) VRSTE SLEDOV PAPILARNIH ČRT, ISKANJE IN POSTOPEK Z NJIMI

- ločimo **tri vrste sledov papilarnih črt**:
 - plastične ali vtisnjene sledove: nastanejo z vtisnjenjem v mehke ali drobno zrnate površine (*vosek, sir, mivka*) ali z odstranitvijo zgornjega sloja prahu na predmetih (*zaprášena miza, umazano okno*)
 - vidni površinski sledovi: povzročijo jih umazani prsti na gladkih ali grobih površinah (*okrvavljen, masten prst*)
 - nevidni površinski sledovi: sledovi pota, ki ga izločajo prsti, nastanejo na gladkih površinah (*kovina, steklo...*)
- pri **iskanju sledov papilarnih črt** je treba rekonstruirati dejanje in preveriti mesta, ki bi se jih storilec dotaknil
- v **postopku za pridobitev prstnih odtisov** se uporablja posebne praške, pare in tekočine, **praški** se s posebnim čopičem nanesejo na površino in nato odstranijo z drugim čopičem, da ostane vidna le prstna sled, ki jo je treba označiti, fotografirati, zabeležiti v zapisniku o ogledu in odstraniti z daktiloskopsko folijo, **pare in tekočine** izzovejo nevidne prstne sledi, ker se pomešajo z maščobnimi snovmi, ki jih izloča človekova koža
 - aluminijev prašek – argentorat: srebrnosiv, uporablja se za izzivanje sledov na gladkih in suhih površinah
 - sajast črn prašek: primeren za uporabo na gladkih površinah
 - grafitni prašek
 - magnetni prašek
 - jodova para – ninhidrin: uporablja se na papirnatih površinah

c) NAČIN UPORABE PRSTNIH ODTISOV

- prstni sledovi se uporabljajo se za identifikacijo oseb
- najdeno sled se primerja z odtisom znane osebe in ugotavlja istovetnost
- če se odtisa ujema v določenem številu značilnih točk, je možno reči, da najdeni odtis pripada določeni osebi
- prstni sledovi so **indic navzočnosti**, neizpodbitno dokazujejo navzočnost osebe na kraju dejanja, ne pa tudi krivde
- ob najdbi prstnega odtisa se najprej opravi izločitev vseh domačih oseb, ki bi lahko pustile prstni odtis, ko je nesporno, da odtisa niso pustile domače osebe, se domneva, da pripada storilcu
- policija vodi **štiri vrste daktiloskopskih datotek**, v katerih preverja najdeno sled:
 - splošna daktiloskopska evidenca: desetprstna
 - monodaktiloskopska evidenca: enoprstna
 - kartoteka odtisov dlani
 - evidenca neidentificiranih sledi, najdenih na krajih kaznivega dejanja
- včasih so prstne odtise zbirali v upravnih enotah ob izdaji osebnih izkaznic, uporabljali so se izključno za preverjanje identitete prosilcev in jih ni bilo možno uporabiti v kriminalistične namene
- **iz papilarnih črt je možno ugotoviti**: starost odtisa, velikost osebe in spol osebe, za katero roko ali prst gre, način gibanja storilca in prijemanja predmeta... (*pomembni indici, ki usmerjajo preiskovalce, čeprav ne identificirajo storilca*)
- **osnovni vzorci papilarnih črt so**: loki, leve in desne zanke, krožni vzorci

2. SLEDOVI STOPAL

- identificirana sled stopala ali obuvala na kraju dejanja je **indic navzočnosti na kraju dejanja**
- storilci si zavestno prizadevajo, da ne bi pustili prstnih odtisov, in niso tako pozorni na odtise stopal (*zlasti pri begu*)
- **sledovi stopal so pomembni pri klasičnih kaznivih dejanjih**, ko je treba dokazovati navzočnost na kraju dejanja (*umori, posilstva, vlomi, požigi, ropi...*)
- sledovi stopal so pomembni za preiskovanje kaznivih dejanj, storjenih na prostem
- **potek identifikacije**: najdeni odtis primerjamo z odtisom sumljivega obuvala ali stopala
- **sled obuvala ali stopala je indic, ki kaže na:**
 - telesne in druge značilnosti storilca: velikost, težno, poklic, vinjenost, bolezni, način hoje...
 - gibanje in druge podatke o delovanju storilca: tek, hoja, nošenje predmeta, smer gibanja...

a) DELITEV SLEDOV STOPAL

- **površinski sledovi**: odtis stopala in njegovih značilnosti na trdi podlagi zaradi zamazanosti stopala ali podlage, zavarovanje: sledove fotografirajo, označijo na skici, posamejno z daktiloskopskimi folijami, izrežejo iz podlage
- **reliefni sledovi**: so posledica vgrezanja stopala v mehko površino, zavarovanje: z mulažiranjem – sled se najprej zavaruje in utrdi s sprayem, posamejno s fotoaparatom in videokamero ter nato zalije z gipsom
- **sledovi gibanja**: niso primerni za identifikacijo, kažejo na smer gibanja, možno jih je uporabiti za iskanje s psom slednikom

3. BIOLOŠKI SLEDOVI

- **biološki sledovi** so krvni sledovi, sledovi sperme, znoja, las, dlak, sline...

a) ZGODOVINSKI RAZVOJ

- **Paul Uhlenhuth, August von Wassermann** – 1901: odkrila sta usedlinski test, s katerim je možno zanesljivo ločiti človeško kri od živalske, vendar se ta metoda dolgo časa ni uporabljala v praksi
- **Karl Landsteiner** – 1901: odkril krvne skupine, vendar se za njegovo odkritje nihče ni zmenil
- **Max Richter**: odkril metodo za ugotavljanje krvnih skupin iz sledov krvi, vendar je doživel je popoln posmeh
- **dr. Leon Lattes** – 1915: prvi uporabil Richterjevo metodo
- **1927**: z Richterjevo metodo so dokazali prvi umor
- **1930**: odkrili so, da obstajata 2 skupini ljudi:
 - izločkarji ali sekretorji: na podlagi drugih telesnih tekočin je pri njih možno določiti krvno skupino
 - neizločkarji ali neseekretorji: krvne skupine ni možno določiti na podlagi drugih telesnih tekočin.
- **osnovne krvne skupine**: A, B, AB, 0
- **krvne podskupine**: M, N, MN, P, RH...
- neizpodbitna identifikacija oseb na podlagi krvnih skupin ni bila možna do odkritja DNK

b) POMEN BIOLOŠKIH SLEDOV

- biološki sledovi se najpogosteje pojavljajo pri krvnih in spolnih deliktih, pa tudi pri drugih vrstah kaznivih dejanj
- njihov pomen je največji, če **omogočajo identifikacijo storilca ali povezujejo kaznivo dejanje in storilca**
- **po odkritju DNK je možna zanesljiva identifikacija iz katerekoli najdene biološke sledi**
- dokazani sledovi DNK žrtve na osumljencu ali osumljenčeve DNK na kraju dejanja in na žrtvi so **indic za sodelovanje pri dejanju** in pomenijo skoraj popoln dokaz krivde (*še vedno pa to ni neposredni dokaz!*)

c) KRVNE SLEDI – SEROLOGIJA

- proučevanje krvi in krvnih sledov se imenuje **serologija**
- **krvne sledi omogočajo** rekonstrukcijo dejanja, kažejo na način izvršitve dejanja, dajejo podatke o storilcu in žrtvi (*gibanje, oddaljenost, trenutek smrti*), dajejo podatke o morilskem orodju ali orožju...
- **odkrivanje krvnih sledov ni preprosto**, ker kri spreminja barvo in ni vedno očitno, da madeži izvirajo od krvi, poleg tega storilci skušajo zbrisati sledi s čiščenjem, pranjem...
- tudi pri iskanju krvnih sledi je zelo **koristna miselna rekonstrukcija dejanja**
- **kri se išče** s svetilkami in filtri, odkriti je mogoče celo zbrisano kri, in sicer z reagensi
- najdene sledi je treba označiti in zavarovati, fotografirati, popisati v zapisniku o ogledu, odvzeti, obeležiti, shraniti
- pomembna vprašanja glede krvnih sledov so:
 - iz katerega dela telesa izvira kri?
 - ali gre za kri embria ali odraslega človeka?
 - ali vsebuje kri ogljikov monoksid ali druge strupe?
 - koliko stara je krvna sled?
 - ali je kri moška ali ženska?
 - ali so kri poskušali zbrisati?

d) SLEDOVI SLINE, SPERME IN ZNOJA

- iz sperme, znoja ali sline je možno opraviti DNK identifikacijo
- spermo je možno v zadostnih količinah odkriti 14 h po spolnem aktu, v trupu tudi po nekaj tednih

e) SLEDOVI LAS IN DLAK

- sledovi las so večkrat prispevali k ugotavljanju, da je bilo storjeno kaznivo dejanje, k odkritju storilca in k njegovi identifikaciji
- sledovi las in dlak **omogočajo identifikacijo določene osebe**
- **kriminalistično taktična vprašanja v zvezi z lasmi in dlakami**
 - ali sploh gre za lase?
 - ali gre človeške lase ali živalske dlake?
 - iz katerega dela telesa izvira las?
 - ali je las izpadel, bil izpuljen ali odrezan?
 - ali je bil pri tem uporabljen top ali oster predmet?
 - starost in spol osebe?
 - posebnosti lasu ali dlake?

4. SLEDOVI NA STEKLU IN STEKLO KOT SLED

- steklo je pomemben dokaz pri kaznivih dejanjih v cestnem prometu, vlomnih tatvinah, požigih, umorih, nasilnih kaznivih dejanjih in fingiranih kaznivih dejanjih
- kot predmet preiskovanja se **steklo pojavlja v dveh oblikah**:
 - sledovi na steklu
 - steklo samo kot sled
- **kriminalistično taktična vprašanja v zvezi s steklom**:
 - s katere strani je bilo razbito steklo? (*z notranje ali zunanje*)
 - s čim je bilo razbito steklo? (*izstrelek, kamen, topi predmet*)
 - ali je izstrelek sploh prebil steklo?
 - smer in kot, pod katerim je izstrelek prebil steklo?
 - ali je prelom starejšega ali novejšega datuma?
 - ali se košček stekla ujema z drugim koškom in razbito celoto?
 - ali so delčki stekla identični s primerjalnimi vzorci?
 - ali so na osumljenčevi obleki mikrosledovi stekla?
 - za kakšno vrsto stekla gre?
 - ali je bilo steklo rezano z diamantom ali podobnim sredstvom?
 - ali so na steklu kakšni drugi sledovi?
- za odgovore na ta vprašanja je treba temeljito opraviti ogled kdaj dejanja, označiti in zavarovati sledove, poslati sledove na laboratorijske analize
- pri vlomih je zaradi fingiranih dejanj pomembno, s katere strani je bilo razbito steklo – z notranje ali zunanje:
 - gleda se na kateri strani se nahajajo drobcji stekla
 - kako potekajo radialne in koncentrične razpoke na razbitem steklu
- pod pritiskom zunanje sile se steklo razširi in napne, dokler ne počí
- pri tem nastanejo razpoke, ki se širijo od središča udarne sile proti robu stekla
- glede na oblike razpok, je možno ugotoviti, s katere strani je bilo steklo razbito
- smer in kot, iz katerega je priletel izstrelek, je možno ugotoviti s preučevanjem vstopne in izstopne strani krogle ter kraterja med njima - vstopna stran je ožja od izstopne, med njima poteka odprtina v obliki kraterja
- če je prestreljeno dvojno steklo, je možno z viziranjem ugotoviti položaj strelca
- pomembno je ugotoviti, ali se najdeno steklo ujema s primerjalnim steklom – strokovnjaki lahko natančno podajo opis vrste stekla in njegovih značilnosti, kar je napotilo za iskanje še preden pride do identifikacije
- pri prometnih nesrečah je važno, ali je imelo vozilo prižgane luči – to ugotovimo z analizo žarilne nitke

5. SLEDOVI STRELNEGA OROŽJA – BALISTIKA

a) ZGODOVINSKI RAZVOJ

- **Henry Goddard** – 1835: prvi našel povezavo med žrtvijo in morilskim orožjem, na krogli, ki je usmrtila žrtev je opazil nenavadne izrastke in s tako zaznamovano kroglo začel iskati storilca, pri enem od osumljencev je našel kalup za izdelovanje krogel z napako, lastnik kalupa je priznav zločin
- **profesor Lacassagne** – 1889: s primerjavo števila brazd, njihove širine in zavojev ki so nastale na krogli ob izstrelitvi, je sklepal o orožju, iz katerega je bila krogla izstreljena in tako morilcu dokazal zločin
- **Paul Jesserich** – 1890: sodni kemik, opravil je prvo primerjalno analizo s pomočjo fotografij in poskusne krogle
- **ZDA** – 1920: izdelali so zbirke vseh vrst strelnega orožja, kar je omogočalo primerjavo značilnosti in ugotavljanje, iz katerega orožja je bila izstreljena krogla, to je bil pomemben indic za iskanje morilskega orožja
- **Charles E. Waite, Phillip O. Gravell**: v New Yorku sta ustanovila prvi inštitut za sodno balistiko na svetu
- **proces proti Saccu in Vanzettiju** – 1927: prvi odmevni primer, kjer je igrala pomembno vlogo balistika, ena izmed krogel je bila po kasnejši analizi res izstreljena iz Saccove pištole, obsojena sta bila na smrt

b) UGOTAVLJANJE ZNAČILNOSTI IN IDENTIFIKACIJA STRELNEGA OROŽJA

- **kriminalistična balistika** je veja kriminalistične tehnike, ki išče sredstva, metode in postopke, s katerimi bi našli, zavarovali in uporabili stvarne dokaze, ki bi pripeljali do rešitve kaznivih dejanj, storjenih s strelnim orožjem
- **kriminalistična balistika proučuje:**
 - vrste strelnega orožja in njihove značilnosti
 - proces izstrelitve naboja in značilnosti izstrelka
 - značilnosti leta krogle
 - sledove, ki nastajajo ob uporabi strelnega orožja
 - možnost identifikacije orožja na temelju sledov na orožju in izstrelku
- **vrste strelnega orožja so:**
 - kratkoceveno orožje (*pištole, revolverji*) in dolgoceveno orožje (*lovške, vojaške puške*)
 - orožje z gladko cevjo (*šibrovke*) in orožje z risasto cevjo in navori
 - doma izdelano orožje in prirejeno orožje
- vsako tovarniško izdelano orožje ima značilnosti, po katerih je mogoče iz najdenega zrna in tulca sklepati o orožju:
 - model (*92F*) in tip orožja (*baretta*)
 - premer (*kaliber, 9mm*) cevi in dolžina cevi (*152mm*)
 - število žlebov v cevi (*4, 6...*)
 - smer in kot navora
 - dolžina, višina in teža
 - začetna hitrost izstrelka (*400 m/s*)
- pri izstrelitvi naboja nastanejo sledovi na tulcu (*sledovi uradne igle in izplekača*) in na krogli (*utor značilnosti cevi na zrno*)
- sledovi ostanejo na orožju in roki strelca
- **kriminalistično taktična vprašanja v zvezi s kaznivim dejanje, kjer je bilo uporabljeno strelno orožje:**
 - ali je bilo iz orožja pred nedavnim streljano?
 - ali je osumljeni pred kratkim streljal? (*sledovi smodnika na roki strelca*)
 - ali je bil najdeni tulec naboja, zrno izstreljeno iz določenega orožja?
 - iz katere vrste orožja je bilo streljano?
 - s kakšne razdalje je bilo streljano?
 - pod kakšnim kotom je priletel izstrelak in od kod?
 - ali je bilo streljano iz bližine (*samomor*) ali iz večje razdalje (*umor*)?
 - ali so na orožju prstni odtisi strelca ali drugi sledovi?
 - ali se je strel sprožil po naključju ali namenoma?
 - ali je prišlo do odboja izstrelka (*rikošet*)?
 - koliko strelcev je bilo udeleženi in s katere strani so streljali?
- identifikacijo s pomočjo zrna in tulca sestavlja več faz:
 - pregled stvarnih dokazov (*orožja, tulca, zrna*)
 - eksperimentalno streljanje
 - izolirana analiza
 - primerjalno preučevanje
 - ocena rezultatov analize in primerjave

6. DRUGE VRSTE SLEDV

a) SLEDVI ZEMLJE IN RASTLIN – SODNA GEOLOGIJA

- s preučevanjem sledov zemlje, rudnin, prahu in blata se ukvarja posebna veja kriminalistike – **sodna geologija**
- gre za **indic navzočnosti na kraju dejanja**, ker ti sledovi povezujejo storilca s krajem dejanja
- ponavadi gre za **mikrosledove**, zato storilec ne ve zanje, ni pozoren nanje in z njimi navadno ne računa
- prvi so na sledove zemlje in rastlin opozorili pisci detektivskih romanov v 19. stoletju
- sledovi zemlje z različnih krajev imajo posebnosti, ki omogočajo identifikacijo
- sledove je možno najti pri kaznivih dejanjih, storjenih v **odprtih prostorih** (*park, travnik, njiva, cesta...*)
- sledovi zemlje ostanejo na storilčevih oblačilih, obutvi, predmetih, rokah in telesnih delih sledovi zemlje, na katero je stopil, pokleknil, se je dotaknil...
- pri kaznivih dejanjih, storjenih v notranjih prostorih, je možno najti sledove zemlje, ki jo storilec prinese od zunaj
- sledovi ostajajo povsod, kjer se je storilec gibal in kamor je stopil (*tla, preproga, predmeti, žrtev*)
- preiskovalci morajo za analizo vzeti dovolj velik vzorec zemlje in poskrbeti tudi za primerjalne vzorce, jih zavarovati, označiti, zapakirati in posredovati kriminalističnemu laboratoriju
- **sledovi zemlje in rastlin imajo usmerjevalno vlogo**, ker kažejo, v kakšnem okolju iskati domnevnega storilca in žrtev, kaj je pravi kraj dejanja, kje iskati predmete kaznivega dejanja...

b) SLEDOVI TEKSTILNIH IN DRUGIH VLAKEN

- sledovi tekstilnih vlaken so **kontaktni sledovi**, ki nastanejo ob stiku in trenju dveh tkanin, pri tem prihaja do prenosa vlaken iz ene tkanine na drugo, ker imajo tkanine posebno sestavo, je možno dokazati medsebojni dotik
- to je pomembno pri kaznivih dejanjih, kjer sta storilec in žrtev prišla v neposredni stik (*umor, posilstvo, rop*), in ko je prišlo do stika med storilcem ali žrtvijo in predmetom
- **sledovi tkanin imajo tudi orientacijski pomen** in pomagajo preiskovalcem iskati osumljenca in žrtev
- **kriminalistično taktična vprašanja v zvezi z vlakni so:**
 - kakšni vrsti oblačila pripadajo vlakna?
 - kakšne so značilnosti vlaken in tkanine?
 - ali so sledovi vlaken iste vrste kot tkanina, poslana za primerjavo?
 - kdo izdeluje vlakna ali tkanine določene vrste?
 - ali sta bili 2 tkanini v dotiku?
 - ali so na rokah samomorilca sledovi vrvi,...

c) SLEDOVI ORODJA

- pri vlomih nastajajo sledi orodja povsod, kamor je z orodjem vlomljeno
- po sledih je možno identificirati uporabljeno orodje
- **vsako orodje ima individualne značilnosti**, ki nastanejo v postopku izdelave in v času uporabe
- **vsako rezilo ima značilnosti:**
 - zobci na rezilu so različne širine, različne globine, različne oblike, različnega števila, so različno razporejeni
 - rezilo ima individualne značilnosti, ki nastanejo ob uporabi

d) SLEDOVI VONJA – ODOROLOGIJA

- s preučevanjem vonjev se ukvarja posebna veja kriminalistične tehnike – **odorologija**
- človek ima individualen vonj, na podlagi katerega ga je možno identificirati, čeprav se spreminja (*zdravila, hrana...*)
- človek vonjave pušča na predmetih, s katerimi je v stiku, in v prostoru, kjer se nahaja
- **vonji dokazujejo navzočnost osebe na določenem kraju v treh oblikah:**
 - kot sled, ki jo je storilec pustil na kraju dejanja: individualni vonj storilca, dokazuje navzočnost na kraju
 - kot vonji na storilcu: vonji, ki sta jih na storilcu pustila okolica, predmeti in žrtev
 - kot specifični ali individualni vonj sledi, ki pelje s kraja dejanja k storilcu: v tem primeru je dana neposredna povezava med storilcem in krajem dejanja
- **glede vonjev na kraju dejanja je treba dokazati:**
 - da sled vonja na kraju dejanja ni podtaknjena
 - da je sled identična z vonjem osumljenca
 - da je sled nastala v času storitve dejanja
- psi zelo zanesljivo prepoznavajo vonj
- **uporaba psov sledilcev**: na kraju dejanja pes zazna vonj pobeglega storilca in mu sledi, uporaba psa je pomembna, ko je storilec na begu, če je minilo malo časa od storitve kaznivega dejanja in je teren ugoden za iskanje sledi
- **kriminalistična odorologija**: s posebnimi napravami odvzamejo vonj s predmetov in ga shranijo v neprodušno zaprte posode, ko odkrijejo domnevnega storilca, sled vonja s kraja dejanja postavijo med vonje drugih ljudi, pes pa opravi prepoznavo vonja

III. KRIMINALISTIČNA IDENTIFIKACIJA

1. SPLOŠNO O KRIMINALISTIČNI IDENTIFIKACIJI

- **identificirati** pomeni ugotoviti oz. določiti istovetnost nekoga ali nečesa
- **kriminalistična identifikacija** je ugotavljanje istovetnosti osebe ali predmeta, ki je v zvezi s kaznivim dejanjem
- kriminalistična identifikacija je lahko le **individualna**

a) 4 TEMELJNA NAČELA KRIMINALISTIČNE IDENTIFIKACIJE

1. **objekte je možno razdeliti na:**
 - objekt identifikacije: to je objekt, ki ga želimo identificirati, je le eden (*primer: oseba*)
 - objekti, s katerim opravljamo identifikacijo: nosilci kopije, slike originalnega objekta (*primer: prstni odtis, DNK*)
2. **objekti identifikacije so:**
 - relativno nespremenljivi: prstni odtisi, odtisi ustnic, DNK...
 - relativno spremenljivi: videz človeka, lastnosti predmeta...
3. **primerjalno preučevanje objekta identifikacije** se opravlja z:
 - analizo: vsaka lastnost se pazljivo analizira
 - sintezo: s pomočjo sinteze vseh značilnosti se odloča o identičnosti
4. **značilnosti objekta identifikacije in objekta opravljanja identifikacije** je treba preučevati z vidika gibanja, da se ugotovi mehanizem njenega nastanka, ugotoviti je treba vzročno povezanost med obema objektoma

2. METODE KRIMINALISTIČNE IDENTIFIKACIJE

a) PREPOZNAVA

- **Eugène François Vidocq** – 1810: vodja prve kriminalistične policije na svetu (*Surete*), soočil se je s problemom identifikacije storilcev, bil je bivši kriminallec, dobro je poznal navade podzemlja, začel je uporabljati posebne metode in sredstva (*vobunjenje, skrivne sodelavce, izsiljevanje*), posebno pozornost je namenil prepoznavi – uvedel je parado prepoznavanja: njegovi policisti so obiskovali jetnišnice in na dvoriščih opazovali zapornike, da bi si jih zapomnili, Vidocq je ustvaril zajetno dokumentacijo o storilcih, njihovih prekrških, zunanosti in posebnih znakih, uvedel fotografiranje storilcev, a prepoznavna je zaradi velikega števila storilcev kmalu postala neuporabna

b) ANTROPOMETRIJA (*BERTIJONAZA*)

- antropometrija je prva **znanstvena metoda identifikacije oseb**
- **Alphonse Bertillon** – 1879: začel je meriti telesne mere zapornikov, in ugotovil, da se nikoli ne pojavljajo v enakih kombinacijah, najprej doživi popoln posmeh, kasneje je metodo uspešno preizkusil v praksi, policija je sprejela antropometrijo kot uradno metodo registracije storilcev kaznivih dejanj, uvedel je tudi kriminalistično fotografijo (*slikanje od spredaj in s profila*) in opisni portret, kar je prispevalo k boljši identifikaciji oseb
- slabost antropometričnega postopka je v dolgotrajnosti in v površnosti uslužbencev (*meritve so izvajali nenatančno*)

c) DAKTILOSKOPIJA IN HELIOLOGIJA

- **Ivan Vučetić**: prispeva k praktični uveljavitvi daktiloskopije za registracijo oseb in dokazovanje zločinov s pomočjo prstnih odtisov, iznajde tudi metodo razvrščanja odtisov
- **Suzuki, Tsuchihaši**: razvijeta heilologijo ali identifikacija s pomočjo ustnic, tudi ustnice imajo individualne in nespremenljive znake, ki se ne pojavljajo, zato je možno osebo identificirati po odtisih ustnic

d) IDENTIFIKACIJA NA PODLAGI DELOV TELESA

- pri zelo razpadlih truplih identitete ni možno ugotavljati niti z DNK analizo
- zato **identifikacija** poteka s **pomočjo okostja, zob** in celo **nohtov**
- **sodna odontologija** je veja kriminalistike, ki se ukvarja z identificiranjem oseb na podlagi zobovja, po eni strani so sledovi zob (*ugriz*) sled, s pomočjo katere je mogoče identificirati storilca kaznivega dejanja, po drugi strani pa se zobje so temelj za identificiranje neznanih oseb in trupel
- **individualne značilnosti zob**: število, oblika, velikost, položaj in razporeditev, ta značilnosti so pomembne za identifikacijo žrtve
- **hiperprojekcija**: primerjanje lobanje in slike obraza je mogoče ugotoviti podrobnosti, ki zadostujejo za identifikacijo, tudi lobanja človeka ima individualne znake

e) SONOGRAFIJA

- **sonografija** je identifikacija po glasu
- **subjektivna sonografija**: priča ob poslušanju govorjenja prepozna storilca
- glas ima značilnosti, ki jih je možno meriti, vendar se glas se s časom spreminja, oseba ga lahko tudi spreminja namenoma, kljub temu pa je identifikacija po glasu možna
- **vizualna metoda** temelji na tonskem posnetku glasu in njegovi spektrografski analizi
- prepoznavna po glasu je uporabna pri ugrabitvah, grožnjah po telefonu, izsiljevanjih...

f) GRAFOSKOPIJA

- **grafoskopija** se ukvarja z identifikacijo človeške pisave
- uporablja se pri ponorejenih čekih, goljufijah, grozilnih pismih...
- **rokopis** nosi značilnosti pisca, ki so uporabne za prepoznavo, spreminja se glede na starost, psihofizično stanje, pogoje za pisanje, hitrost pisanja, sredstva za pisanje...
- **značilnosti rokopisa**: izpisanost pisave, hitrost pisave, razpored besedila, nagnjenost črk, oblika in velikost črk, pritisk na podlago, razmak in povezanost črk...
- vse to omogoča dokaj zanesljivo prepoznavo in jo v kriminalistiki dosti uporabljajo

g) ODOROLOGIJA

- **odorologija** je identifikacija na temelju vonja
- človeški vonj ima individualne lastnosti, ki jih je kljub spremembam zaradi hrane, zdravil, psihičnih dejavnikov in dišav možno uporabiti za prepoznavo
- prepoznavanje po vonju je možno opraviti:
 - s subjektivno metodo: žrtev storilca prepozna po vonju (*pobeglega nacističnega zločinca Adolfa Eichmanna je v Argentini prepoznal slepi Žid, bivši zapornik, po specifičnem vonju njegove vodice po britju, ker je vsa leta uporabljal isto*)
 - s pomočjo psa
 - s tehničnimi sredstvi: plinska kromatografija
- odorološka ekspertiza se redko uporablja na sodiščih
- prepoznavna s psom se uporablja v policijskem postopku in je indic navzočnosti na kraju dejanja